

MINISTERSTVO
KULTURY

Studijní texty k úřednické zkoušce oboru služby Kultura, církve a náboženské společnosti

Ministerstvo kultury, aktualizováno k datu 31. 8. 2020

Obsah

1. Poskytování dotací a příspěvků ze státního rozpočtu Ministerstvem kultury. Oblasti, v nichž jsou dotace a příspěvky poskytovány, právní rámec poskytování dotací a příspěvků v jednotlivých oblastech. Následky neoprávněného čerpání dotace či příspěvku.....	7
1.1 Dotace.....	7
1.2 Příspěvky	11
1.3 Dotace a příspěvky pro oblast muzejnictví.....	14
1.4 Program Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví II.....	15
1.5 Dotace v oblasti profesionálního umění	17
1.6 Dotace v oblasti knihoven	17
1.7 Dotace v oblasti mezinárodních vztahů.....	20
1.8 Dotace v oblasti církví.....	20
1.9 Dotace v oblasti regionální a národnostní kultury	21
1.10 Další programy:	21
2. Udělování ocenění v oblasti kultury Ministerstvem kultury podle nařízení vlády č. 5/2003 Sb. Jednotlivá ocenění, proces udělování jednotlivých ocenění.	22
3. Přeshraniční pohyb kulturních statků (vývozy, dovozy, navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, imunita proti zabavení).	33
3.1 Legální přeshraniční pohyb movitého kulturního dědictví.....	33
3.2 Zákonná úprava pro přeshraniční pohyb jednotlivých kategorií movitého kulturního dědictví	33
4. Státní příspěvkové organizace v oblasti kultury, jejich úkoly a základní principy jejich činnosti (včetně organizací podle zvláštních právních předpisů). Veřejné kulturní služby a jejich obsah.	37
4.1 Veřejné kulturní služby	37
4.2 Státní příspěvkové organizace v gesci MK	37
5. Předměty ochrany dle zákona o státní památkové péči - kulturní památka, národní kulturní památka, památková rezervace, památková zóna a Ústřední seznam kulturních památek České republiky.	40
5.1 Kulturní památky	40
5.2 Národní kulturní památky.....	41
5.3 Památkově chráněná území	42
5.4 Historie prohlašování památkových zón	43
5.5 Některé aspekty ústavnosti prohlašování za kulturní památky	44

5.6 Proces rušení prohlášení věci za kulturní památku (§ 8 zákona o státní památkové péči)	45
5.7 Počátky evidence kulturních památek	46
5.8 Evidence kulturních památek podle zákona o státní památkové péči	48
5.9 Právní předpisy	50
5.10 Vybraná literatura	50
6. Obecná úprava povinností fyzických a právnických osob při nakládání s kulturní památkou, povinnosti vlastníka při ohrožení nebo poškození jeho kulturní památky, přemísťování kulturních památek a národních kulturních památek, omezení nakládání s movitou kulturní památkou nebo movitou národní kulturní památkou, vyvlastnění kulturní památky a reakce na bezprostřední ohrožení kulturní památky.	52
6.1 Ochrana a užívání kulturních památek podle § 9, 10 a § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči	52
6.2 Povinnosti právnických a fyzických osob ve vazbě na § 11 zákona o státní památkové péči	54
6.3 Oznamovací povinnost vlastníka kulturní památky podle § 12 zákona o státní památkové péči	56
6.4 Přemístění kulturní památky (§ 18 zákona o státní památkové péči)	58
6.5 Opatření k zajištění péče o movitou kulturní památku podle § 15 odst. 2 zákona o státní památkové péči	60
6.6 Opatření k ochraně bezprostředně ohrožené kulturní památky podle § 15 odst. 4 zákona o státní památkové péči	62
6.7 Právní předpisy	62
6.8 Vybraná literatura	63
7. Obnova kulturní památky a oprávnění restaurovat kulturní památku. Orgány památkové péče.	64
7.1 Obnova kulturní památky a národní kulturní památky	64
7.2 Oprávnění k provádění restaurování kulturních památek a národních kulturních památek (§ 14a, 14b, 14c zákona o státní památkové péči)	69
7.3 Orgány památkové péče	73
7.4 Právní předpisy	74
7.5 Vybraná literatura	74
8. Řízení o vydání závazného stanoviska při zásahu na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně nebo ochranném pásmu podle § 17 zákona o státní památkové péči; možné formy správních aktů při posouzení zájmů státní památkové péče v tomto řízení.	76
8.1 Posouzení z hlediska zájmů státní památkové péče	76

8.2	Formy závazného stanoviska podle § 14 zákona o státní památkové péči.....	83
8.3	Právní předpisy	84
8.4	Vybraná literatura	84
9.	Ochrana archeologického dědictví (úprava archeologických výzkumů, archeologický nález v režimu zákona o státní památkové péči a stavebního zákona)....	86
9.1	Oprávnění k provádění archeologických výzkumů podle § 21, 21a, 21b, 21c zákona o státní památkové péči.....	86
9.2	Archeologické výzkumy a nálezy podle § 21, 22, 23 a 23a zákona o státní památkové péči.....	89
9.3	Dotčený orgán památkové péče při archeologickém nálezu podle stavebního zákona..	94
9.4	Právní předpisy	96
9.5	Vybraná literatura	96
10.	Příspěvek na tvůrčí nebo studijní účely (tzv. stipendium) poskytovaný Ministerstvem kultury podle zákona č. 203/2006 Sb. Pravidla poskytnutí příspěvku, povinnosti příjemce příspěvku, následky neoprávněného použití příspěvku.....	98
10.1	Druhy stipendií (§ 10 zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury, v platném znění)	98
10.2	Komu lze příspěvek poskytnout (§ 10 zákona č. 203/2006 Sb.)	98
10.3	Povinnosti příjemce stipendia (§ 14 zákona č. 203/2006 Sb.).....	98
10.4	Podmínky použití stipendia	99
11.	Zákon č. 257/2001 Sb., vymezení základních pojmů. Veřejné knihovnické a informační služby a jejich obsah. Systém knihoven v České republice. Zápis knihovny do evidence knihoven, podmínky a náležitosti žádosti. Důvody zrušení zápisu v evidenci knihoven.	100
11.1	Legislativa	100
11.2	Terminologie	100
11.3	Systém knihoven.....	102
12.	Evidence a revize knihovního fondu, periodicita revize, postup při vyřazování knihovních dokumentů. Konzervační knihovní fond, jeho význam, způsob jeho tvorby, vyřazování dokumentů. Povinný výtisk neperiodických publikací a periodického tisku. Historický knihovní fond jako pojem, péče o něj a nakládání s ním.....	105
12.1	Evidence a revize knihovního fondu	105
12.2	Konzervační knihovní fond, jeho význam, způsob tvorby, vyřazování	106
12.3	Povinný výtisk neperiodických publikací a periodického tisku	106
12.4	Historický knihovní fond jako pojem, péče o něj a nakládání s ním.....	107
13.	Koncepční a strategické materiály Ministerstva kultury týkající se oblasti knihovnictví.....	108

14. Právní úprava neperiodických publikací a periodického tisku.....	109
14.1 Neperiodické publikace	109
14.2 Periodický tisk	109
15. Problematika neprofesionálního umění, organizace státu pověřené péči o tuto oblast, její fungování v ČR.	110
15.1 Související dotační řízení.....	110
15.2 Další související činnost	110
15.3 Právní předpisy:	111
16. Podpora oblastí kulturně výchovné činnosti na Ministerstvu kultury. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.....	112
16.1 Tematické okruhy:	112
16.2 Právní předpisy	116
17. Implementace článků 12 a 13 Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví v podmínkách České republiky.	118
17.1 Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví – čl. 12 – Soupisy.....	118
17.2 Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví – čl. 13 – Další záchovná opatření	118
17.3 Právní předpisy a dokumenty	120
18. Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění. Vymezení základních pojmů. Definice Centrální evidence sbírek (CES), práva a povinnosti vlastníka sbírky zapsané v CES, vymezení standardů, realizace kontroly a problematika přestupků.....	121
18.1 Legislativa	121
18.2 Základní pojmy.....	121
18.3 Povinnosti vlastníků sbírky	123
18.4 Vývozy sbírkových předmětů do zahraničí	124
18.5 Právní předpisy a dokumenty	126
19. Podmínky registrace církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.....	128
19.1 Obecně k tématu	128
19.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech	129
19.3 Podmínky registrace	130
19.4 Obsah základního dokumentu	131
19.5 Další ustanovení	131
19.6 Právní předpisy	132

19.7 Doporučená literatura:	133
20. Zvláštní práva církví a náboženských společností a podmínky jejich přiznání.....	134
20.1 Zvláštní práva	134
20.2 Právní předpisy	137
20.3 Doporučená literatura	137

1. Poskytování dotací a příspěvků ze státního rozpočtu Ministerstvem kultury. Oblasti, v nichž jsou dotace a příspěvky poskytovány, právní rámec poskytování dotací a příspěvků v jednotlivých oblastech. Následky neoprávněného čerpání dotace či příspěvku.

1.1 Dotace

Dotace jsou poskytovány podle § 14 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění, (dále jen „ZRP“) a to v různých dotačních programech (například Kulturní aktivity, Program státní podpory festivalů profesionálního umění, Veřejné informační služby knihoven apod.). Jednotlivé programy jsou zpravidla upraveny usneseními vlády nebo nařízeními vlády (národnostní menšiny: nařízení vlády č. 98/2002 Sb., knihovny: nařízení vlády č. 88/2002 Sb.). Dotace může být poskytnuta fyzické i právnické osobě; v některých programech je třeba, aby osoba měla určitou právní vlastnost (např. byla provozovatelem knihovny podle knihovního zákona).

Ministerstvo kultury (dále též jen „MK“) vyhláší výzvu k podávání žádostí o poskytnutí dotace podle § 14j ZRP, na základě této výzvy podávají žadatelé žádosti o dotace na jednotlivé projekty. Výzva musí být přístupná po dobu nejméně 30 dnů před uplynutím lhůty pro podání žádosti; výzva je zveřejňována na webových stránkách Ministerstva kultury. Obsahem výzvy je vždy její věcné zaměření a okruh oprávněných žadatelů o dotaci (může jít například o provozovatele knihovny nebo o vlastníka nemovité kulturní památky), dále lhůta pro podání žádosti a případně další požadavky, které žadatel o dotaci musí naplnit.

Ve výzvě může Ministerstvo kultury stanovit, jaké podklady musí žadatel přiložit k žádosti. Mimo výzvu zásadně nelze žádost podat. Z tohoto pravidla existuje ovšem výjimka: pokud může dotaci čerpat pouze jediný subjekt, například na základě usnesení vlády, nemusí MK vyhlášovat výzvu, neboť by to bylo zbytečné. Takové případy jsou ovšem výjimečné.

Ve výzvě může MK uvést, že pokud bude žádost trpět vadami, vyzve žadatele k odstranění vad. Dále může ve výzvě uvést, že může žadatele kdykoliv v průběhu řízení vyzvat žadatele k doložení dalších podkladů nebo údajů nezbytných pro vydání rozhodnutí o poskytnutí dotace. Jde tu o možnost MK, nikoli o povinnost (§ 14k ZRP).

V řízení o poskytnutí dotace postupuje MK podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění (dále též „SpŘ“), s odchylkami, které jsou stanoveny v § 14q ZRP. Nejdůležitější odchylkou je, že proti rozhodnutí MK není přípustný rozklad (§ 152 SpŘ), není přípustná obnova řízení (§ 100 SpŘ) a zásadně není přípustné ani přezkumné řízení (§ 94 a násl. SpŘ). Přezkumné řízení je přípustné pouze tehdy, pokud žadatel o dotaci podá žalobu podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, v platném znění, a správní orgán žalobce tzv. uspokojí.

Když Ministerstvo kultury obdrží žádost o poskytnutí dotace, mohou nastat následující situace.

Nejprve uvedeme případ, kdy se k žádosti nepřihlíží.

(1) Žádost je podána ještě před vyhlášením výzvy k podávání žádostí. K takové žádosti MK nepřihlíží a hledí se na ni, jako by nebyla podána.

Dále uvedeme případy, kde je řízení o žádosti zastaveno usnesením.

(2) Žádost je podána mimo lhůtu pro podání žádosti stanovené ve výzvě - po uplynutí lhůty pro podání žádosti. Tehdy MK zastaví řízení podle § 14j odst. 4 písm. a) ZRP.

(3) Žadatel neodpovídá okruhu oprávněných žadatelů o dotaci uvedenému ve výzvě k podání žádosti. MK může ve výzvě vymezit okruh subjektů, které mohou žádat o dotaci – žadatel musí tedy mít určitou právní vlastnost, například musí být provozovatelem knihovny evidované Ministerstvem kultury nebo musí hospodařit se sbírkou muzejní povahy. Tehdy MK zastaví řízení podle § 14j odst. 4 písm. b) ZRP.

(4) Podaná žádost trpí vadami a výzva k podání žádosti nepřipouští možnost jejich odstranění. Tehdy MK zastaví řízení podle § 14j odst. 4 písm. c) ZRP.

V těchto případech vydává MK usnesení o zastavení řízení, proti němuž nelze podat opravný prostředek.

Následují situace, kdy žádost splňuje nezbytné formální náležitosti.

Žádosti jsou posouzeny odborným poradním orgánem – komisí. Tato komise nerozhoduje o poskytnutí dotace, pouze doporučuje, zda má či nemá být dotace poskytnuta. O poskytnutí dotace (včetně výše) či neposkytnutí dotace rozhoduje ministr kultury. Zde nejde o správní rozhodnutí, nýbrž de iure pouze o interní pokyn jednotlivým útvarům MK, aby vydaly příslušná rozhodnutí. Na základě doporučení odborné komise a rozhodnutí ministra kultury vydávají jednotlivé útvary MK rozhodnutí o poskytnutí dotace nebo rozhodnutí o zamítnutí žádosti.

(5) MK vydá rozhodnutí, kterým zcela poskytne dotaci, tedy ve výši, již žadatel uvedl v žádosti - § 14m odst. 1 písm. a) ZRP.

(6) MK vydá rozhodnutí, kterým dotaci zčásti poskytne a zároveň žádost ve zbytku zamítne - § 14m odst. 1 písm. c) ZRP. Jde o případy, kdy žadatel požadoval určitou dotaci, avšak po posouzení žádosti odbornou komisí a po schválení ministrem bude dotace poskytnuta nižší, než jakou žádal žadatel. Důvodem může být například nedostatek rozpočtových prostředků MK.

(7) MK vydá rozhodnutí podle § 14m odst. 1 písm. b) ZRP, kterým žádost zcela zamítne, tedy žadatel na základě podané žádosti neobdrží dotaci. Toto rozhodnutí má zvláštní právní režim: nedoručuje se individuálně (tedy do datové schránky žadatele či doporučeně s dodejkou), nýbrž se doručuje zveřejněním na elektronické úřední desce MK, což stanoví § 14h ZRP.

Proti těmto rozhodnutím nelze podat řádný opravný prostředek – rozklad (§ 14q odst. 2 SpŘ).

Právním titulem pro poskytnutí dotace je rozhodnutí o poskytnutí dotace, v němž Ministerstvo kultury stanoví podmínky, které musí příjemce dotace při jejím čerpání splnit – například odevzdat výstupy projektu (katalog výstavy, výtisk knihy), odevzdat závěrečnou zprávu o projektu apod. Aby bylo možné dotaci vyplatit, musí rozhodnutí o poskytnutí dotace nabýt právní moci, to znamená, že MK musí mít doklad o tom, že žadatel rozhodnutí převzal.

Pokud příjemce dotaci nebo její část nepoužije, je povinen učinit tzv. vratku Ministerstvu kultury – vrátit dotaci nebo její „nepoužitou“ část. Pokud příjemce realizuje projekt jen částečně oproti žádosti (např. namísto 6 výstav realizuje jen 3), je povinen tuto skutečnost oznámit Ministerstvu kultury a vrátit poměrnou část dotace.

Příjemce dotace je povinen splnit všechny podmínky, které Ministerstvo kultury v dotačním rozhodnutí stanoví. Tyto podmínky jsou stanoveny zpravidla podle věcného zaměření projektu podle § 14 odst. 4 písm. g) ZRP.

Rozhodnutí o poskytnutí dotace je jednostranný správní akt, v němž MK coby poskytovatel dotace stanovuje, jaké podmínky, tedy povinnosti, musí příjemce při čerpání dotace na projekt splnit.

Základní náležitosti rozhodnutí o poskytnutí dotace vyjmenovává § 14 odst. 4 ZRP. Jsou to zejména:

- a)** jméno, popřípadě jména, příjmení, datum narození, rodné číslo, bylo-li přiděleno, a adresu trvalého pobytu, je-li příjemce dotace nebo návratné finanční výpomoci fyzickou osobou a je-li tato fyzická osoba podnikatelem, také identifikační číslo; název, adresu sídla a identifikační číslo osoby, je-li příjemce dotace nebo návratné finanční výpomoci právnickou osobou,
- b)** název a adresa poskytovatele (Ministerstvo kultury, Maltézské náměstí 471/1, Praha 1 – Malá Strana, 118 11)
- c)** poskytovaná částka dotace,
- d)** účel, na který je poskytovaná částka určena (zjednodušeně vyjádřeno: co má s použitím dotace vzniknout),
- e)** lhůta, v níž má být stanoveného účelu dosaženo,
- f)** případné další podmínky, které musí příjemce v souvislosti s použitím dotace nebo návratné finanční výpomoci splnit (tyto podmínky se mohou týkat například termínů předložení vyúčtování, povinnosti předložit pozvánky na dotované akce, jde-li např. o koncert, apod. – záleží na konkrétním projektu),
- g)** ostatní povinnosti, které příjemce v souvislosti s poskytnutím dotace nebo návratné finanční výpomoci plní a jejichž nedodržení není neoprávněným použitím dotace podle § 3 písm. e) ZRP – tato konstrukce se v praxi příliš nepoužívá pro její bezzubost.

Ačkoli, jak výše uvedeno, proti rozhodnutí zásadně nelze podat opravný prostředek, přesto je možné jej změnit, a to postupem podle § 14o nebo § 14p ZRP.

Postup podle § 14o ZRP spočívá v tom, že na základě žádosti příjemce (jde o řízení výlučně na základě žádosti) může MK rozhodnout především o změně účelu dotace (například změna repertoáru koncertní řady), změnit termín realizace projektu (například výstava bude realizována v říjnu namísto v červenci). MK může také rozhodnout o změně podmínek stanovených v rozhodnutí o poskytnutí dotace, které měl příjemce dotace splnit. Toto rozhodnutí ovšem smí být vydáno zásadně pouze tehdy, když ještě k porušení konkrétní podmínky nedošlo.

Postup podle § 14p ZRP se týká situace, kdy žádost o poskytnutí dotace byla pravomocně zcela nebo zčásti zamítnuta. Novým rozhodnutím MK lze této žádosti zcela nebo zčásti vyhovět. Zde není třeba podání žádosti, postup podle § 14p ZRP zahajuje MK z moci úřední. Jde však o případy spíše výjimečné a týkají se situací, kdy například příjemce dotace

se obrátí na MK s podáním, které nelze posoudit jako žádost ve smyslu § 14o ZRP, avšak MK může podání vyhovět a například dotaci navýšit.

Důležité je, že jedinou závaznou částí jakéhokoli správního rozhodnutí je jeho výrok (§ 68 odst. 2 SpŘ). Jinak řečeno – pouze to, co je uvedeno ve výroku rozhodnutí o poskytnutí dotace, je pro příjemce závazné. To, co je uvedeno v odůvodnění rozhodnutí, pro příjemce dotace závazné není – odůvodnění slouží toliko k tomu, aby MK či kterýkoli jiný poskytovatel vysvětlil důvody svého rozhodnutí.

Když MK poskytne dotaci na určitý projekt, kontroluje, zda byla dotace řádně použita a vyúčtována, tedy zda byl projekt realizován a zda vyúčtování odpovídá struktuře dotace, jak byla v rozhodnutí stanovena. Je tedy prováděna tzv. věcná kontrola spočívající v ověření, zda skutečně byla instalována výstava nebo zda byl proveden koncert. Dále je prováděna kontrola vyúčtování dotace. Ta je prováděna buď cestou veřejnosprávní finanční kontroly následné podle § 8 odst. 2 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), v platném znění, anebo – což je častější – pouze podle zákona č. 255/2012 Sb., kontrolní řád, v platném znění, přičemž zjištěná pochybení jsou tzv. předkontrolními zjištěními podle § 3 odst. 1 tohoto zákona.

Může se stát, že příjemce při čerpání dotace pochybí, například nerealizuje projekt ve stanoveném rozsahu, nepředloží požadované dokumenty nebo – což je asi nejčastější případ – předloží chybné vyúčtování projektu nebo předloží vyúčtování projektu opožděně.

Tu MK vyzve příjemce k nápravě jeho pochybení a stanoví mu k tomu přiměřenou lhůtu. Platný právní řád to sice výslovně nepředepisuje, ale jde o běžnou praxi, která rámcově vychází z § 4 odst. 1 SpŘ, podle kterého je veřejná správa (poskytování dotací nevyjímaje) službou poskytovanou veřejnosti správním orgánem.

Může nastat krajní situace, kdy náprava může mít podobu pouze vrácení dotace nebo její části, například pokud příjemce předložil opožděně vyúčtování dotace nebo vůbec nerealizoval projekt. Důležité je, že podle právního názoru Ministerstva financí může příjemce dotace vrátit dotaci na účet cizích prostředků MK kdykoli během následujícího roku, tedy i po uplynutí lhůt stanovených vyhláškou č. 367/2015 Sb., o zásadách a lhůtách finančního vypořádání vztahů se státním rozpočtem, státními finančními aktivy a Národním fondem (vyhláška o finančním vypořádání), v platném znění.

Pokud příjemce dotace pochybení nenapraví, resp. nevrátí dotaci nebo její část ve lhůtě stanovené MK, je nahlášen příslušnému finančnímu úřadu a ten může uložit podle § 44 a § 44a ZRP odvod za porušení rozpočtové kázně (až do výše poskytnuté dotace) a související penále (rovněž až do výše poskytnuté dotace). Odvod a penále lze vyměřit do 10 let od 1. ledna roku následujícího po roce, v němž došlo k porušení rozpočtové kázně.

Některé z podmínek použití dotace mohou být označeny jako méně závažné, což znamená, že při jejich porušení ukládá finanční úřad odvod ve výši, jež je stanovena v dotačním rozhodnutí (zpravidla to bývá 5%), nikoli v celé výši dotace.

Jak výše uvedeno, příjemce je povinen předložit ve stanoveném termínu vyúčtování dotace. Pokud tak neučiní a své pochybení nenapraví tím, že dotaci (v tomto případě celou) nevrátí na účet cizích prostředků MK, je rovněž nahlášen finančnímu úřadu. Podle dřívější úpravy, stanovené usnesením vlády ze dne 1. února 2010 č. 92, nesměl příjemce dotace, který takto pochybil a nevrátil dotaci Ministerstvu kultury, dostat žádnou dotaci od Ministerstva kultury. Tato konstrukce byla průběžně kritizována zejména ze strany příjemců dotací, a proto

byla opuštěna novým usnesením vlády ze dne 1. června 2020 č. 591. Nyní tedy i příjemce, který například pochybil při vyúčtování dotace a své pochybení nenapravit, ač k byl k nápravě vyzván, může obdržet dotaci v následujícím roce, pokud to nezakazuje zvláštní právní předpis. Takovým předpisem je například nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven, v platném znění.

1.2 Příspěvky

Příspěvky jsou poskytovány podle § 16 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, na obnovu kulturní památky. Proti rozhodnutí o poskytnutí či neposkytnutí příspěvku lze podat, na rozdíl od dotací, řádný opravný prostředek – rozklad. Jinak jsou pravidla pro čerpání příspěvku v podstatě shodná jako u dotací, včetně následků neoprávněného použití dotace.

Obnovu kulturních památek lze podporovat v rámci 6 specializovaných programů, a to: Havarijní program, Program záchrany architektonického dědictví, Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, Program péče o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny, Programu restaurování movitých kulturních památek, Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. Dále je péče o kulturní památky podporována programy Kulturní aktivity v oblasti památkové péče a Podpora pro památky UNESCO.

Havarijní program byl založen zvláštním opatřením České národní rady v roce 1992. Program je určen na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na jejich statické a celkové stavební zajištění a na opravy krovů a střech (včetně komínů, římsy a klempířských prvků). Poskytování finančních prostředků se řídí Zásadami pro užití neinvestičních prostředků z rozpočtu Ministerstva kultury stanovených pro Havarijní program.

Vlastník kulturní památky žádá o zařazení do Programu prostřednictvím Národního památkového ústavu, příslušného územního odborného pracoviště, (podle umístění kulturní památky) vyplněním formuláře Návrhu na zařazení akce obnovy do Havarijního programu. Seznam dokladů, které je třeba doložit k Návrhu, se uvádí na tomto formuláři. Podrobné informace a odbornou pomoc k Programu poskytují příslušná územní odborná pracoviště Národního památkového ústavu. Termín podání žádostí je konec měsíce ledna příslušného kalendářního roku.

Výběr akcí doporučených k zařazení do programu provádí komise zřízená při územním odborném pracovišti Národního památkového ústavu. Územní odborná pracoviště Národního památkového ústavu zašlou vybrané akce obnovy kulturních památek Ministerstvu kultury, odboru památkové péče. Akce obnovy schvaluje Komise Havarijního programu a Programu péče o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny. Následně se provádí kontrola zaslaných dokladů, případně jsou vlastníci vyzváni k zaslání chybějících dokladů, následně je ve správním řízení vydáno rozhodnutí o poskytnutí finančních příspěvků a zaslány finanční prostředky na účet vlastníka.

Program záchrany architektonického dědictví byl založen usnesením vlády ČR č. 110 ze dne 22. 2. 1995. Přílohou usnesení jsou Zásady Programu a Pokyn Ministerstva kultury České republiky pro užití a alokaci státních finančních prostředků určených pro Program záchrany architektonického dědictví. Program je určen na obnovu hradů, zámků, kostelů, klášterů a dalších významných objektů. Zamýšlené práce přitom musejí směřovat k záchraně kulturní památky nebo záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky.

Vlastník kulturní památky předkládá Žádost o zařazení do Programu na příslušný kalendářní rok doplněnou o stanovené doklady a zpracovaný Projekt záchrany kulturní památky Ministerstvu kultury do 30. září předchozího kalendářního roku. Bližší informace o Programu a formulář Žádosti vlastníku kulturní památky poskytne Ministerstvo kultury, další informace a odbornou pomoc při zpracování žádosti a potřebné doprovodné dokumentace zdarma poskytuje Národní památkový ústav, příslušné územní odborné pracoviště.

Výběr akcí obnovy zařazených do Programu a výši finančního příspěvku provádí Komise pro Program záchrany architektonického dědictví, která zasedá vždy začátkem kalendářního roku. Finanční příspěvky jsou uvolňovány postupně po provedeném správním řízení o poskytnutí finančního příspěvku na obnovu kulturní památky, a to na základě žádostí vlastníků kulturních památek včetně předložených předepsaných dokladů.

V případě, že se nemovitá kulturní památka nachází v historickém jádru města, které bylo vyhlášeno městskou památkovou rezervací nebo městskou památkovou zónou, je možno její obnovu finančně podpořit prostřednictvím **Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón**, založeného usnesením vlády ČR dne 25. 3. 1992 č. 209, pokud město zpracovalo a odevzdalo Ministerstvu kultury zpracovaný Program regenerace. Vlastník kulturní památky jedná o zařazení akce obnovy kulturní památky do Programu s příslušným městským úřadem. Termín pro předložení požadavků měst Ministerstvu kultury pro rok příslušný kalendářní rok je do 15. listopadu předchozího kalendářního roku. Program se řídí Zásadami Ministerstva kultury České republiky pro užití a alokaci státní finanční podpory v Programu regenerace městských památkových rezervací a městských a památkových zón.

Ministerstvo kultury podle stanoveného klíče uvedeného v Zásadách programu hodnotí jednotlivá města (posuzuje se zpracování Programu regenerace pro dané území, schválený územní plán a práce pracovní skupiny pro program). Na základě provedeného hodnocení je určena výše finančních kvót. Tyto kvóty schválí Ústřední komise pro Program regenerace začátkem příslušného kalendářního roku.

Do výše stanovených kvót město s památkovou rezervací či památkovou zónou vybere konkrétní akce, které budou v daném roce finančně podpořeny. Materiál s doklady města předkládají Ministerstvu kultury, příp. krajskému úřadu. Následně je vedeno správní řízení o poskytnutí příspěvku (dotace) Ministerstvem kultury, popř. příslušným městem.

Program péče o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny (společné opatření Ministerstev financí a kultury z roku 1997), se zaměřuje zejména na obnovu a zachování památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka apod., které se nacházejí na území vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón. V současné době se poskytování příspěvků provádí dle Pokynu pro užití a alokaci státní finanční podpory

v Programu péče o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny. Vlastník kulturní památky žádá o zařazení do Programu prostřednictvím Národního památkového ústavu, příslušného územního odborného pracoviště, vyplněním formuláře žádosti. Žádosti o zařazení do Programu jsou přijímány do konce ledna příslušného kalendářního roku na Národním památkovém ústavu, příslušném územním odborném pracovišti. Seznam povinných dokladů je uveden na formuláři žádosti. K žádostem se vyjadřuje výběrová památková komise ustanovená na příslušném pracovišti, která provádí výběr a doporučuje akce k zařazení do programu.

Akce obnovy schvaluje Komise Havarijního programu a Programu péče o vesnické památkové rezervace a vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny. Následně se provádí kontrola zaslaných dokladů, případně jsou vlastníci vyzváni k zaslání chybějících dokladů, následně je ve správním řízení vydáno rozhodnutí o poskytnutí finančních příspěvků a zaslány finanční prostředky na účet vlastníka.

V případě movité kulturní památky lze žádat o finanční příspěvek na její obnovu prostřednictvím **Programu restaurování movitých kulturních památek**, který byl přijat usnesením vlády ze dne 16. 7. 1997 č. 426. Přílohou usnesení jsou Zásady Programu ze dne 28. 5. 1998 a Opatření ze dne 2. 1. 2003, a Opatření ze dne 1. 7. 2011.

Tento Program je určen pro potřebu obnovy (restaurování) movitých kulturních památek, zejména takových, které jsou významnými díly výtvarného umění nebo uměleckořemeslnými pracemi. Program je dlouhodobý a směřuje k zachování, obnově, vhodnému užívání a prezentaci movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou umístěny na veřejnosti zpřístupněných hradech a zámcích, a dále movitých kulturních památek jakými jsou oltáře, sochařská díla, kostelní lavice, varhany apod. umístěných v církevních stavbách.

Vlastník kulturní památky žádá o zařazení do Programu prostřednictvím Národního památkového ústavu, příslušného územního odborného pracoviště, vyplněním formuláře Návrhu na zařazení akce obnovy movité kulturní památky do Programu restaurování movitých kulturních památek. Termín podání návrhu na příslušný kalendářní rok včetně stanovených dokladů uvedených na formuláři je do konce června předchozího kalendářního roku. Podrobné informace a odbornou pomoc k Programu poskytují příslušná územní odborná pracoviště Národního památkového ústavu.

Pracovní tým pro Program restaurování movitých kulturních památek zasedá každoročně začátkem kalendářního roku a projedná rozdělení finančních prostředků ze státního rozpočtu pro tento program. Poté vede Ministerstvo kultury správní řízení o poskytnutí příspěvku a uvolňuje finanční prostředky.

Program **Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností** je realizován od roku 2008 a je určen na obnovu zejména nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a památkové zóny, nejsou národními kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky. Program je realizován ve dvou kolech a příslušná obec si může vybrat, ve kterém kole se programu zúčastní a předloží shromážděné žádosti. Ministerstvo kultury stanoví pro obce s rozšířenou působností výši finančních kvót na základě počtu památek v daném území s přihlédnutím k jejich stavebně technickému stavu. Poskytování příspěvků na obnovu kulturních památek se řídí Zásadami pro užití neinvestičních prostředků z rozpočtu Ministerstva kultury stanovených

pro program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností. Vlastník kulturní památky žádá o poskytnutí příspěvku, resp. o zařazení do programu prostřednictvím obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Termín pro odevzdání žádostí u obecních úřadů je 28. 2. příslušného kalendářního roku. Seznam povinných dokladů je uveden na formuláři žádosti. Obec provede výběr, doporučí akce k zařazení do programu a předkládá je ve stanovených termínech Ministerstvu kultury, které po projednání návrhu v příslušné komisi ministerstva vede řízení o poskytnutí příspěvku na obnovu kulturní památky.

Program **Podpora pro památky UNESCO** zřídilo Ministerstvo kultury poprvé v roce 2008. Jeho hlavním cílem je dostát závazkům, které České republice vyplývají z přijetí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. V rámci zásad pro čerpání finančních prostředků z tohoto programu byly vytvořeny tři prioritní oblasti: tvorba management plánů, vědecko-výzkumné aktivity a prezentace, propagace a edukace statků UNESCO. Dotace na projekty uvedeného zaměření jsou administrovány odborem památkové péče MK ČR. Účelem programu je podporovat všestranný rozvoj památek zapsaných na Seznam světového dědictví, které se nacházejí na území ČR.

Program **Kulturní aktivity v památkové péči** umožňuje finančně podporovat veřejně prospěšné projekty předložené spolky, popř. dalšími subjekty, jejichž činnost napomáhá k ochraně nemovitého i movitého památkového fondu v ČR a vede k nejširší popularizaci péče o něj.

1.3 Dotace a příspěvky pro oblast muzejnictví

- Podpora projektů zaměřených na poskytování standardizovaných veřejných služeb muzeí a galerií
- Podpora projektů výchovně vzdělávacích aktivit v muzejnictví
- Podpora expozičních a výstavních projektů
- Akviziční fond
- Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví, část C) Výkupy předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu

„Podpora standardizovaných veřejných služeb muzeí a galerií“ je zaměřena na prezentaci sbírek muzeí a galerií v informačním systému s dálkovým přístupem (internet) a na prezentaci sbírek formou odborných (vědeckých) katalogů sbírek. Garanti poskytování standardizovaných veřejných služeb, zřizovatelé muzeí a galerií, mohou žádat o finanční dotace na realizaci projektů podle ustanovení § 10a odst. 2 zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění. Jde o tzv. časový standard dostupnosti muzejních sbírek, které jsou zapsány v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury.

Dotacíní titul „Podpora výchovně vzdělávacích aktivit v muzejnictví“ je vyhlášen na základě Programového prohlášení vlády České republiky 2014, ve kterém se stanoví resortní priority Ministerstvu kultury pro prosazení účinnějšího modelu rozvoje kreativity

děti prostřednictvím uměleckých aktivit a kulturních zážitků. Dotace jsou udělovány pro edukační aktivity v rámci muzejních expozic ze sbírek evidovaných v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury a pro edukační aktivity v oblasti muzejnictví podporující rozvoj školních vzdělávacích programů. Výběrové dotační řízení je určeno pro vlastníky nebo správce, jejichž sbírka je zapsána v CES a pro školy které jsou uvedeny v Rejstříku škol a školských zařízení MŠMT.

„Podpora expozičních a výstavních projektů“ je vyhlášována podle ustanovení § 10 odst. 3 písm. d) zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů na neinvestiční výdaje projektů zaměřených na instalaci expozic a výstav a jejich fyzické dostupnosti ze sbírek zapsaných v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury (zpřístupnění expozic a výstav osobám s omezenou schopností pohybu a orientace). Výběrové dotační řízení je určeno pro žadatele, kteří jsou vlastníky nebo správci sbírky zapsané v Centrální evidenci sbírek muzejní povahy Ministerstva kultury, mimo příspěvkových organizací zřízovaných Ministerstvem kultury. Dotace není určena na stavební úpravy a jiné investiční výdaje.

Program „Akviziční fond“ (AF) vyhláší na základě Usnesení vlády České republiky ze dne 10. dubna 2017 č. 276, k návrhu na zřízení výběrového dotačního řízení Akviziční fond a Příkazu ministra kultury dotace muzeím, galeriím a případně dalším subjektům hospodařícím se sbírkami muzejní povahy podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 122/2000 Sb.“). Finanční prostředky z AF mohou být použity pouze na nákup díla mladšího 50 let, které patří mezi díla typickým způsobem představující vývoj výtvarného umění v České republice vnímaný v mezinárodním kontextu.

Program Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO) - ISO/C – „Výkupy předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu“, je určen pro subjekty, které hospodaří se sbírkami muzejní povahy ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb. registrovanými v CES (obec, kraj, podnikatelský subjekt, nepodnikatelský subjekt - včetně vysokých škol apod.), Národní památkový ústav, další subjekty, které hospodaří se soubory kulturních památek veřejně přístupnými v památkových objektech, a specializovaným archivům zřízeným příspěvkovými organizacemi Ministerstva kultury v souladu s § 51 zákona č. 499/2000 Sb., které nejsou zároveň sbírkami muzejní povahy zapsanými v CES.

1.4 Program Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví II

Jedná se o program ve smyslu § 12 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech.

Program je zaměřen na šest specifických podprogramů:

ISO II/ A: Zabezpečení objektů, v nichž jsou uloženy předměty movitého kulturního dědictví, bezpečnostními systémy a mechanickými zábranami

ISO II/ B: Evidence a dokumentace movitého kulturního dědictví
ISO II/ C: Výkupy předmětů kulturní hodnoty mimořádného významu
ISO II/ D: Preventivní ochrana před nepříznivými vlivy prostředí
ISO II/E: Uplatnění předkupního práva státu podle § 13 zákona č. 20/1987 Sb., a nároku na převedení movitého archeologického nálezu do vlastnictví České republiky podle § 23 a odst. 4 zákona č. 20/1987 Sb.

ISO II/ F: Realizace nároků na navrácení nezákonně vyvezeného movitého kulturního dědictví.

Cílem podprogramu ISO II/ A je financování vybavení profánních a sakrálních objektů poplachovým zabezpečovacím a tísňovým systémem, elektrickou zabezpečovací signalizací, elektrickou požární signalizací, hasicími systémy a zařízeními, uzavřeným kamerovým okruhem, připojením na systém centralizované ochrany Policie ČR a pult centralizované ochrany Hasičského záchranného sboru ČR a dalšími signalizačními, regulačními a komunikačními systémy a mechanickými zábranami. Finanční prostředky se dále poskytují v odůvodněných případech také na havarijní situace a zkvalitňování již elektronických zabezpečovacích zařízení; dále na opatření a vybavení omezující rizika teroristického útoku, případně zmírnění a odstraňování jeho následků.

Cílem podprogramu ISO II/ B je financování vybavení a provozu (nákup materiálu a služeb) pracovišť zajišťujících evidenci a dokumentaci movitého kulturního dědictví v digitální podobě.

Cílem podprogramu ISO II/ D je financování preventivní ochrany sbírkových předmětů v následujících okruzích:

- vybavení a zkvalitňování restaurátorských, konzervátorských a preparátorských pracovišť muzeí a galerií uvedených v příloze č. 5 vyhlášky č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb.,
- vybavení depozitářů a stálých expozic, v nichž jsou dlouhodobě uchovávány sbírky zapsané v Centrální evidenci sbírek (CES), potřebnou technikou (bezpečnostní vitríny, regály, měřicí přístroje, odvlhčovače, zvlhčovače apod.),
- vybavení centrálních depozitářů Národního památkového ústavu, v nichž jsou dlouhodobě uloženy kulturní památky, potřebnou technikou (bezpečnostní vitríny, regály, měřicí přístroje, odvlhčovače, zvlhčovače apod.)
- náročné restaurování, konzervování a preparování sbírkových předmětů ze sbírek zapsaných v CES.

• Cílem podprogramu ISO II/ F je realizace nároků na navrácení nezákonně vyvezeného movitého kulturního dědictví. Finanční prostředky v této části programu se poskytují subjektům postiženým trestnou činností, jejichž kulturní statky byly po odcizení nelegálně vyvezeny z území České republiky, a to v případě, kdy není možné postupovat podle právní úpravy dané zejména Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/60/EU ze dne 15. května 2014 o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu a o změně nařízení (EU) č. 1024/2012 (přepřacované znění), resp. Směrnicí

Rady 93/7/EHS ze dne 15. března 1993 o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu, a jejich národními transpozičními předpisy, případně též dle dalších mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, nebo v případě, kdy by takový postup nebyl účelný a hospodárný, a je tedy v zájmu zachování celistvosti národního kulturního dědictví podpořit realizaci zejména mimosoudního vyrovnání.

1.5 Dotace v oblasti profesionálního umění

Zde se uplatňuje především program **Kulturní aktivity**, v němž jsou poskytovány dotace žadatelům v různých oblastech profesionálního umění – hudebního, výtvarného, literárního, divadelního i tanečního. Jde v podstatě o základní program, v němž může podat žádost v podstatě kterákoli právnická či fyzická osoba působící v oblasti profesionálního umění.

Na program Kulturní aktivity svým způsobem navazují – na vyšší stupeň – další dva programy:

(1) **Program státní podpory profesionálních divadel a profesionálních symfonických orchestrů a pěveckých sborů**, schválený usnesením vlády 10. září 2003 č. 902. Tento program je zaměřen na podporu profesionální divadelní a koncertní činnosti, která má celostátní význam, na podporu nové tvorby, mladých umělců, na podporu programů pro děti a mládež, na posílení prestiže české kultury v zahraničí, na podporu rovného přístupu občanů ke kulturnímu bohatství.

(2) **Program státní podpory festivalů profesionálního umění** schválený usnesením vlády ze dne 11. května 2016 č. 415. Program je zaměřen na podporu festivalů profesionálního umění v oblastech klasické a alternativní hudby, divadla, tance, výtvarného umění a literatury, které mají zásadní význam pro daný umělecký obor a podporují vnímání České republiky jako významné kulturní destinace a rovný přístup občanů ke kulturnímu bohatství.

1.6 Dotace v oblasti knihoven

Základním právním předpisem, kterým se oblast poskytování dotací na činnost knihoven (právně přesněji: provozovatelů knihoven) řídí, je nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven, v platném znění. Nařízení vlády uvádí jednotlivé oblasti, v nichž je možné dotace poskytovat.

Dotace jsou poskytovány ve dvou programech: Veřejné informační služby knihoven (VISK) a v programu Kulturní aktivity (Knihovna 21. století – K21), vždy však v režimu uvedeného nařízení vlády č. 288/2002 Sb. Podle jeho § 20 odst. 1 písm. a) platí, že pokud žadatel (tedy provozovatel knihovny) nepředložil řádně, včas a v souladu s rozhodnutím o poskytnutí dotace vyúčtování dotace poskytnuté na podporu knihoven v předchozím kalendářním roce, nesmí obdržet dotaci v následujícím roce. Totéž platí v případě, kdy žadatel (provozovatel knihovny) neodvedl prostřednictvím ministerstva řádně, včas a v souladu s rozhodnutím o poskytnutí dotace do státního rozpočtu dotaci na podporu knihoven

poskytnutou v předchozím kalendářním roce nebo její část, které nepoužil nebo které použil v rozporu s právními předpisy nebo rozhodnutím o poskytnutí dotace. Tento provozovatel knihovny nesmí obdržet v následujícím roce dotaci. Toto pravidlo je stanoveno uvedeným nařízením vlády a MK jej musí dodržovat.

O dotace na podporu nekomerčních projektů z oblasti knihoven mohou žádat provozovatelé knihoven evidovaných podle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění. Dále mohou o dotaci žádat spolky a zájmová sdružení právnických osob, jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora.

Program VEŘEJNÉ INFORMAČNÍ SLUŽBY KNIHOVEN (VISK)

Dotace se poskytuje maximálně do výše 70% celkových nákladů na celý projekt. Dotační program se dělí podle typu podporovaných aktivit na tyto podprogramy.

VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Koncepce rozvoje knihoven v ČR

Cílem je koordinace aktivit v rámci jednotlivých podprogramů, včetně aktualizace obsahového zaměření a cílů, zpracování podkladů a materiálů a realizace projektů, vedoucích k naplnění Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2021–2027 s výhledem do roku 2030, typově nezařaditelných do dalších podprogramů.

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven v oblasti informačních a komunikačních technologií (ICT)

Cílem je dosažení informační gramotnosti knihovníků jako poskytovatelů veřejných informačních služeb a asistované pomoci při práci s ICT uživatelům v knihovnách. Podprogram VISK 2 má dvě části: *I. Mimoškolní vzdělávání knihovníků v oblasti ICT - podpora vzdělávacích knihovnických akcí; II. Aktualizace software a hardware vzdělávacích center (počítačových učeben) zřízených v programu VISK.*

VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven

Cílem je podpora transformace zejm. obecních knihoven, orientovaných převážně na využívání klasických tištěných dokumentů, na knihovny a informační centra multimediálního charakteru, poskytující služby i handicapovaným uživatelům. Dotace jsou poskytovány na automatizaci knihovnických činností, zvýšení a zkvalitnění produkce, zpřístupnění a prezentace informačních dokumentů v elektronické podobě, zlepšení vzájemné kooperace knihoven, muzeí a archivů v oblasti informačních zdrojů, nákup technických zařízení a software umožňujících zpřístupnění knihovních fondů, elektronických informačních zdrojů a služeb nevidomým, slabozrakým a sluchově postiženým obyvatelům, též nákup techniky (technologií, služeb) pro oblast dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách aj.

VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven ČR RETROKON

Cílem je zpřístupnění katalogů a tím fondů největších českých knihoven prostřednictvím internetu, možnost online objednávání dokumentů, zkvalitnění meziknihovnických výpůjčních služeb a vytvoření velkého množství kvalitních bibliografických záznamů, které budou k dispozici ostatním knihovnám.

VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica

Cílem je zajistit ochranu a široké zpřístupnění vzácných dokumentů knihoven (rukopisů, starých tisků, map aj.) a dalších fondů, tvořících součást národního kulturního dědictví. Dotace jsou poskytovány na digitalizaci dokumentů, jejich restaurování, prevenci plísní a ochranu před nepříznivými vlivy prostředí.

VISK 7 – Národní program digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius

Cílem je záchrana a zpřístupnění bohemikálních dokumentů tištěných na kyselém papíru, jejichž existence je ohrožena křehnutím papírového nosiče. Dotace jsou poskytovány na digitalizaci ohrožených dokumentů, instalaci nové verze systému Kramerius, zhotovení ochranných obalů z lepenky archivních kvalit, odkyselení dokumentů postižených degradací dřevitého papíru, restaurování, prevenci plísní a ochranu dokumentů před nepříznivými vlivy prostředí a digitalizaci zvukových dokumentů z fondů evidovaných knihoven.

VISK 8 – Elektronické informační zdroje a zpřístupnění informačních zdrojů

Cílem je vytvoření koordinovaného systému veřejných knihovnických a informačních služeb s co nejširším dopadem na všechny skupiny uživatelů knihoven a zajištění rychlého zpřístupňování požadovaných informací. Podprogram VISK 8 má dvě části: *A – Zajištění dostupnosti informačních zdrojů formou multilicencí; B - Zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Centrálního portálu knihoven*

VISK 9 – CASLIN – Souborný katalog ČR, Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit

Cílem je vytvoření, rozvoj a provoz národního Souborného katalogu ČR, který má zajistit pohotové a efektivní vyhledávání informací o dostupnosti knihovnických fondů na území ČR, redukovat objem katalogizačních a bibliografických prací. Podprogram VISK 9 má dvě části:

(I.) Rozvoj CASLIN - Souborného katalogu ČR; (II.) Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit.

Kulturní aktivity – dotační okruh KNIHOVNA 21. STOLETÍ

Dotace se poskytuje maximálně do výše 50% celkových nákladů na celý projekt.

Okruhy:

- 1. Podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců** - realizace výstav, besed, soutěží, vzájemných setkávání, open air akce; nákup knihovnického fondu pro národnostní menšiny, který souvisí s aktivitou pro národnostní menšiny či integraci cizinců.
- 2. Podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením** - nákup knihovnických fondů pro nevidomé a slabozraké, tj. nákup zvukových knih a licencí k jejich užívání; nákup technických zařízení a pomůcek (s výjimkou běžného hardware) umožňujících zpřístupnění knihovnických fondů a elektronických informačních zdrojů a služeb v knihovnách nevidomým a slabozrakým a služeb sluchově postiženým; nákup „lekoték“ pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami vyvolanými zdravotním handicapem; podpora kulturních aktivit pro občany se zdravotním postižením.

- 3. Kulturní, výchovná a vzdělávací činnost knihoven** - projekty zaměřené na vznik a rozvoj čtenářské gramotnosti a podporu čtenářství u dětí a dospělých; projekty podporující celoživotní učení pro všechny věkové kategorie s využitím přednášek, seminářů, besed, soutěží, výstav; projekty na podporu komunitních aktivit knihoven, na osoby ohrožené sociálním vyloučením, seniory; projekty zaměřené na podporu významných knihovnických, literárních a kulturních výročí; projekty na podporu regionální historie a kultury.
- 4. Vzdělávání knihovníků** (mimo oblasti podporované v programu VISK) - podpora vydávání odborných textů včetně periodik zaměřených na celoživotní učení knihovníků a rozvoj odborných činností knihoven všech typů, dalšího vzdělávání knihovníků v oblasti literatury, práce se čtenářem a dalších oblastech přímo souvisejících s činností knihoven všech typů, výměna a sdílení informací a zkušeností v rámci sítě celosvětových knihovnických spolků a sdružení.

1.7 Dotace v oblasti mezinárodních vztahů

Každoročně jsou pořádána dvě kola dotačního výběrového řízení na podporu kulturních projektů vysílaných do zahraničí v oblastech živého umění, výtvarného umění a literatury. Vzhledem k mezinárodnímu přesahu má dotační výběrová komise celkově 14 členů, kteří zastupují jednotlivé oblasti umění. Komise vždy posuzuje žádost a vydává vyjádření jako celek.

Odbor mezinárodních vztahů dále zajišťuje prezentaci české kultury v zahraničí prostřednictvím příspěvkových organizací Ministerstva kultury. Nejčastěji se jedná o Institut umění – Divadelní ústav, který zajišťuje účast ČR na zahraničních hudebních festivalech, prezentaci českých scénických umění na světových veletrzích a festivalech. V oblasti architektury a výtvarného umění jsou to především projekty pořádané Národní galerií v Praze (Bienále v Benátkách), Uměleckoprůmyslového muzea v Praze (Trienále v Milánu), Národního muzea a Národního památkového ústavu. V oblasti divadla, tance a hudby se jedná především o projekty Národního divadla. V oblasti literatury se jedná o vysílání českých spisovatelů na autorská čtení do zahraničí, které pro MK zajišťuje Moravská zemská knihovna v Brně.

1.8 Dotace v oblasti církví

Dotace pro církve a náboženské společnosti a pro spolky na projekty významných kulturních aktivit náboženského charakteru jsou poskytovány na základě § 27 odst. 4 písm. h) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), v platném znění. Dotace jsou poskytovány:

1) na podporu významných kulturních aktivit církví a náboženských společností, které jsou registrované v ČR podle uvedeného zákona č. 3/2002 Sb.

2) na podporu rozvoje náboženských a nábožensko-kulturních aktivit spolků, které jsou zapsané ve veřejném spolkovém rejstříku vedeném soudy a které na území ČR vyvíjejí činnost v oblasti náboženské a nábožensko-kulturní.

Předmětem projektů mohou být buď **jednorázové akce** (např. koncert, výstava, setkání na poutních místech) nebo **činnosti** (např. koncertní cykly, pravidelná setkávání duchovně-kulturního charakteru), které zvyšují informovanost a zájem o náboženskou oblast vymezenou činností registrovaných církví a náboženských společností.

1.9 Dotace v oblasti regionální a národnostní kultury

Program Kulturní aktivity

- Podpora tradiční lidové kultury
- Podpora neprofesionálních uměleckých aktivit
obory:
 - Hudební aktivity
 - Divadelní a slovesné aktivity
 - Taneční aktivity
 - Výtvarné, foto a filmové aktivity
 - Dětské estetické aktivity
- Podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit
- Podpora kulturních aktivit osob se zdravotním postiženým a seniorů
- Podpora rozvoje zájmových kulturních – mimouměleckých aktivit
- Podpora regionálních kulturních tradic
- Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury

1.10 Další programy:

- **Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice**
- **Program na podporu integrace příslušníků romské menšiny**
- **Program na podporu kulturních aktivit napomáhajících integraci cizinců žijících v ČR**

V podrobnostech zde odkazujeme na otázku č. 16.

2. Udělování ocenění v oblasti kultury Ministerstvem kultury podle nařízení vlády č. 5/2003 Sb. Jednotlivá ocenění, proces udělování jednotlivých ocenění.

Z § 49 odst. 6 zákona č. 218/2000 Sb. vyplývá, že Ministerstvo kultury (dále též „MK“) může udělovat pouze ocenění, která jsou vyjmenována v nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, v platném znění (dále též „NVC“). Nemůže udělovat žádná jiná ocenění, platná právní úprava to nepřipouští. Návrh na udělení konkrétního ocenění může podat kterákoli fyzická či právnická osoba (v některých případech lze udělit ocenění i bez návrhu); příslušné formuláře jsou na webových stránkách Ministerstva kultury. O udělení ocenění rozhoduje ministr kultury na základě doporučení příslušného poradního orgánu; složení poradních orgánů, způsob jejich činnosti a další náležitosti upravují jednací řády vydané MK. Může se stát, že má být oceněn výsledek společné činnosti více osob – pak se těmto osobám uděluje společně jedno ocenění. Některá ocenění mají zvláštní režim, například je lze udělit i bez návrhu nebo bez doporučení poradního orgánu (medaile Artis bohemiae amicis). Některá ocenění lze udělit in memoriam. Nařízení vlády č. 5/2003 Sb. stanoví základní podmínky pro udělení ocenění (zejména komu a za jakou činnost může být uděleno), co tvoří příslušné ocenění, a stanoví též, kolik ocenění může být uděleno v kalendářním roce. Základní informace obsahuje následující tabulka, přičemž věcnou stránku obsahují jednotlivá ustanovení NVC a je shrnuta v šestém sloupci tabulky. Důležité je, že poskytnutá finanční ocenění jsou osvobozena od daně z příjmu: u fyzických osob je tato výjimka zavedena v § 4 odst. 1 písm. g) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění, u právnických osob je tato výjimka zavedena v § 19 odst. 1 písm. zd) tohoto zákona.

Ocenění	Je třeba návrh?	Kolik ocenění a komu lze udělit v kalendářním roce?	Lze udělit ocenění in memoriam?	Cenu tvoří	Za co se cena uděluje
Státní cena za literaturu (§ 3 a § 4 NVC)	ano, návrh může podat kdokoliv do 31. 5.	1 – autorovi (fyzické osobě)	ne	diplom + peněžní ocenění 300.000,- Kč	Státní cena za literaturu se uděluje k ohodnocení významného původního literárního díla české literatury, vydaného formou tištěné neperiodické publikace v

					českém jazyce v roce udělení ocenění nebo v roce předcházejícím. Státní cenu za literaturu lze udělit rovněž k ohodnocení dosavadní literární tvorby.
Státní cena za překladatelské dílo (§ 5 a § 6 NVC)	ano, návrh může podat kdokoliv do 31. 5.	1 – autorovi (fyzické osobě)	ne	diplom + peněžní ocenění 300.000,- Kč	Státní cena za překladatelské dílo se uděluje k ohodnocení překladu literárního díla z cizího jazyka do jazyka českého, vydaného v roce udělení ocenění nebo v roce předcházejícím, s přihlédnutím k dosavadní činnosti autora překladu v oblasti překladů literárních děl. Státní cenu za překladatelské dílo lze udělit rovněž k ohodnocení dosavadní činnosti autora v oblasti překladů literárních děl.
Cena Ministerstva kultury za přínos	ano, návrh může podat kdokoliv do 31. 5.	1 v každém oboru: divadelním,	ne	diplom + peněžní ocenění 300.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury za přínos

<p>v oblasti divadla, hudby, výtvarného umění a architektury – celkem 4 ocenění (§ 7 a § 8 NVC)</p>		<p>hudebním, výtvarném, architektury (fyzické nebo právnické osobě)</p>			<p>v oblasti divadla, hudby, výtvarného umění a architektury se uděluje k ohodnocení výjimečných uměleckých tvůrčích nebo interpretačních počinů nebo za dlouhodobé umělecké zásluhy v oblasti divadla, hudby a výtvarného umění a architektury.</p>
<p>Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti kinematografie a audiovize (§ 8a a § 8b NVC)</p>	<p>ano, návrh může podat kdokoliv do 31. 5.</p>	<p>2, přičemž pouze 1 lze udělit žijící fyzické osobě nebo právnické osobě</p>	<p>ano</p>	<p>diplom + peněžní ocenění 300.000,- Kč; při udělení ceny in memoriam se peněžní ocenění neposkytuje</p>	<p>Cena Ministerstva kultury za přínos v oblasti kinematografie a audiovize se uděluje k ohodnocení mimořádně významných výsledků či výjimečných uměleckých tvůrčích, interpretačních nebo technických počinů v procesu tvorby, výroby, šíření a uchování kinematografických a audiovizuálních děl) nebo za výzkumnou či</p>

					propagační činnost v oblasti kinematografie a audiovize nebo za dlouhodobé zásluhy v oblasti kinematografie a audiovize.
Cena Ministerstva kultury za památkovou péči (§ 9 a § 10 NVC)	ano, návrh může podat Vědecká rada pro státní památkovou péči, odborná organizace státní památkové péče (tedy Národní památkový ústav) nebo občanská sdružení, která podle svých stanov vyvíjejí činnosti při ochraně kulturních památek, památkových rezervací, památkových zón nebo archeologických nálezů, a to do 15. února roku udělení ocenění.	2, přičemž pouze 1 lze udělit fyzické osobě; právnické osobě udělit tuto cenu nelze	ano	diplom + reliéfní plaketa včetně etue + peněžní ocenění ve výši 200 000 Kč (při udělení ceny in memoriam se peněžní ocenění neposkytuje)	Cena Ministerstva kultury za památkovou péči se uděluje k ohodnocení mimořádně významných výsledků nebo tvůrčích počinů dosažených v oblasti ochrany, zkoumání, uchovávání a prezentace kulturních památek, památkových rezervací, památkových zón nebo archeologických nálezů.
Cena Ministerstva kultury za přínos k rozvoji české kultury (§ 11 a § 12 NVC)	ano, návrh může podat kdokoli do 31. 12. roku předcházejícího roku udělení ocenění.	5 – fyzické nebo právnické osobě	ne	diplom + peněžní ocenění 100.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury za přínos k rozvoji české kultury se uděluje k ohodnocení trvalých zásluh o rozvoj kultury v

					obcích, krajích i v celé České republice při provozování kulturních služeb pro veřejnost nebo za přínos v zapojení České republiky do mezinárodních programů v oblasti kultury.
Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit (§ 13 a § 14 NVC)	ano, návrh může podat kdokoli do 31. 12. roku předcházejícího roku udělení ocenění.	1 v každém oboru uvedeném v šestém sloupci sub a) – f), a to fyzické nebo právnické osobě	ne	diplom + peněžní ocenění 50.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit se uděluje k ohodnocení dlouhodobého působení v jednotlivých oborech zájmových uměleckých aktivit, popřípadě za vytvoření vynikajícího uměleckého díla v těchto oborech. a) divadelní a slovesné aktivity, b) tradiční lidová kultura a folklor, c) hudební aktivity, d) audiovizuální a výtvarné aktivity, e) taneční aktivity, f) dětské umělecké

					aktivity.
Cena Knihovna roku (§ 15 a § 16 NVC)	ano, návrh může podat kdokoli do 5. 8. roku udělení ocenění	celkem nejvýše 5 cen ve 2 kategoriích: základní knihovna (provozovateli knihovny); významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb (fyzické osobě nebo provozovateli knihovny)	ne	diplom pro všechna ocenění + peněžní ocenění 70.000,- Kč pro jednu cenu v každé kategorii	Cena Knihovna roku se uděluje k ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb.
Cena za nejkrásnější českou knihu roku (§ 17 a § 18 NVC)	ano, je třeba přihlásit konkrétní knihu, a to kdykoli během roku předcházejícího udělení ocenění	7, jedna v každé z kategorií (viz sloupec 6)	ne	diplom + peněžní ocenění 50.000,- Kč	Cena za nejkrásnější českou knihu roku se uděluje v kategoriích a) odborná literatura, b) krásná literatura, c) literatura pro děti a mládež, d) učebnice pro školy všech stupňů a ostatní didaktické pomůcky, e) knihy o výtvarném umění, f) katalogy, g) bibliofilie a autorské knihy.
Cena Gloria musaealis (§ 19 a § 20	ne, do soutěže se může přihlásit každý vlastník či	3, jedna v každé z kategorií uvedených	ne	diplom + plastika + peněžní ocenění 70.000,- Kč	Cena Gloria musaealis se uděluje k

NVC)	správce sbírky podle šestého sloupce	v šestém sloupci. Uděluje se fyzické nebo právnické osobě, která je vlastníkem nebo (v případě sbírek ve vlastnictví územních samosprávných celků nebo ve státním vlastnictví) správcem sbírky ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb.			ohodnocení významu využívání sbírek muzejní povahy zapsaných v centrální evidenci sbírek vedené MK pro výchovně vzdělávací činnost a významu sbírkotvorné činnosti muzeí a galerií pro uchování movitého kulturního dědictví. Cena se uděluje ve třech kategoriích: a) muzejní výstava roku, b) muzejní publikace roku, c) muzejní počín roku. Příjemcem ceny může být vlastník nebo správce sbírky, který od 1. ledna roku předcházejícího roku udělení ocenění do 28. února roku udělení ocenění (1) poprvé zpřístupnil veřejnosti výstavu využívající
------	--------------------------------------	---	--	--	--

					sbírku, a to nejméně po dobu 1 měsíce, nebo (2) vydal neperiodickou publikaci, včetně publikace vydané na elektronickém médiu, tématicky čerpající ze sbírky nebo z vědeckovýzkumné činnosti muzea určené pro veřejnost, anebo (3) zkvalitnil sbírkotvornou činnost nebo péči o sbírku významným a dlouhodobým způsobem
Cena Ministerstva kultury Designér roku (§ 20a a § 20b NVC)	ne; hodnotící orgán Výročních cen Czech Grand Design jmenovaný hlavním pořadatelem vybere z umělec-kých děl vytvořených v oblasti produktového designu, včetně designu industriálního, za období od 30. listopadu roku 2 roky předcházejícího roku udělení ocenění do 30. listopadu roku	1 – autorovi ne uměleckého díla v oblasti produktového designu včetně industriálního		diplom + peněžní ocenění 70.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury - Designér roku se uděluje k ohodnocení mimořádného uměleckého díla v oblasti produktového designu, včetně designu industriálního.

	předcházejícího roku udělení ocenění dílo, které doporučí ministři k udělení ocenění. O udělení ocenění rozhoduje ministr kultury.				
Cena Ministerstva kultury na Bienále grafického designu Brno (§ 21 a § 22 NVC)	ano, autor přihlašuje své výtvarné dílo	1 – autorovi výtvarného díla v oblasti grafického designu	ne	diplom + peněžní ocenění 100.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury na Bienále grafického designu Brno se uděluje k ohodnocení výtvarného díla z oblasti grafického designu.
Cena Ministerstva kultury - cena hranému filmu zemí Visegrádu (§ 23 a § 24 NVC)	ano, audiovizuální díla přihlašují země Visegrádské skupiny; musí jít o audiovizuální díla vyrobená od 1. května roku 2 roky předcházejícího udělení ocenění do 15. března roku udělení ocenění, pokud jsou tato díla v souladu s podmínkami upravenými statutem	1 – fyzické osobě nebo právnické osobě	ne	plastika + peněžní ocenění 100.000,- Kč	Cena Ministerstva kultury - cena hranému filmu zemí Visegrádu se uděluje k ohodnocení audiovizuálního díla pro děti a mládež národní kinematografie zemí Visegrádské skupiny (Česko, Slovensko, Maďarsko, Polsko).

	mezinárodního festivalu filmů pro děti a mládež ve Zlíně				
Titul "Nositel tradice lidových řemesel" (§ 25 a § 26 NVC)	ano, návrh může podat kdokoli do 31. 12. roku předcházejícího roku udělení ocenění.	5 – fyzické osobě, která je občanem České republiky, pokud provozuje některé z tradičních lidových řemesel	ne	diplom + peněžní ocenění 50.000,- Kč	Titul "Nositel tradice lidových řemesel" se uděluje k ohodnocení dovedností, znalostí postupů a technologií tradičních lidových řemesel a za snahu o jejich zachování, prezentaci na veřejnosti a předávání budoucím generacím.
Medaile Artis bohemiae amicis (§ 27 a § 28 NVC)	ne; pokud je však návrh podán, měl by být podán do 30. 6. roku udělení ocenění	20 – fyzické osobě nebo právnické osobě	ano	diplom + kovová medaile včetně etue	Medaile Artis bohemiae amicis se uděluje za šíření dobrého jména české kultury.
Ocenění Mecenáš české kultury (§ 28a a § 28b NVC)	ne; pokud je však návrh podán, měl by být podán do 31. 12. roku předcházejícího udělení ocenění	10 – fyzické osobě nebo právnické osobě	ano	diplom + kovová medaile včetně etue	Ocenění Mecenáš české kultury se uděluje za podporu české kultury, přičemž NVC nerozlišuje, o jakou formu podpory se má jednat.
ocenění Rytíř/Dáma české kultury	ne; pokud je však návrh podán, měl by	10 – fyzické osobě	ano	diplom + kovová medaile včetně etue	Ocenění Rytíř/Dáma české kultury se

(§ 28c a § 28d NVC)	být podán do 31. 12. roku předcházejícího udělení ocenění				uděluje za přínos k rozvoji kulturních, duchovních a etických hodnot.
---------------------	---	--	--	--	---

3. Přeshraniční pohyb kulturních statků (vývozy, dovozy, navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, imunita proti zabavení).

3.1 Legální přeshraniční pohyb movitého kulturního dědictví

- nekomerční mobilita
(vystavování, expertízy, restaurování/konzervování, poskytnutí dočasného útočiště pro předměty z oblastí ohrožených válečnými konflikty etc.)
- komerční mobilita
(obchodování)

3.2 Zákonná úprava pro přeshraniční pohyb jednotlivých kategorií movitého kulturního dědictví

A. Vývozy z České republiky

- kulturní památky a národní kulturní památky:

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů; Podle § 20 zákona o státní památkové péči možné vyvézt kulturní památku nebo národní kulturní památku do zahraničí výlučně na dobu určitou a pouze na základě předchozího souhlasu Ministerstva kultury. Kulturní památka nebo národní kulturní památka nesmí být vyvezena z území České republiky na dobu neurčitou. Zákon o státní památkové péči neomezuje důvody vývozu, pouze příkladmo zmiňuje vývoz pro účely vystavení v zahraničí a pro účely zapůjčení do zahraničí.

- předměty zapsané v Centrální evidenci sbírek (CES):

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů; Podle § 11 odst. 1 zákona č. 122/2000 Sb., lze sbírku nebo jednotlivé sbírkové předměty zapsané v Centrální evidenci sbírek vyvézt do zahraničí na základě povolení Ministerstva kultury výhradně na dobu určitou, a to za účelem vystavování, veřejného předvádění vzhledu, případně funkce, preparace, konzervování, restaurování nebo vědeckého zkoumání.

- archiválie:

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů; Podle § 29 Zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a změně některých zákonů, lze archiválie vyvézt do zahraničí na základě povolení Ministerstva vnitra výhradně na dobu určitou, a to za účelem vystavování, konzervování a vědeckého zkoumání.

- kulturní statky, které nespádají po žádnou z výše uvedených tří kategorií:

Zákon č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů; Podle zákona č. 71/1994 Sb., lze předměty kulturní hodnoty, jak jsou definovány v příloze č. 1 tohoto zákona (Seznam předmětů kulturní hodnoty) vyvézt na dobu určitou nebo trvale na základě osvědčení, která vydávají Odborné organizace uvedené v příloze č.2 zákona (Seznam odborných organizací); Zvláštní ochrany požívají předměty kulturní hodnoty z oboru archeologie a předměty kulturní hodnoty sakrální a kultovní povahy, které musí být opatřeny osvědčením k trvalému vývozu v případě, kdy jsou nabízeny k prodeji na území České republiky (§ 3 zákona).

B. Vývozy z Evropské unie

Zákon č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství, ve znění pozdějších předpisů (Nařízení Rady (EHS) č. 3911/92 ze dne 9. prosince 1992 o vývozu kulturních statků a Nařízení Komise (EHS) č. 752/93 ze dne 30. března 1993, které stanoví způsob provádění nařízení Rady (EHS) č. 3911/92 o vývozu kulturních statků; resp. Nařízení Rady (ES) č. 116/2009 ze dne 18. prosince 2008 o vývozu kulturních statků a Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 1081/2012 ze dne 9. listopadu 2012 k nařízení Rady (ES) č. 116/2009 o vývozu kulturních statků)

Podle zákona č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropských společenství lze kulturní statky uvedené v příloze č. 1 tohoto zákona vyvézt na dobu určitou nebo trvale na základě povolení Ministerstva kultury na dobu určitou nebo trvale. Platná vývozní povolení a osvědčení podle zákonů č. 20/1987 Sb., 71/1994 Sb., 122/2000 Sb., č. 499/2004 Sb. jsou nezbytnou podmínkou pro podání žádosti o vývoz zákona č. 214/2002 Sb.

Poznámka:

Vývozní povolení a osvědčení vydaná podle výše uvedených zákonů č. 20/1987 Sb., 71/1994 Sb., 122/2000 Sb., č. 499/2004 Sb. jsou požadována jak pro přeshraniční pohyb kulturních statků v rámci celního území Evropské unie, tak i vývoz z celního území Evropské unie.

C. Dovozy do České republiky

Dovozy kulturních statků do České republiky obecně nepodléhají regulaci podle národní legislativní úpravy. Věc, která vykazuje znaky kulturní památky podle § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči, lze trvale převézt ze zahraničí do České republiky jen s předchozím souhlasem příslušného orgánu státu, z něhož má být dovezena, je-li zaručena vzájemnost.

D. Dovozy na celní území EU

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/880 ze dne 17. dubna 2019 o vstupu a dovozu kulturních statků;

Podle Nařízení 2019/880 podléhá regulaci dovoz kategorií kulturních statků, které jsou uvedeny v částech A a B přílohy tohoto nařízení. Tato právní norma vstoupilo v platnost 27. června 2019.

E. Nelegální přeshraniční pohyb movitého kulturního dědictví

Je často spojený s dalšími nelegálními aktivitami jako krádeže, loupeže, rabování archeologických nalezišť apod. Obchodováním s nelegálně vyvezenými kulturními statky zahrnuje celou škálu od oficiálního trhu přes „šedou zónu“ až po černý trh. Výrazný nárůst zaznamenal obchod s nelegálně vyvezenými kulturními statky prostřednictvím Internetu, a to od veřejných portálů po uzavřené skupiny a dark web.

F. Zákonná úprava pro navrácení nelegálně vyvezených kulturních statků

a) v rámci Evropského hospodářského prostoru:

Zákon č. 101/2001 Sb., o navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků, ve znění pozdějších předpisů (Směrnice Rady 93/7/EHS z roku 1993 o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu přepracovaná Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/60/EU o navrácení kulturních statků neoprávněně vyvezených z území členského státu)

Podle této zákonné úpravy je kulturním statkem takový předmět, který je součástí národního kulturního pokladu podle § 2 odstavce 3 zákona č. 101/2001 Sb.:

Národním kulturním pokladem České republiky jsou věci nebo soubory věcí, které jsou vymezeny zvláštními právními předpisy jako kulturní památky nebo národní kulturní památky, sbírky muzejní povahy, archiválie nebo předměty kulturní hodnoty, pokud tyto předměty splňují podmínky za prohlášení za kulturní památku podle zvláštního právního předpisu.

Tímto zákonným předpisem jsou určeny lhůty pro ohledání předmětu, pro podání žaloby u příslušného soudu v členském státě a promlčení práva na navrácení nezákonně vyvezeného kulturního statku.

Současně se Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2014/60/EU byl zaveden zvláštní modul Cultural Objects v rámci systému IMI, který je určen pro výměnu informací o vnitřním trhu a službách mezi členskými státy EU v rámci zákona o volném pohybu služeb.

Národní autoritou České republiky pověřenou koordinací agendy navrácení nezákonně vyvezených kulturních statků a komunikací prostřednictvím modulu Cultural Objects je Ministerstvo kultury.

b) celosvětově:

Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (UNESCO 1970) – vydána vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 15/1980 Sb.; Směrnice k provádění Úmluvy o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (UNESCO 1970);

Úmluva UNESCO 1970 je nejstarší mezinárodní úmluvou svého druhu.

Třemi základními pilíři této Úmluvy jsou:

- Prevence
- Restituce
- Mezinárodní spolupráce

V současné době je signatáři Úmluvy 139 zemí.

Česká republika je signatářem od roku 1977 (jako ČSSR).

Slabinami této Úmluvy jsou jednak určitá těžkopádnost, která vyplývá mj. z toho, že žádat o navrácení nezákonně vyvezeného kulturního statku lze pouze ve formátu stát – stát, a dále ze skutečnosti, že důkazní břemeno leží na straně žádající. Tato Úmluva explicitně neupravuje problematiku nezákonných archeologických vykopávek.

Mezinárodní zákonná ochrana legálně vyvezených kulturních statků proti jejich zabavení:

- Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (OSN 2004);
- Deklarace k jurisdikčním imunitám státního majetku, jenž je součástí kulturního bohatství státu či součástí kulturních, vědeckých či historických výstav (2013);

Signatáři této úmluvy se zavazují, že kulturní statek zapůjčený z jiného signatářského státu do druhého bude požívat imunitu proti zabavení (immunity from seizure), tedy právní záruku, že tento kulturní statek bude navrácen půjčitelu bez ohledu na to, vznese-li někdo v zemi, kam je tento kulturní statek zapůjčen za účelem jeho nekomerčního vystavení, nárok na tento statek pod jakoukoli záminkou (restituce, umoření dluhu apod.).

4. Státní příspěvkové organizace v oblasti kultury, jejich úkoly a základní principy jejich činnosti (včetně organizací podle zvláštních právních předpisů). Veřejné kulturní služby a jejich obsah.

4.1 Veřejné kulturní služby

Veřejné kulturní služby jsou definovány v § 2 zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění, jako služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti. Definice je poměrně široká a při její interpretaci je nutno vycházet z účelu zákona a chápat definici spíše širěji než úzce.

Podle § 3 zákona č. 203/2006 Sb. zřizuje Ministerstvo kultury (dále též „MK“) státní příspěvkové organizace (**dále též „SPO“**) sloužící k poskytování veřejných kulturních služeb v různých oblastech kultury a vydává jejich zřizovací listinu, která musí obsahovat alespoň:

- a) označení zřizovatele státní příspěvkové organizace (tedy MK),
- b) název, sídlo a identifikační číslo osoby SPO,
- c) datum vzniku SPO,
- d) určení doby, na kterou se SPO zřizuje, popřípadě údaj, že se zřizuje na dobu neurčitou,
- e) vymezení účelu, pro který se SPO zřizuje, a tomu odpovídajícího předmětu hlavní činnosti,
- f) vymezení majetku, který ministerstvo svěruje SPO při jejím zřízení,
- g) označení statutárního orgánu a vymezení základní organizační struktury SPO,
- h) datum vydání zřizovací listiny.

Může se stát, že nastanou změny v uvedených údajích, například když SPO změní sídlo nebo je zapotřebí rozšířit předmět její hlavní činnosti. V takovém případě vydá MK dodatek ke zřizovací listině.

Základní vlastností SPO je, že má „svého“ zřizovatele, tedy MK.

4.2 Státní příspěvkové organizace v gesci MK

Státní příspěvkové organizace v gesci MK lze rozdělit do dvou skupin:

(1) SPO, které jsou zřízeny přímo zvláštním právním předpisem a Ministerstvo kultury k nim vykonává funkci zřizovatele. Jde o tyto SPO:

- a) Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana - § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění,
- b) Národní galerie v Praze – zákon č. 148/1949 Sb., o Národní galerii v Praze,
- c) Česká filharmonie – dekret prezidenta republiky č. 129/1945 Sb., o státním orchestru Česká filharmonie,

d) Národní památkový ústav – § 32 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění. Tento případ je poněkud specifický: pojem „Národní památkový ústav“ zákon č. 20/1987 Sb. nepoužívá, avšak odbornou organizací, o níž uvedené ustanovení hovoří, je právě Národní památkový ústav, což vyplývá z jeho zřizovací listiny.

(2) SPO, které jsou zřízeny pouze MK, a to s oporou ve zmíněném § 3 zákona č. 203/2006 Sb. Mezi Ministerstvem kultury a jím zřízenou SPO není obecný vztah nad- a podřízenosti. SPO je samostatnou právnickou osobou a Ministerstvo kultury smí zasahovat do její činnosti pouze v případech, které zákon předepisuje nebo alespoň umožňuje.

Statutární orgán SPO (ředitel, generální ředitel) je jmenován ministrem kultury podle § 33 odst. 3 písm. e) a odst. 4 písm. e) zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v platném znění. Rovněž může být ministrem kultury odvolán, a to podle § 73 odst. 1 zákoníku práce.

MK rovněž určuje statutárnímu orgánu SPO plat (§ 122 odst. 2 zákoníku práce).

SPO vykonává dva druhy činností: hlavní činnost a jinou činnost. Hlavní činnost je činnost, kterou má SPO vymezenou buď v zákoně, pokud je zřízena zákonem, nebo ve zřizovací listině, kterou vydává Ministerstvo kultury s oporou v § 3 odst. 2 zákona č. 203/2006 Sb. Hlavní činnost je organizace povinna vykonávat. Obecně zde platí § 53 odst. 1 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění (dále též „ZRP“), podle kterého hlavní činností SPO je činnost vymezená zřizovateli příspěvkové organizace zvláštním zákonem a vykonávaná příspěvkovou organizací a v případě příspěvkové organizace zřízené zvláštním zákonem je hlavní činností činnost vymezená zvláštním zákonem.

Jiná činnost, zvaná někdy též (právně nepřesně) „hospodářská“, musí být výslovně uvedena ve zřizovací listině SPO, musí organizaci přinášet zisk (§ 63 ZRP) a k její realizaci musí mít SPO patřičné živnostenské oprávnění.

Finanční vztahy mezi Ministerstvem kultury a jím zřizovanými SPO rámcově vymezuje § 54 ZRP. Finanční vztahy, které MK stanoví vůči jednotlivým SPO, jsou

- a) příspěvek na provoz ze státního rozpočtu (což je vlastně základní vztah mezi MK a „jeho“ SPO) nebo odvod z provozu do státního rozpočtu,
- b) individuální a systémové dotace na financování programů a akcí,
- c) návratná finanční výpomoc,
- d) odvod z odpisů,
- e) dotace na úhradu výdajů, které jsou nebo mají být kryty z rozpočtu Evropské unie včetně stanoveného podílu státního rozpočtu na financování těchto výdajů,
- f) dotace na úhradu výdajů podle mezinárodních smluv, na základě kterých jsou České republice svěřeny peněžní prostředky z finančních mechanismů včetně stanoveného podílu státního rozpočtu na financování těchto výdajů.

Různé právní předpisy umožňují poskytování dotací SPO v konkrétních oblastech, např. v oblasti výzkumu a vývoje podle § 4 ve spojení s § 9 odst. 6 zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), v platném znění.

Základním principem SPO je to, že poskytuje veřejné kulturní služby a není z podstaty věci schopna se sama „uživit“, tedy si na sebe vydělat (proto adjektivum „příspěvková“ – dostává od MK příspěvek na provoz). Stát prostřednictvím SPO poskytuje veřejné kulturní služby (např. Pražský filharmonický sbor, Národní ústav lidové kultury) a rovněž plní úkoly vyplývající z právních předpisů (např. Moravská zemská knihovna v Brně, Národní galerie v Praze nebo Slezské zemské muzeum v oblasti vývozu předmětů kulturní hodnoty podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, v platném znění). Nyní uvedeme SPO a zároveň útvary MK, v jejichž gesci tyto SPO jsou.

V gesci odboru památkové péče je, jak výše uvedeno, **Národní památkový ústav**. Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče je pověřen mnoha úkoly, jejichž plněním napomáhá zachování kulturního dědictví. Základní členění odpovídá dvěma základním úlohám, kterými je poskytování odborné pomoci správním orgánům při posuzování nakládání se kulturním dědictvím a správa konvolutu státních hradů, zámků a dalších historických objektů zpřístupněných veřejnosti.

V gesci odboru muzeí je celkem 17 SPO. Jsou to: **Národní muzeum, Moravské zemské muzeum, Slezské zemské muzeum, Národní galerie v Praze, Moravská galerie v Brně, Muzeum umění Olomouc, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Národní technické muzeum, Technické muzeum v Brně, Památník Terezín, Památník Lidice, Památník národního písemnictví, Muzeum loutkářských kultur, Národní muzeum v přírodě, Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě, Husitské muzeum v Táboře, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou**.

V gesci odboru regionální a národnostní kultury jsou 2 SPO, a sice **Národní ústav lidové kultury a Národní informační a poradenské středisko pro kulturu**.

V gesci odboru umění, literatury a knihoven je 7 SPO: **Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Národní divadlo, Česká filharmonie, Pražský filharmonický sbor a Institut umění – Divadelní ústav**.

V gesci odboru médií a audiovizí je jedna SPO – Národní filmový archiv.

5. Předměty ochrany dle zákona o státní památkové péči - kulturní památka, národní kulturní památka, památková rezervace, památková zóna a Ústřední seznam kulturních památek České republiky.

5.1 Kulturní památky

Zákon o státní památkové péči stanovuje v § 2 pojmové znaky kulturní památky. Za kulturní památky Ministerstvo kultury prohlašuje nemovité a movité věci, popřípadě jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické, nebo ty které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

Ustanovení § 2 odst. 2 zákona o státní památkové péči předpokládá, že **samostatnou kulturní památkou** může být **výjimečně i stavba**, která je jinak součástí pozemku, aniž by se tento pozemek stal kulturní památkou. Jde o jediný případ, kdy se kulturní památkou nemusí stát věc ve smyslu občanského práva, ale pouze její součást - stavba jako celek, která je součástí pozemku ve smyslu občanskoprávním. **Není tedy možné, aby se kulturní památkou stalo pouze jedno křídlo domu nebo pouze část interiéru domu** (např. modrý salón nebo hala se schodištěm do patra atp.).¹

Za kulturní památku může být prohlášen i **soubor věcí nebo i staveb**, a to především pro hodnoty tohoto souboru jako celku. Soubor věcí může být Ministerstvem kultury prohlášen za kulturní památku nejen v případě, kdy všechny prvky tohoto souboru mají vlastnosti podle § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči, ale i v případě, že některé věci z tohoto souboru vlastnosti podle § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči nevykazují.²

Správní řízení o prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku je zahajováno výlučně **z moci úřední**. Podnět k zahájení řízení může podat kdokoli. Bez ohledu na to, jak je podnět nazván (žádost, návrh apod.) jde pouze o podnět, jehož doručení Ministerstvu kultury nezpůsobuje žádné právní účinky ve vztahu k věci nebo stavbě, která by se dle podnětu měla stát kulturní památkou.³ Speciálním procesním požadavkem je stanovení **obligatorních podkladů** pro rozhodnutí ve věci, a sice **vyjádření orgánů památkové péče**, kterými jsou krajský úřad a obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Od okamžiku doručení oznámení o zahájení řízení **vlastníkovi** věci je po dobu řízení vlastník **povinen nakládat se svou věcí zákonem stanoveným způsobem**. Vlastník

¹ Obdobně umožňuje § 3 odst. 4 zákona o státní památkové péči s účinností od 1. 1. 2014 vymezit jako kulturní památku i pozemek bez stavby, která v době jeho prohlášení za kulturní památku byla jeho součástí. Taková stavba však musí být ve výroku rozhodnutí výslovně konkretizována.

² Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 A 322/2015 - 73 ze dne 21. 4. 2016.

³ Ani podání Akademie věd ČR ve smyslu § 3 odst. 1 věty druhé zákona o státní památkové péči však není žádostí osoby, které by mělo rozhodnutí Ministerstva kultury založit nějaká subjektivní práva či povinnosti. Takový případ, kdy se správní řízení z moci úřední zahajuje na „návrh“, který je ve skutečnosti de iure „pouze“ kvalifikovaným podnětem k zahájení řízení, není v našem právním řádu úplně neobvyklý, byť může působit matoucím dojmem.

má podle § 3 odst. 3 zákona o státní památkové péči **povinnost chránit věc nebo stavbu** před poškozením, zničením nebo odcizením a oznámit ministerstvu kultury každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu jejího vlastnictví, správy nebo užívání.

Věc nebo stavba se stává kulturní památkou dnem nabytí právní moci rozhodnutí o jejím prohlášení za kulturní památku. Dokud toto rozhodnutí nenabude právní moci, není řízení ukončeno a věc nebo stavba kulturní památkou není. Na druhou stranu právě okamžikem nabytí právní moci rozhodnutí Ministerstva kultury o prohlášení věci nebo stavby dochází k právnímu vzniku nové kulturní památky a od tohoto okamžiku se musí vlastník věci či stavby k ní chovat jako kulturní památce, a to bez ohledu na to, že zápis kulturní památky do ústředního seznamu podle § 7 zákona o státní památkové péči ještě nebyl proveden a že takové kulturní památce Národní památkový ústav ještě nepřidělil rejstříkové číslo.

5.2 Národní kulturní památky

Kulturní památky, které tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa, prohlašuje vláda České republiky podle § 4 zákona o státní památkové péči nařízením za národní kulturní památku a stanoví podmínky jejich ochrany.

Již **zákon o kulturních památkách z roku 1958 zavedl v § 3 pojem národní kulturní památky**,⁴ avšak v této právní normě nebylo stanoveno, jakou formou vláda prohlásí kulturní památku za národní kulturní památku. Až v **ustanovení § 4 zákona o státní památkové péči** bylo stanoveno, že vláda bude prohlašovat národní kulturní památky nařízením,⁵ jednak pro zdůraznění jejich výjimečnosti, jednak pro zabezpečení obecné návaznosti podmínek jejich ochrany.

V současné době je **v České republice prohlášeno více než tři sta národních kulturních památek**, např. slovanské hradiště Slavníkovců Libice na Nymbursku, hrad Karlštejn, zámek Kroměříž s Květnou a Podzámeckou zahradou, vila Tugendhat v Brně nebo horský hotel a televizní vysílač Ještěd u Liberce či hřebcín v Kladrubech nad Labem. Movité národní kulturní památky zahrnují především signifikantní doklady české státnosti a doklady historického vývoje národa a jeho vyspělosti na půdě umění a techniky. Především lze uvést korunovační klenoty,⁶ vybraný mobiliář z fondu Pražského hradu ze souboru Svatovítského fondu, pokladu chrámu sv. Víta, Svatojiřského fondu, fondu kostela Všech svatých a ze souboru obrazů a nástěnných tapisérií a vybraných předmětů archeologického fondu, původní vybavení barokního divadla v Českém Krumlově, Velislavovu bibli, soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích, soubor zvonů a cimbálů chrámu sv. Víta v Praze,

⁴ Ve vysvětlivkách k § 3 zákona o kulturních památkách z roku 1958 se uvádí: „Zákon zavádí jako zvláštní kategorii památek ‚národní kulturní památky‘, které požívají zvýšené ochrany podle jednotlivých ustanovení zákona.....Národními kulturními památkami mohou být kulturní statky nemovité i movité, které mají buď zcela mimořádný význam historický (také vědecký nebo obecně kulturní), anebo zcela mimořádnou hodnotu uměleckou, takže tvoří nejvýznamnější součást kulturního bohatství národa“.

⁵ Z tohoto důvodu není rovněž prohlášení za národní kulturní památku přezkoumatelné ani v rámci správního soudnictví, viz rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 10 As 228/2018 – 23 ze dne 16. 5. 2019.

⁶ Soubor věcí tvořený Svatováclavskou korunou, pouzdrem na korunu, poduškou pod korunu, žezlem, pouzdrem na žezlo, jablkem, pouzdrem na jablko, pláštěm s hermelínovými doplňky, štolou, pásem a tzv. manipulem s hermelínovým lemem, uložený na Pražském hradě.

soubor barokních oltářních obrazů Karla Škréty a Petra Brandla, Kynžvartskou daguerrotypii nebo soubor automobilů NW a Tatra.

Národní kulturní památkou se může stát pouze kulturní památka. Není rozhodné, jestli se jedná o zapsanou kulturní památku podle zákona o kulturních památkách z roku 1958 nebo slovy dnešního § 2 zákona o státní památkové péči věc nebo stavbu prohlášenou za kulturní památku. Podmínkou přitom není, aby byla taková kulturní památka ve vlastnictví České republiky nebo jiné veřejnoprávní korporace.

5.3 Památkově chráněná území

Území, jehož charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů, může vláda České republiky nařízením prohlásit jako celek za památkovou rezervaci a stanovit podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.⁷ Pojem památkové rezervace byl koncipován tak, aby umožnil za památkovou rezervaci prohlásit skupinu nemovitých kulturních památek v původní historické skladbě nebo významnou archeologickou lokalitu, popřípadě se zachovanými nálezy i území s jinými hodnotami.

Prohlášení území za památkovou rezervaci se děje formou obecně závazného právního předpisu - **nařízením vlády**. Neuplatňuje se zde správní řád. Zmocnění dává základ pro prosazování opatření k obecnému zlepšení stavu architektonického dědictví, jak to předpokládá čl. 7 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s.

Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.⁸ Památková zóna byla zavedena proto, aby bylo možné účinněji zabezpečovat uplatňování zájmů památkové péče při plánování rozvoje vybraných historických obcí a jejich částí. Krajinným celkem se podle zákona o státní památkové péči rozumí takové přírodní prostředí, které se sídly, architektonickými soubory nebo jednotlivými památkovými objekty, vytváří kulturní vazbu, a jehož narušení má bezprostřední vliv na jejich pohledové i prostorové dominanty.

Památkovou zónu vymezuje formou opatření obecné povahy Ministerstvo kultury. Na jeho postup se vztahuje § 171 a násl. správního řádu. Ustanovení § 6 odst. 1 zákona o státní památkové péči ani § 2 vyhlášky č. 66/1988 Sb. neobsahují, s jedinou výjimkou (uvedení dotčeného orgánu), zvláštní procesní úpravu. Správní řád v § 172 odst. 1 ukládá Ministerstvu kultury projednat návrh vymezení památkové zóny s dotčenými orgány, které však správní řád coby procesní norma nikterak nevymezuje. **Jediný dotčený orgán,** který je v souvislosti s vymezením památkové zóny výslovně zmíněn v § 6 odst. 1 zákona o státní památkové péči, je **krajský úřad.**

⁷ § 5 odst. 1 zákona o státní památkové péči.

⁸ § 6 odst. 1 zákona o státní památkové péči.

Vlastní **opatření obecné povahy musí mít minimálně dvě základní části – výrokovou část a odůvodnění**. Výroková část vymezuje území, které se má stát památkovou zónou, a současně obsahuje i podmínky ochrany památkové zóny.

5.4 Historie prohlašování památkových zón

Podle **původního znění zákona** o státní památkové péči z roku 1987 bylo **prohlašování památkových zón** svěřeno **krajským národním výborům**. První památkové zóny byly prohlašovány až **v roce 1990** a dělo se tak před zánikem krajských národních výborů. Zmocnění využily Středočeský krajský národní výbor v Praze, Východočeský krajský národní výbor v Hradci Králové, Jihočeský krajský národní výbor v Českých Budějovicích a Jihomoravský krajský národní výbor v Brně.⁹ Toto zmocnění krajských národních výborů bylo sice následně zpochybnováno, nicméně správní soudy právní důvod existence takto vymezených památkových zón potvrdily.¹⁰

Působnost k prohlašování památkových zón **s účinností od 24. 11. 1990 přešla na Ministerstvo kultury**. Tento přechod vyplýval z § 18 a přílohy č. 2 zákona č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, které přenesly působnost podle § 6 odst. 1 zák. o st. památkové péči na Ministerstvo kultury. **Zákon č. 425/1990 Sb. byl de facto pouze nepřímou novelou** zákona o státní památkové péči, upravoval působnost okresních úřadů a Ministerstva kultury ve vztahu k jednotlivým ustanovením zákona o státní památkové péči, a proto ve výčtu novel zákona o státní památkové péči nebývá uváděn, protože do textu tohoto zákona přímo nezasahoval. Tohoto zmocnění opakovaně **Ministerstvo kultury** využilo a svými **vyhláškami** prohlásilo řadu památkových zón.¹¹

Dalším zlomem při vymezování památkových zón bylo přijetí správního řádu, který nabyl účinnosti 1. 1. 2006. **Prohlášení** určitého území za památkovou zónu svou povahou a obsahem **není** po materiální stránce **právním předpisem**, ale spíše **normativním správním aktem** (podle správního řádu opatřením obecné povahy), neboť jde o správní akt s konkrétním předmětem (vymezeným co do území), avšak bez konkrétně určených adresátů (například vlastníků či uživatelů nemovitostí v památkové zóně).¹²

Výslovné zakotvení formy, kterou Ministerstvo kultury vymezuje památkové zóny, přinesl až **zákon č. 127/2016 Sb.** Tento zákon stanoví, že nové památkové zóny prohlašuje Ministerstvo kultury formou opatření obecné povahy, a dále stanoví, že změna památkových

⁹ Tohoto zmocnění využil jako první 28. 9. 1990 Středočeský krajský národní výbor a prohlásil za památkové zóny historická jádra obcí Benátky nad Jizerou, Březnice, Český Brod, Mnichovo Hradiště, Nové Dvory, Nový Knín a Rožmitál pod Třemšínem.

¹⁰ Viz např. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích čj. 52 A 22/2013-152 ze dne 5. 6. 2015.

¹¹ Např. vyhláškou č. 208/1996 Sb., o prohlášení území vybraných částí krajinných celků za památkové zóny, byly prohlášeny jako části krajinných celků např. památkové zóny Žehušicko (okres Kutná Hora), Chudenicko (okres Klatovy a okres Domažlice), Valečsko (okres Karlovy Vary a okres Louny), Náměštsko (okres Třebíč) nebo Zahrádecko (okres Česká Lípa).

¹² Na tuto skutečnost poukázala Legislativní rada vlády České republiky, pracovní komise pro veřejné právo I ve svém vyjádření ze dne 2. 9. 2013. Institut opatření obecné povahy zavedl jako typ správního aktu až správní řád. I ve vazbě na výše uvedený závěr obsažený ve vyjádření pracovní komise pro správní právo jsou památkové zóny od roku 2006 vymezovány opatřením obecné povahy podle § 171 a násl. spr. řádu.

zón vymezených jiným aktem než opatřením obecné povahy se bude dít formou opatření obecné povahy.

Specifické bylo **postavení hlavního města Prahy**, na které podle § 14 odst. 1 písm. a) zák. č. 418/1990 Sb., o hlavním městě Praze, **přešel výkon státní správy** vykonávaný v přenesené působnosti Národním výborem hlavního města Prahy. Podle § 8 odst. 4 zák. č. 111/1967 Sb., o hlavním městě Praze (který byl zrušen zákonem č. 418/1990 Sb.), vykonával **Národní výbor hlavního města Prahy** působnost náležející podle jiných zákonů a ostatních předpisů národním výborům, pokud ji tento zákon nesvěřoval obvodním národním výborům. Národnímu výboru hlavního města Prahy příslušela i **působnost krajských národních výborů**. Ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) **zák. č. 418/1990 Sb.** mělo povahu speciálního ustanovení k § 18 a příloze č. 2 zákona č. 425/1990 Sb., které přenesly působnost podle § 6 odst. 1 zák. o st. památkové péči na Ministerstvo kultury. **Hlavní město Praha využilo zmocnění** prohlásit části svého území za památkové zóny **ve dvou případech**.¹³

5.5 Některé aspekty ústavnosti prohlašování za kulturní památky

Zákon o státní památkové péči byl na počátku 90. let 20. století, tedy v období obnovené demokracie v České republice, napadán jako celek v tom smyslu, že je produktem totalitní legislativní činnosti a již nemůže vyhovovat demokratickým poměrům v zemi, protože jeho ustanovení jsou v rozporu s Listinou základních práv a svobod. **Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I ÚS 35/94 ze dne 23. 6. 1994 konstatoval, že poté, co je věc prohlášena za kulturní památku, je vlastník věci povinen snášet řadu omezení.** Podle Ústavního soudu citovaná omezení vlastníka kulturní památky jsou však v zákoně kompenzována řadou ustanovení, která za ně poskytují náhradu. Tato náhrada spočívá především v tom, že v případě obnovy kulturní památky se poskytuje bezplatná odborná pomoc a poskytují se podklady a informace pro přípravnou a projektovou dokumentaci obnovy nemovité kulturní památky.¹⁴ Dále – na žádost vlastníka – může příslušný úřad, případně organizace pro údržbu či uchování kulturní památky poskytnout příspěvek na zvýšené náklady.¹⁵ Národní památkový ústav poskytuje kromě toho bezplatnou odbornou pomoc vlastníkům kulturní památky, zpracovává odborná vyjádření k provádění obnovy, zabezpečuje průzkum, výzkum a dokumentaci kulturní památky. **Podle Ústavního soudu přitom fakultativní způsob vyjadřování zákona o státní památkové péči i jeho prováděcí vyhlášky¹⁶ nelze apriorně chápat jako popření ochoty státu poskytnout náhradu za nucené omezení vlastnického práva vůbec.**¹⁷ V odůvodnění rozhodnutí Ústavního soudu se dále

¹³ Tento výklad potvrdil i rozsudek Městského soudu v Praze čj. 5 Ca 93/2004-81 ze dne 8. 3. 2006 a tento závěr nebyl rozporován ani rozsudkem Nejvyššího správního soudu čj. 3 As 49/2006-131 ze dne 14. 3. 2007 o kasační stížnosti proti tomuto rozsudku Městského soudu v Praze.

¹⁴ Dle § 14 odst. 7 zákona o státní památkové péči.

¹⁵ § 16 téhož zákona.

¹⁶ Vyhláška č. 66/1988 Sb.

¹⁷ Náhrada spočívá také v nepřímé finanční pomoci státu, která má, při splnění daných podmínek, obligatorní charakter a výrazným způsobem tedy rozšiřuje soustavu náhrad. Některými daňovými předpisy jsou stanovena osvobození od daní a další daňová zvýhodnění. Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí, upravuje osvobození staveb (popř. bytových jednotek) kulturních památek, a to na dobu osmi let po provedení stavební úpravy, přičemž tato lhůta počíná běžet rokem následujícím po vydání kolaudačního souhlasu podle stavebního

uvádí, že prohlášení za kulturní památku není zákonem pojato jako jednostranné omezení vlastnického práva bez náhrady. Výše a způsob náhrady jsou dány povahou věci, zejména též odvisí od výše nákladů, jimiž údržba kulturní památky překračuje obvyklé náklady údržby nemovitosti. Fakultativní povaha formulací o možnosti poskytnout příspěvek je podřízena generální úpravě Listiny základních práv a svobod. Proto majitel chráněné nemovitosti nemůže sice žádat náhradu bez zjištění konkrétních potřeb předem, může se však odvolat na čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod zjistí-li v případě reálně definovatelných konkrétních nákladů neochotu státu přispět na takovou údržbu, jež je v obecném zájmu uchování kulturní památky. Ústavní soud též zdůraznil, že vzhledem k povaze kulturní památky je však vlastník současně vázán čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že vlastnictví zavazuje a že ho nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Obecným zájmem je nepochybně i ochrana kulturních památek.“.

Ačkoli následně shledal Ústavní soud jako protiústavní vyloučení správního řádu v procesu prohlášení za kulturní památku, výslovně závěry obsažené ve svém nálezu sp. zn. I. 35/94 potvrdil.¹⁸ Na tento nálezn pak opakovaně odkazuje judikatura Ústavního soudu dodnes.¹⁹

5.6 Proces rušení prohlášení věci za kulturní památku (§ 8 zákona o státní památkové péči)

Jestliže je na základě právního předpisu věci přiznán status kulturní památku, je také nutno předpokládat, že nastane potřeba opačného kroku, tedy odejmout věci status kulturní památky.²⁰ **Již zákon o kulturních památkách z roku 1958 připouštěl, aby z mimořádně závažných důvodů mohlo být upuštěno od památkové ochrany věcí, a to na základě souhlasu Ministerstva školství a kultury po vyjádření Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody, u národních kulturních památek pak bylo upuštění možné za souhlasu vlády.**²¹ Důvodová zpráva k tomuto ustanovení pak velmi lakonicky konstatovala, že půjde o případy naléhavé demolice, kdy zájmy hospodářské, dopravní, obrana státu apod. si někdy vynucují, aby památka byla těmto zájmům obětována; aby nedocházelo k těmto případům z důvodů nikoliv závažných, bylo zde obligatorně vyžadováno souhlasné stanovisko Ministerstva kultury, resp. vlády.²²

zákona k provedené stavební úpravě kulturní památky. Od daně ze staveb jsou podle zákona o dani z nemovitých věcí osvobozeny také zdanitelné stavby chráněné jako kulturní památky, které jsou na základě smlouvy uzavřené mezi Ministerstvem kultury a vlastníkem zpřístupněny veřejnosti pro výchovně vzdělávací účely. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, zvyhodňuje odpisy na nemovitých kulturních památkách v případě jejich technického zhodnocení.

¹⁸ Nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 240/2005 Sb.

¹⁹ Viz např. rozsudek Ústavního soudu č. j. III. ÚS 3147/18 ze dne 9. 10. 2018.

²⁰ Již na počátku této kapitoly je nutné přičinit poznámku, že rozhodnutí o zrušení prohlášení věci za kulturní památku v žádném případě není příkazem k demolici nebo zničení věci, jak je toto mylně chápáno širokou laickou, někdy i odbornou veřejností; na druhou stranu je jistě pravdou, že pokud věc požívala památkové ochrany a již jí nepoživá, je daleko snadnějším objektem demolice nebo jiných záměrů nevratně zasahujících do její hmotné podstaty.

²¹ § 13 zákona o kulturních památkách z roku 1958.

²² Důvodová zpráva a vysvětlivky k § 13 k zákonu o kulturních památkách z roku 1958.

Zákon o státní památkové péči, který vytvořil a jednoznačně definoval postup prohlášení věci za kulturní památku, převzal z předchozí právní úpravy upuštění od památkové ochrany a jako protipól konstituce kulturních památek zavedl mechanismus zrušení prohlášení věci nebo stavby za kulturní památku.²³ Zákon stanoví, že pokud nejde o národní kulturní památku, může Ministerstvo kultury z mimořádně závažných důvodů prohlášení věci za kulturní památku zrušit na žádost vlastníka kulturní památky nebo organizace, která na zrušení prohlášení věci za kulturní památku prokáže právní zájem, nebo z vlastního podnětu. **Podle důvodové zprávy k zákonu o státní památkové péči**²⁴ ustanovení § 8 upravuje postup v případech, kdy z mimořádně závažných důvodů není možné kulturní památku zachovat vůbec, nebo mají být při zachování její podstaty provedeny takové zásahy, které znamenají ztrátu její památkové hodnoty.²⁵ Pokud je řízení zahajováno na žádost, prokazuje existenci mimořádně závažných důvodů žadatel.²⁶

Zákon dále umožňuje vázat zrušení prohlášení na předchozí splnění určitých podmínek vlastníkem kulturní památky (např. vyhotovení fotografické a měřičské dokumentace, provedení různých průzkumů apod.), a tím vylučuje častou praxi dle zákona o kulturních památkách z roku 1958, kdy velmi často docházelo k demolici kulturní památky ihned po vydání rozhodnutí o upuštění od památkové ochrany, aniž by předtím byla pořízena alespoň minimální dokumentace nebo průzkum stavby. I toto řízení bylo vyjmutο z obecných norem o správním řízení.²⁷ Jednou z **novelizací památkového zákona** však došlo k tomu, že i toto řízení je dnes ovládáno nejenom ustanoveními zákona o státní památkové péči, ale také správním řádem.²⁸

5.7 Počátky evidence kulturních památek

Počátky zákonem upravené evidence kulturních památek jsou spojeny s účinností zákona o kulturních památkách z roku 1958. Podle tohoto zákona²⁹ byla evidence všech nemovitých památek a dále významných movitých památek, které nebyly osobním majetkem nebo nebyly uloženy v muzeích, galeriích nebo podobných ústavech, zajištěna jak pro účely správní, tak pro účely vědecké.

Zákon se nepřidržel registračního systému obvyklého ve většině zemí, tedy aby za kulturní památku byl považován pouze takový objekt, který byl zapsán do soupisu památek. **Zápis památek** do státního seznamu památek měl charakter pouze evidenční. Státní seznamy památek byly dvojího druhu, a to seznamy nemovitých památek, do nichž se zapisovaly všechny nemovité památky na území kraje, a seznamy movitých památek, do nich

²³ § 8 zákona o státní památkové péči.

²⁴ Zvláštní část důvodové zprávy; k § 8 zákona o státní památkové péči.

²⁵ Havarijnī stav kulturní památky způsobený zanedbáním povinné péče vlastníka nebo uživatele o kulturní památku však nelze pokládat za mimořádně závažný důvod pro zrušení jejího prohlášení za kulturní památku

²⁶ Viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 As 133/2014 – 51 ze dne 4. 9. 2015.

²⁷ Na základě ustanovení § 44 zákona o státní památkové péči ve znění k 1. 1. 1988 se obecné předpisy o správním řízení (správní řád) nevztahovaly na řízení podle § 3, 6, 8 a § 21 odst. 2 a 4 cit. zákona.

²⁸ Tuto úpravu přinesl s účinností od 1. 7. 2008 zákon č. 189/2008 Sb.

²⁹ Dle důvodové zprávy k § 7 zákona o kulturních památkách z roku 1958.

se zapisovaly jen významné movité památky na území kraje.³⁰ Od tohoto systému se očekávalo, že státní seznamy památek usnadní praktické provádění ochrany kulturních památek zejména potud, že nahlédnutím do těchto seznamů bude možnost zjistit, jde-li o chráněnou kulturní památku či nikoliv. Od evidence památek v osobním vlastnictví bylo upuštěno proto, že zákonodárce vyloučil možnost praktického podchycení těchto památek a od evidence movitých památek v muzeích, galeriích a podobně bylo upuštěno proto, že tyto věci byly již evidovány jinou formou v těchto odborných institucích.

Státní seznamy byly dle zákona o kulturních památkách z roku 1958³¹ vedeny výkonným orgánem národního výboru³² a tento orgán také rozhodoval o zápisech kulturních památek do státního seznamu. Podle § 1 odst. 5 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l. mohly krajské národní výbory agendu vedení státních seznamů pověřit krajská střediska státní památkové péče a státní ochrany přírody, která fakticky tyto seznamy vedla.

Ve vyhlášce č. 116/1959 Ú.l. byly stanoveny náležitosti seznamu a způsob nahlížení do jejich jednotlivých složek.³³ Z celkové koncepce zákona o kulturních památkách z roku 1958 také plynulo ustanovení o tom, že okolnost, že některá památka či památková rezervace nebyla zapsána v seznamech, nebylo považováno za důkaz, že nejde o památku nebo památkovou rezervaci ve smyslu tohoto zákona.³⁴

Podrobně také byl stanoven způsob zápisu kulturních památek do státních seznamů.³⁵ Do seznamu se zapisovaly základní údaje o památce a o skutečnostech, které se k ní nebo k památkové rezervaci vztahovaly, jakož i údaje o jejich změnách, a kromě toho se mohly zapisovat i další evidenční údaje. Zápisy do seznamů měly být provedeny do 15 dnů ode dne, kdy nabylo právní moci příslušné rozhodnutí,³⁶ nebo ode dne, kdy se odbor školství a kultury

³⁰ § 7 odst. 2 zákona o kulturních památkách z roku 1958; dále pak specifikováno v § 1 odst. 2 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.; *Kultura – sborník právních předpisů I. – III. svazek a Dodatky*, Praha 1964, svazek II, strana 555; *Kultura – sborník právních předpisů I. – III. svazek a Dodatky*, Praha 1964, svazek II, strana 555.

³¹ § 7 odst. 3 zákona o kulturních památkách z roku 1958.

³² Ze zákona o kulturních památkách vyplývá, že před vlastním zápisem do státních seznamů mělo provedení zápisu rozhodnout příslušný orgán památkové péče, kterým dle § 7 odst. 2 zákona o kulturních památkách byl výkonný orgán krajského národního výboru. U naprosté většiny zapsaných kulturních památek je však v ústředním seznamu uvedeno rozhodnutí výkonného orgánu okresního národního výboru. Tehdejší praxe umožňovala provádět nepřímé novely právních předpisů, kdy nově přijímaným zákonem nebyla přímo měněna dotčená ustanovení jiných zákonů, ale další aplikační praxe samozřejmě vycházela již ze znění novějšího zákona. V souvislosti s přijetím nového zákona upravujícího soustavu národních výborů, tj. zákona č. 65/1960 Sb., o národních výborech, a na něj navazujícího vládního nařízení č. 71/1960 Sb., o rozšíření pravomocí a odpovědnosti národních výborů a o uspořádání a činnosti jejich orgánů, došlo k nepřímé novele zákona o kulturních památkách. Jejím důsledkem bylo přenesení rozhodovací pravomoci podle § 7 odst. 3 zákona o kulturních památkách z úrovně krajských národních výborů na úroveň okresních národních výborů. Stejně rozvržení pravomocí jednotlivých stupňů národních výborů bylo zachováno i za účinnosti zákona č. 69/1967 Sb., o národních výborech, a to až do konce roku 1987.

³³ § 2 a § 3 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.; seznamy se skládají z kartotéky, sbírky příloh (která obsahuje podle potřeby také dokumentaci fotografickou, měřickou, mapovou, modelovou a podobně) a rejstříku; jde-li o nemovitosti, je nedílnou součástí seznamu snímek z katastrální či pozemkové mapy, případně z jiných mapových operátů, který zachycuje památku a její ochranné pásmo nebo nejbližší okolí s památkou pohledově související, a u památkové rezervace snímek, který zachycuje celé její území; seznamy byly chápány jako veřejné s výjimkou dokladů a snímků map katastrálních nebo pozemkových nebo jiných mapových operátů, které byly odděleně uloženy jako tajné.

³⁴ § 3 odst. 2 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.

³⁵ § 4 odst. 1, 2, 3 téže vyhlášky.

³⁶ Rozhodnutí podle § 1 odst. 3 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.: „Národní kulturní památky se zapisují do příslušného seznamu na základě rozhodnutí vlády, že památka je národní kulturní památkou; v ostatních případech rozhoduje o zápisu odbor školství a kultury rady krajského národního výboru po vyjádření krajské komise státní památkové

rady krajského národního výboru dověděl o změně zapsaných skutečností. Současně se zápisem byly uloženy do sbírky příloh doklady, podle nichž byly zápisy provedeny a v případě O provedeném zápisu základních údajů nebo jejich změn byl vyrozuměn Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, okresní a místní památkový orgán, vlastníka nebo trvalého uživatele věci, a u nemovitostí také stavební úřad a krajský orgán územního plánování, dále pak Ústřední správu geodézie a kartografie a její místně příslušný oblastní ústav za účelem záznamu v mapových a evidenčních operátech; šlo-li o archeologickou památku měl být vyrozuměn také Archeologický ústav Československé akademie věd.³⁷ Zpětná vazba správnosti údajů byla ošetřena oznamovací povinností,³⁸ kdy vlastník nebo trvalý uživatel památky zapsané do státního seznamu byl povinen oznamovat změny ve skutečnostech, kterých se týkaly záznamy.

Další podrobnosti o evidenci kulturních památek, které nemohly pojmout ani zákon o kulturních památkách z roku 1958, ani vyhláška č. 116/1959 Ú.l., byly stanoveny závaznými metodickými pokyny Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody.³⁹

V souladu s § 42 odst. 1 zákona o státní památkové péči se kulturní památky zapsané do státních seznamů kulturních památek podle zákona o kulturních památkách z roku 1958 považují za kulturní památky podle zákona o státní památkové péči. Proto je znalost evidence podle zákona o kulturních památkách stěžejní i z hlediska dnešní praxe.⁴⁰

5.8 Evidence kulturních památek podle zákona o státní památkové péči

S nabytím účinnosti zákona o státní památkové péči došlo k významným změnám v oblasti evidence kulturních památek, kdy **byl zaveden Ústřední seznam kulturních památek ČR.** Cílem založení ústředního seznamu bylo zavést jednotnou evidenci⁴¹ obsahující základní údaje důležité pro zjišťování péče o kulturní památky, kdy zejména krajské národní výbory a okresní národní výbory na podkladě výpisu z ústředního seznamu vedly evidenci kulturních památek svých územních obvodů.⁴²

Zákon se v počátcích své účinnosti nevztahoval na kulturní památky a národní kulturní památky, které byly konstituovány po účinnosti zákona, případně za kulturní památky zapsané do státních seznamů kulturních památek nebo národní kulturní památky prohlášené podle

péče.“; případně rozhodnutí o upuštění o památkové ochrany podle § 13 zákona o kulturních památkách z roku 1958.

³⁷ § 5 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.

³⁸ § 7 téže vyhlášky.

³⁹ Metodické pokyny Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody ze dne 3. 3. 1961, č.j. 1211/1961, k založení a jednotnému vedení státních seznamů kulturních památek; *Kultura – sborník právních předpisů I. – III. svazek a Dodatky*, Praha 1964, svazek II, strana 557. Metodické pokyny Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody upravovaly rovněž podmínky Generální aktualizace státních seznamů kulturních památek, která znamenala kontrolu a doplnění údajů ve státních seznamech. Tyto pokyny byly zpracovány na základě usnesení vlády ČSR č. 25/1973 a č. 270/1974 a rovněž v souladu s § 6 vyhlášky č. 116/1959 Ú. l. jako závazné pokyny určené pro vedení státních seznamů.

⁴⁰ Viz rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 5 As 309/2018 - 40 ze dne 11. 4. 2019, č. j. 9 As 330/2016 - 192 ze dne 7. 2. 2018, č. j. 3 As 26/2008 - 72 ze dne 16. 7. 2008.

⁴¹ Ústřední seznam kulturních památek měl za úkol sjednotit jednotlivé státní seznamy kulturních památek, které byly vedeny v územní působnosti tehdejších krajů nejprve příslušnými krajskými orgány, posléze krajskými organizacemi státní památkové péče (§ 1 odst. 5 vyhlášky č. 116/1959 Ú.l.).

⁴² Zvláštní část důvodové zprávy k § 7 k zákonu o státní památkové péči.

dřívějšího zákona, které se z různých důvodů uložily do muzeí a galerií, nebo byly přeneseny do muzeí v přírodě.⁴³

Ústřední seznam dnes vede odborná organizace státní památkové péče, tedy **Národní památkový ústav**.⁴⁴ Zákon o státní památkové péči a vyhláška č. 66/1988 Sb. stanoví Národnímu památkovému ústavu povinnost vyrozumět o zápisu do ústředního seznamu, jakož i zápisu o zrušení prohlášení věci za kulturní památku relativně široký okruh subjektů.⁴⁵

Podle vyhlášky č. 66/1988 Sb. tvoří ústřední seznam soubor základních údajů,⁴⁶ které určují kulturní památku, památkovou rezervaci a památkovou zónu; tvoří jej stejnopis o prohlášení věci za kulturní památku, památkovou rezervaci nebo památkovou zónu, rejstřík, evidenční listy a dokumentace včetně fotografií; zapíše se sem rovněž dotčené parcely a vykreslí se hranice v kopiích pozemkových map.

Vyhláška č. 66/1988 Sb. stanovuje pravidla vedení ústředního seznamu. V ústředním seznamu se vyznačí prohlášení kulturní památky za národní kulturní památku a vymezení jejího ochranného pásma, dále se vyznačí, že kulturní památka se nachází na území prohlášeném za památkovou rezervaci, památkovou zónu nebo v ochranném pásmu. Průběžně se vyznačují také změny vlastnictví kulturních památek a jejich přemístění; u nemovitých kulturních památek také změny jejich využití.

S tím je spojena povinnost vlastníka kulturní památky podle § 7 odst. 5 zákona o státní památkové péči oznámit Národnímu památkovému ústavu každou změnu vlastnictví, správy nebo užívání kulturní památky nebo její přemístění.

Zejména v období po roce 1989, kdy výrazně vzrostl počet trestných činů spojených s kulturním dědictvím našeho národa, nabylo na důležitosti přísné dodržování režimu nahlížení do seznamu. Ústřední seznam je veřejně přístupný, jde-li o údaje o nemovitých kulturních památkách. V případě údajů o movitých kulturních památkách mohou do ústředního seznamu nahlížet vlastníci movité kulturní památky, osoby při výkonu státní správy, pokud tyto údaje potřebují pro plnění svých úkolů, osoby pro studijní účely na základě písemného potvrzení příslušného školského zařízení nebo příslušné kulturní instituce a osoby pro vědeckovýzkumné účely na základě písemného potvrzení zadavatele výzkumného úkolu; ostatní osoby tak mohou učinit pouze s písemným souhlasem vlastníka.

V praxi se mnohdy hovoří o „zapsaných kulturních památkách“, čímž bývá míněno, že jde o věci nebo stavby chráněné jako kulturní památky. Je třeba však zdůraznit, že zápis v ústředním seznamu má pouze evidenční charakter.⁴⁷

⁴³ Zákonodárce viděl jako hlavní garanty zachování, obnovu a využití těchto věcí muzea a galerie, jako kvalifikované organizace podle zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích.

⁴⁴ Podle § 7 odst. 1 zákona o státní památkové péči, ve znění k 1. 1. 1988 vedl ústřední seznam Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, právní předchůdce Národního památkového ústavu

⁴⁵ Adresátem této informace jsou vlastníka kulturní památky, krajský úřad a obecní úřad obce s rozšířenou působností, stavební úřad, jde-li o nemovitou kulturní památku, a archeologický ústav, je-li kulturní památkou archeologický nález

⁴⁶ § 3 odst. 1 vyhlášky č. 66/1988 Sb.

⁴⁷ Skutečnost, že zápis kulturní památky v ústředním seznamu má pouze evidenční charakter, se odráží i v tom, že snahy po zbavení se ochrany věci jako kulturní památky cestou jejich „vyškrtnutí“ z ústředního seznamu nemohou mít tento efekt, k tomu např. usnesení Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 664/05 ze dne 25. 4. 2006 nebo rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 21 Cdo 1126/2008-37 ze dne 10. 3. 2009.

5.9 Právní předpisy

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy,
- zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách a jeho prováděcí předpisy,
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikovaná pod č. 73/2000 Sb. m. s.,
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidovaná), publikovaná pod č. 99/2000 Sb. m. s.,
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, publikovaná pod č. 159/1991 Sb.,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby.

5.10 Vybraná literatura

- Dvořák, Max: Katechismus památkové péče, Praha 1991.
- Líbal, Dobroslav: Listina základních práv a svobod a památková péče, in: Zprávy památkové péče, ročník 54/1994, mimořádná příloha č. 7, s. 1-2.
- Malíř, Jan: Štrasburský soud a ochrana kulturního dědictví v Evropě, in: Zprávy památkové péče, ročník 75/2015/1, s. 49 – 64.
- Plachý, František, Památková ochrana sídlištních celků. Zprávy památkové péče 28/1968/2, s. 51 - 53.
- Plachý, František, Prováděcí předpisy k zákonu o kulturních památkách. Zprávy památkové péče 19/1959/56, s. 150.
- Prokopová, Klára: Prohlašování mimořádných nálezů na stavbě kulturními památkami. In: Žatecká, Eva; Kováčová, Lucia; Nechvátalová, Lucie; Vomáčka, Vojtěch. COFOLA 2012: The Conference Proceedings. Brno 2012, s. 1368-1372.
- Riegel, Alois: Moderní památková péče, Praha 2003.
- Tupý, Michal; Zídek, Martin: Nový občanský zákoník a památková péče, in: Zprávy památkové péče, ročník 73/2013/6, s. 555–557.
- Vajčner, Jiří: Precedentní rozsudky Nejvyššího správního soudu v Brně k prohlašování věcí za kulturní památky, in: Zprávy památkové péče, ročník 65/2005/1, s. 74 - 77.
- Vajčner, Jiří: Úvod do památkové péče, Praha 2009.
- Varhaník, Jiří; Malý, Stanislav: Zákon o státní památkové péči, Komentář, Praha 2011.
- Varvařovský, Pavel; Seitlová, Jitka; Gregorová, Jana; Hanák, Marek; Plotová, Jana; Vašíková, Jana: Památková péče – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Brno, 2015.

-
- Vedral, Josef: Správní řád, komentář, Praha 2012.
 - Vedral, Josef: Stanovisko k některým procesním otázkám spojeným s rozhodováním Ministerstva kultury o prohlašování věcí za kulturní památky podle § 3 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů ze dne 30. 9. 2012.
 - Zídek, Martin; Klusoň, Jiří: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, Praha 2005.
 - Zídek, Martin, Klusoň, Jiří, Tupý, Michal. Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář. Praha, 2019.

6. Obecná úprava povinností fyzických a právnických osob při nakládání s kulturní památkou, povinnosti vlastníka při ohrožení nebo poškození jeho kulturní památky, přemísťování kulturních památek a národních kulturních památek, omezení nakládání s movitou kulturní památkou nebo movitou národní kulturní památkou, vyvlastnění kulturní památky a reakce na bezprostřední ohrožení kulturní památky.

6.1 Ochrana a užívání kulturních památek podle § 9, 10 a § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči

Povinnosti stanovené vlastníkovu kulturní památky v § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči představují omezení vlastnických práv zakotvených např. v § 1012 věta první občanského zákoníku. Ústavní základ tohoto zákonného omezení je zakotven v čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle kterého vlastnictví zavazuje. Není neomezené a nesmí být zneužito v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. S tímto ustanovením souvisí čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle kterého nikdo nesmí poškozovat kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, jak ve svém usnesení sp. zn. III. ÚS 3147/18 ze dne 9. 10. 2018 konstatuje Ústavní soud.

Smyslem povinností uvedených § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči je zachování kulturní památky a jejích památkových hodnot a eliminování vlivů, které by mohly kulturní památku poškodit či zničit.⁴⁸ Jestliže vlastník kulturní památky své povinnosti neplní, mohou mu být uložena nápravná opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči.⁴⁹

Podle ustanovení § 10 zákona o státní památkové péči lze uložit povinnost vykonat určitá opatření výlučně vlastníkovu kulturní památky.⁵⁰ Nápravné opatření lze uložit právnické osobě, která podle zvláštních právních předpisů nemůže být vlastníkem, ale má ke kulturní památce právo hospodaření⁵¹ nebo má příslušnost s kulturní památkou hospodařit⁵² (například státní příspěvková organizace). Pokud dojde k poškození kulturní památky, aniž by jej způsobil (ve fyzickém slova smyslu) její vlastník, nelze z tohoto faktu automaticky dovodit, že by se vlastník kulturní památky nemohl dopustit jiného protiprávního jednání, jak to

⁴⁸ Vlastník je především povinen kulturní památku udržovat v dobrém stavu a pečovat o její zachování. Podle důvodové zprávy k zákonu o státní památkové péči se dobrým stavem kulturní památky rozumí takový stav, v němž kulturní památka při běžném udržování a bez nutnosti obnovy, může sloužit svému společenskému účelu, což ve svém rozsudku č. j. 1 A 8/2010 – 36 ze dne 11. 4. 2011 připomíná i Městský soud v Praze.

⁴⁹ Dále mu mohou být uloženy správní tresty za přestupky podle § 35 nebo 39 zákona o státní památkové péči. Správní tresty a nápravná opatření jsou dva rozdílné a na sobě nezávislé instituty.

⁵⁰ Povinnost provést nápravné opatření nelze uložit nájemci kulturní památky, který svou činností poškodil kulturní památku. Stejně tak opatření podle tohoto ustanovení nelze uložit osobě, která kulturní památku poškodila v důsledku dopravní nehody nebo vandalismem.

⁵¹ Např. státní podnik - § 2 odst. 2 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

⁵² Např. státní příspěvková organizace - § 54 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

předpokládá § 9 odst. 1 a 4 zákona o státní památkové péči.⁵³ I v takových případech zde může být důvod pro uložení opatření. Analogicky lze opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči uložit vlastníkovu kulturní památky, který koupil či jinak nabyt do vlastnictví již poškozenou kulturní památku a pouze např. jako jeho předchůdce dál nic nečiní.

Příslušným pro vedení řízení v případě kulturní památky je **obecní úřad obce s rozšířenou působností** a v případě národní kulturní památky **krajský úřad**. Specifická úprava místní příslušnosti je obsažena v § 44a odst. 2 zákona o státní památkové péči.

Řízení o uložení nápravného opatření podle odstavce 1 je vždy řízením z moci úřední. Doručením podnětu není řízení podle odstavce 1 zahájeno a je na posouzení orgánu památkové péče, aby posoudil, zda jsou v daném případě skutečně předpoklady pro zahájení a vedení řízení podle § 10 odst. 1 zákona o státní památkové péči.⁵⁴

Ne vždy je vlastníkem věci, která je kulturní památkou, pouze jedna fyzická nebo právnická osoba.⁵⁵ Zejména u staveb je při ukládání nápravného opatření dále třeba pamatovat na to, že k provedení uložených opatření bude například potřeba vyřešit otázku přístupu, příjezdu či postavení lešení. Pokud bude třeba k realizaci uloženého opatření využít i nemovitost ve vlastnictví jiné osoby než vlastníka kulturní památky (např. bude třeba na sousedním pozemku postavit lešení), pak tato osoba je rovněž účastníkem řízení ve smyslu § 27 odst. 2 správního řádu jako tzv. vedlejší účastník řízení.

Zákon o státní památkové péči ukládá orgánu památkové péče povinnost opatřit si v řízení jako povinný podklad pro rozhodnutí vyjádření Národního památkového ústavu. Na rozdíl od řízení o povolení obnovy kulturní památky nebo prací v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném památkovém pásmu nelze na uložení nápravného opatření aplikovat § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči.

Orgán památkové péče v rozhodnutí podle § 10 zákona o státní památkové péči vždy musí jednoznačně specifikovat opatření, které má vlastník kulturní památky ve stanovené lhůtě vykonat. Rozumí se tím opatření, které je schopno odstranit závadný stav kulturní památky způsobený vlastníkem kulturní památky. Rozhodnutí podle § 10 zákona o státní památkové péči musí obsahovat rovněž lhůtu pro splnění uloženého opatření, což souběžně vyplývá z § 10 odst. 1 zákona o státní památkové péči a § 68 odst. 2 věta třetí správního řádu. Uložení povinnosti by bez stanovení lhůty nebylo vymahatelné.

V souladu s § 79 odst. 5 správního řádu se ve výroku rozhodnutí současně rozhoduje i o povinnosti hradit náklady řízení. Jejich výše se určuje podle § 6 vyhlášky č. 520/2005 Sb. Výše nákladů není v tomto případě odvislá od počtu vlastníků kulturní památky a mezi tyto vlastníky se rozdělí rovným dílem částka nákladů řízení.

Na nesplnění opatření, která byla vlastníkovu nařízena rozhodnutím příslušného orgánu památkové péče podle § 10 odst. 1 zákona o státní památkové péči ve stanovené lhůtě,

⁵³ Příkladem je situace, kdy vlastník, při přenechání své kulturní památky jiné osobě nepřijal patřičná opatření směřující k ochraně kulturní památky před ohrožením nebo poškozením, například tuto jinou osobu neinformoval, že jí předává do správy či nájmu kulturní památku a jak s ní jako s kulturní památkou zacházet.

⁵⁴ Specifickou situací je řízení podle § 10 odst. 2 zákona o státní památkové péči, které je zahajováno na základě žádosti vlastníka kulturní památky.

⁵⁵ Věc může být ve spoluvlastnictví i více osob, může být též ve společném jmění manželů. V takových případech je třeba uložit povinnost všem spoluvlastníkům kulturní památky, resp. oběma manželům. Současně je třeba vycházet z obecných předpisů, zejména z občanského zákoníku. Pro určení okruhu účastníků řízení podle § 27 odst. 1 písm. b) správního řádu platí totožné principy jako v případě řízení podle § 10 zákona o státní památkové péči.

pamatuje § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči. Právním následkem je možnost příslušného orgánu památkové péče rozhodnout o provedení nezbytných zabezpečovacích opatření. Tato speciální úprava vylučuje použití obecné úpravy výkonu rozhodnutí podle správního řádu i podle občanského soudního řádu.⁵⁶

Předpokladem pro zahájení řízení podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči je nejen vykonatelné rozhodnutí orgánu památkové péče podle § 10 odst. 1 zákona o státní památkové péči, ale i nesporné zjištění, že lhůta pro dobrovolné splnění uloženého opatření uběhla marně nebo že opatření ve stanovené lhůtě nebylo vykonáno v plném rozsahu.

Správním orgánem příslušným pro vydání rozhodnutí podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči je

- a) obecní úřad obce s rozšířenou působností, jde-li o kulturní památku, nebo
- b) krajský úřad, jde-li o národní kulturní památku.

Řízení se zahajuje z moci úřední. Účastníkem řízení je vlastník kulturní památky nebo národní kulturní památky.

Při postupu podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči je třeba pamatovat na otázku účastenství dalších osob, jak tomu je v případě řízení podle § 10 odst. 1 zákona o státní památkové péči. V tomto řízení není povinným podkladem vyjádření Národního památkového ústavu.

Rozhodnout o povinnosti hradit náklady řízení v souladu s § 79 odst. 5 správního řádu má orgán památkové péče i v řízení podle § 15 odst. 1. zákona o státní památkové péči.

Odpovědnost za provedení prací nese orgán památkové péče, který vydal rozhodnutí podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči. Tento orgán by měl vystavit osvědčení podle § 34 zákona o státní památkové péči osobě, která nezbytné práce fyzicky provede.

Ačkoli ustanovení § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči předpokládá, že se nezbytné práce provedou na náklad vlastníka kulturní památky, platí, že orgán památkové péče musí zajistit jednak osobu, která nezbytné práce provede, jednak prostředky, za které budou tyto práce provedeny. Není možné, aby osoba provádějící nezbytné práce sama vymáhala od vlastníka kulturní památky uhrazení vynaložených nákladů. Tato odpovědnost jde za orgánem památkové péče a ten je povinen tyto náklady uhradit osobě, která nezbytné práce provedla, a následně je vymáhat od vlastníka kulturní památky.

6.2 Povinnosti právnických a fyzických osob ve vazbě na § 11 zákona o státní památkové péči

Povinnost **nezpůsobovat nepříznivé změny stavu kulturních památek** nebo jejich prostředí a **neohrožovat zachování** nebo vhodné společenské uplatnění kulturních památek je stanovena v § 9 odst. 3 zákona o státní památkové péči.⁵⁷ Toto ustanovení dopadá i na činnost vlastníka kulturní památky prováděnou v rozporu s § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči a rovněž na činnost osoby, která má kulturní památku u sebe podle § 9 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Ustanovení § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči umožňuje reagovat

⁵⁶ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 A 144/94 ze dne 30. 7. 1996.

⁵⁷ S tímto souvisí čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle kterého nikdo nesmí poškozovat kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.

na situaci, kdy fyzická či právnická osoba svou činností povinnost zavedenou v § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči porušuje. Může se jednat o jakoukoli činnost (zákon o státní památkové péči ji blíže nespecifikuje), která způsobuje nebo i jen může způsobit uvedený následek, tedy například ohrozit zachování kulturní památky. Orgán památkové péče může správním rozhodnutím vydávaným v režimu správního řádu určit podmínky pro další výkon takové činnosti, anebo tuto činnost zakázat.

Ustanovení § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči dopadá výlučně na činnost, která ohrožuje nebo poškozují kulturní památku. Toto ustanovení však nedopadá na situaci, kdy je kulturní památka ohrožována nebo poškozována nečinností, a nedopadá také na činnost, která kulturní památku poškodila a je již ukončena.

Je nerozhodné, zda činnost provádí vlastník nebo uživatel kulturní památky, která je touto činností ohrožena, nebo jakákoli fyzická či právnická osoba.⁵⁸

„Prostředí kulturní památky“ podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči je neurčitý právní pojem, který zákon o státní památkové péči používá v některých svých ustanoveních,⁵⁹ aniž by jej definoval.⁶⁰ Vždy je nutno posoudit, zda okolí kulturní památky je pro její uplatnění natolik významné, že má být chráněno jako „prostředí kulturní památky“.⁶¹

Řízení o omezení nebo zákazu činnosti podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči je vždy řízením zahajovaným z moci úřední. Důvodem pro zahájení řízení mohou být jak vlastní zjištění orgánu památkové péče, tak i podnět jakékoli osoby.

Príslušným orgánem památkové péče je obecní úřad obce s rozšířenou působností a v případě národní kulturní památky krajský úřad.

Účastníkem řízení podle § 27 odst. 1 písm. b) správního řádu je osoba, jejíž činnost má být rozhodnutím orgánu památkové péče omezena nebo zakázána. Pokud touto osobou není vlastník kulturní památky, je třeba pamatovat na to, že by vlastník kulturní památky měl být tzv. vedlejším účastníkem řízení podle § 27 odst. 2 správního řádu.

V tomto řízení není povinným podkladem pro rozhodnutí vyjádření Národního památkového ústavu.

Při uplatňování pravomoci podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči musí být respektována zásada přiměřenosti podle § 2 odst. 3 správního řádu. Orgán památkové péče má obecně užívat pouze takové nástroje, které adresáta státní správy co nejméně omezují, a přitom ještě vedou k cíli vyjádřenému v právních předpisech.

⁵⁸ Ustanovení § 9 odst. 3 zákona o státní památkové péči nehovoří o právnických nebo fyzických osobách, ale hovoří o „organizacích“ a „občanech“. Spojení "organizace nebo občan" bylo zákonem č. 132/2000 Sb. nahrazeno slovy "fyzická nebo právnická osoba" pouze v § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči, a navíc bez dodržení shody podmětu s přísudkem. V obou případech se jedná o fyzické nebo právnické osoby.

⁵⁹ § 9 odst. 3, § 14 odst. 1, § 17 odst. 1 a 3 zákona o státní památkové péči.

⁶⁰ Zákonodárce ponechal na aplikační praxi, aby tento pojem obsahově naplnila. Je přímo svázaný s kulturní památkou a uplatní se v případech, kdy je určitá kulturní památka (movitá či nemovitá) úzce spjata se svým okolím. Pokud by bylo toto okolí narušeno, zmenšily by se i hodnoty kulturní památky a její uplatnění v kontextu, v němž je začleněna. V takovém případě je předmětem ochrany nejen kulturní památka jako taková, ale i toto její okolí, v němž je začleněna.

⁶¹ Takto chráněné prostředí kulturní památky odpovídá i čl. 7 Mezinárodní charty o konzervaci a restaurování památek a sídel (Benátky 1964), podle něhož je památka neoddělitelná od historie, jíž je svědkem, a od prostředí, v němž je umístěna.

V souladu s § 79 odst. 5 správního řádu se tedy ve výroku rozhodnutí současně rozhoduje o povinnosti hradit náklady řízení. Jejich výše se určuje podle § 6 vyhlášky č. 520/2005 Sb.

Řízení podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči je zahajováno z moci úřední. Je však možné, aby osoba, která hodlá na kulturní památce nebo v jejím prostředí provést činnost, která jinak nepodléhá regulaci (zejména nepodléhá regulaci podle § 14 zákona o státní památkové péči), tuto zamýšlenou činnost oznámila orgánu památkové péče a vyžádala si jeho postoj k dané věci.

Pokud taková činnost nemá potenciál ani ohrozit kulturní památku, není důvod, aby orgán památkové péče využil své rozhodovací pravomoci podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči. I v tomto případě by však měl orgán památkové péče tuto skutečnost této osobě sdělit, byť jen formou připsu (sdělení), kde bude tento závěr vysvětlen.

6.3 Oznamovací povinnost vlastníka kulturní památky podle § 12 zákona o státní památkové péči

Oznamovací povinnost podle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči tíží pouze vlastníka kulturní památky nebo národní kulturní památky.⁶² Obsahem oznamovací povinnosti je bez zbytečného odkladu ohlásit každé ohrožení nebo poškození kulturní památky orgánu památkové péče.⁶³

Lhůta, do kdy má být oznámení učiněno, není pevně stanovena. Vlastník má učinit oznámení bez zbytečného odkladu. Takto obecně stanovená lhůta umožní posoudit splnění zákonné povinnosti s ohledem na zvláštnosti každého případu.⁶⁴

V případě, že kulturní památkou je stavba, vlastníka kulturní památky má povinnost vyrozumět také stavební úřad, který může zahájit řízení z moci úřední a nařídít např. neodkladné zabezpečovací práce podle § 135 odst. 2 stavebního zákona.

Jde-li o kulturní památku, oznámení směřuje vůči obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. V případě národní kulturní památky oznámení směřuje vůči krajskému úřadu.

S oznamovací povinností je podle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči spojena i žádost vlastníka kulturní památky o odstranění závady. Proto oznámení musí být adresované témuž orgánu památkové péče, který by byl oprávněn ve věci podle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči rozhodnout.

Dalším krokem vlastníka dle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči je již zmíněné vyžádání si rozhodnutí příslušného orgánu památkové péče o způsobu odstranění závady kulturní památky. Jedná se o další krok, který však automaticky nevyplývá z učiněného oznámení. Bez žádosti vlastníka kulturní památky o vydání rozhodnutí o způsobu

⁶² Povinným subjektem je i osoba, která podle zvláštních právních předpisů není vlastníkem, ale má ke kulturní památce právo hospodaření nebo má příslušnost s kulturní památkou hospodařit.

⁶³ Ohrožení nebo poškození kulturní památky i národní kulturní památky, může být způsobené neplněním povinností vlastníka kulturní památky podle § 9 zákona o státní památkové péči, ale i jednáním třetích osob nebo živelnými událostmi atp.

⁶⁴ Jindy zjistí poškození vlastníka kulturní památky, který v ní sám bydlí, a jindy vlastníka kulturní památky - pozemku se zříceninou hradu v centru vojenského újezdu, který není volně přístupný.

odstranění závad, jež na kulturní památce vznikly, nelze řízení o určení způsobu odstranění závady kulturní památky vést.⁶⁵

Žádost v tomto případě musí splňovat pouze obecné požadavky podle § 37 odst. 2 a § 45 odst. 1 správního řádu. S ohledem na tyto požadavky musí být v žádosti přesně určena kulturní památka. U nemovitých kulturních památek je třeba uvést katastrální území a parcelní číslo pozemku, resp. číslo popisné stavby. U movitých kulturních památek je třeba uvést co nejpřesnější popis, tak, aby kulturní památka byla přesně identifikovatelná. Vždy je vhodné uvést rejstříkové číslo podle ústředního seznamu. Dále musí být co možná nejpřesněji popsány závady, které kulturní památka má. Předmět řízení je vymezen obsahem žádosti a ta z tohoto pohledu musí být dostatečně určitá.

Správní orgány v souladu s § 37 odst. 1 správního řádu hodnotí podání podle jeho skutečného obsahu a nikoliv např. podle jeho označení. Chybou by bylo vyřídit podání vlastníka kulturní památky postupem podle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči, když podání je fakticky žádostí o obnovu kulturní památky podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči.

Předmět řízení je vymezen v podání vlastníka kulturní památky a orgán památkové péče jej nemůže rozšiřovat.

Zejména u staveb je při rozhodování třeba pamatovat na to, že k odstranění závady bude třeba řešit přístup, příjezd či postavení lešení. Ne vždy bude odstranění závady proveditelné z pozemku vlastníka kulturní památky. Pokud tedy bude třeba k odstranění závady využít i nemovitost ve vlastnictví jiné osoby než vlastníka kulturní památky (např. bude třeba na sousedním pozemku postavit lešení), pak tato osoba je rovněž účastníkem řízení podle § 27 odst. 2 správního řádu, jako tzv. vedlejší účastník řízení. Tomuto účastníkovi řízení se rovněž oznamuje zahájení řízení, tento účastník řízení má rovněž právo účastnit se dokazování, být seznámen s podklady pro rozhodnutí, podat odvolání atd. Protože však není účastníkem řízení ve smyslu § 27 odst. 1 správního řízení, tedy není tzv. hlavním účastníkem řízení, postačí, pokud bude jako tzv. vedlejší účastník řízení identifikován nikoli ve výroku rozhodnutí, ale v jeho odůvodnění.

Ze skutečnosti, že v § 12 zákona o státní památkové péči žádné dotčené orgány uvedeny nejsou, nelze dovodit, že by taková dotčenost nebyla dána.⁶⁶

V rámci tohoto řízení není orgánu památkové péče stanovena povinnost opatřit si jakýkoli obligatorní podklad pro rozhodnutí, i v tomto případě však platí, že se obecní úřad obce s rozšířenou působností v souladu s § 29 odst. 3 zákona o státní památkové péči opírá o odbornou pomoc Národního památkového ústavu.

⁶⁵ Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6 A 28/94 ze dne 10. 3. 1995.

⁶⁶ Prvním případem možné dotčenosti je poškození kulturní památky, která je budovou či jinou stavbou spadající do rozhodovací pravomoci stavebního úřadu a která současně svým stavem může ohrožovat své okolí. V takových případech je třeba, aby oba správní orgány, které jsou zmocněny reagovat na danou situaci z hlediska jimi chráněných zájmů, tedy orgán památkové péče a stavební úřad, o svých zamýšlených krocích navzájem věděly a měly možnost tyto kroky vzájemně ve smyslu § 8 odst. 2 správního řádu koordinovat.

Druhým případem možné dotčenosti je situace, kdy mohou být dotčeny zájmy na ochraně přírody a krajiny. Ustanovení § 65 zákona o ochraně přírody a krajiny zavazuje orgány státní správy vydávající rozhodnutí podle jiných právních předpisů, jimiž mohou být dotčeny zájmy chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny, aby svoje kroky činily jen po dohodě s orgánem ochrany přírody, není-li v zákoně o ochraně přírody a krajiny předepsán jiný postup.

Na rozdíl od rozhodnutí podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči nesměřuje rozhodnutí podle § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči vůči činnosti jiných osob, i kdyby tyto osoby kulturní památku poškodily, ale směřuje ke kulturní památce a k oprávnění vlastníka kulturní památky s ní stanoveným způsobem nakládat. Účelem rozhodnutí je stanovit způsob, jak má vlastník kulturní památky zajistit odstranění závady, která na kulturní památce vznikla. Zákon o státní památkové péči v tomto případě vlastníkově kulturní památky nabízí pomoc v případech, kdy vlastník kulturní památky neví, jak k odstranění závady přikročit, což si lze typicky představit při odstranění závady, která se projeví na části kulturní památky, která je například dílem výtvarného umění nebo uměleckořemeslnou prací.

Práce pak provádí vlastník kulturní památky ve smyslu § 9 odst. 1 zákona o státní památkové péči na svůj náklad, má ovšem právo požádat o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky podle § 16 zákona o státní památkové péči a rovněž na bezplatnou odbornou pomoc Národního památkového ústavu podle § 32 odst. 2 písm. f) zákona o státní památkové péči.

V § 12 odst. 2 zákona o státní památkové péči je stanovena ještě další oznamovací povinnost vlastníka kulturní památky. Vlastník je povinen předem ohlásit orgánu památkové péče zamýšlenou změnu užívání kulturní památky. Jde-li o nemovitou kulturní památku, oznamuje i její zamýšlené vyklizení. Na rozdíl od § 12 odst. 1 zákona o státní památkové péči oznamovací povinnost není spojena se specifickou rozhodovací pravomocí orgánu památkové péče. Příslušným orgánem je v případě kulturní památky obecní úřad obce s rozšířenou působností, u národní kulturní památky krajský úřad. Příslušný orgán však může zvážit, zdali oznámená činnost nemůže ohrozit nebo poškodit kulturní památku či její uplatnění a zdali tedy oznámení je podkladem pro zahájení řízení podle § 11 odst. 2 zákona o státní památkové péči.

6.4 Přemístění kulturní památky (§ 18 zákona o státní památkové péči)

Souhlas krajského úřadu podle § 18 odst. 1 zákona o státní památkové péči se vyžaduje tehdy, jsou-li současně splněny dvě podmínky:

- a) stavba bude z jednoho místa přemístěna na místo jiné a
- b) souhlas je vydán před přemístěním stavby.

Předchozí souhlas podle tohoto ustanovení je vyžadován pro jakékoli přemístění stavby, která je kulturní památkou, i když má být provedeno třeba v rámci jednoho pozemku. Současně však předpokladem pro vydání tohoto souhlasu je skutečnost, že výsledkem přemístění bude opět vznik stavby na novém základu.

Pro přemísťování movité věci, která je kulturní památkou, stanovuje zákon o státní památkové péči v § 18 odst. 2 zákona o státní památkové péči mírnější režim oproti úpravě obsažené v § 18 odst. 1 tohoto zákona. Předchozí souhlas krajského úřadu je vyžadován pouze v případě, má-li být movitá věc, která je kulturní památkou, trvale přemístěna z veřejně přístupného místa.⁶⁷ Není tedy vyžadován v případě, kdy má být taková movitá věc

⁶⁷ „Veřejně přístupné místo“ je každé místo, na které má přístup širší okruh lidí (například ulice, restaurace nebo výstavní prostory muzea či galerie) bez ohledu na to, zda je přístupné kdykoli nebo jen po určitou denní dobu. Může také být přístupné jen určitému okruhu osob (například škola).

přemístěna z veřejně přístupného místa pouze dočasně. Pod pojmem „přemístění z veřejně přístupného místa“ je nutno rozumět pouze přemístění mimo veřejně přístupné místo, nikoli přemístění na jiné veřejně přístupné místo. Tento výklad vychází ze samotného smyslu kulturních památek, které se mají podle § 1 odst. 1 zákona o státní památkové péči podílet na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, což je podmíněno jejich zpřístupněním pro veřejnost. Přemístěním kulturní památky z veřejně přístupného místa je zpřístupnění umenšeno či dokonce vyloučeno. Má-li tedy být movitá věc, která je kulturní památkou, přemístěna z veřejně přístupného místa na jiné veřejně přístupné místo, byť i trvale, není k takovému přemístění vyžadován předchozí souhlas krajského úřadu.

Ustanovení § 18 odst. 1 i 2 zákona o státní památkové péči dopadá plně i na národní kulturní památky, ač v textu zákona nejsou s účinností od 1. 1. 2014 výslovně zmíněny.⁶⁸

Příslušným orgánem památkové péče je v řízeních podle § 18 odst. 1 a 2 zákona o státní památkové péči krajský úřad. U movitých věcí, které jsou kulturní památkou a které tvoří příslušenství nemovité kulturní památky, se v souladu s § 44a odst. 2 zákona o státní památkové péči určuje místní příslušnost podle místa, kde se nachází dotčená nemovitá kulturní památka. Souhlas podle § 18 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči má vždy podobu správního rozhodnutí. To platí i v případech, kdy má být přemístována stavba, která je kulturní památkou a jejíž nové umístění vyžaduje územní rozhodnutí nebo územní souhlas.

Zákon o státní památkové péči ukládá krajskému úřadu ve svém § 18 odst. 1 i 2 povinnost opatřit si v řízení jako povinný podklad pro rozhodnutí vyjádření Národního památkového ústavu.

V souvislosti s přemístováním stavby, která je kulturní památkou, je však současně nezbytné upozornit na čl. 5 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s., podle kterého se každá smluvní strana zavazuje zakázat přemístění celku nebo části jakékoli chráněné památky s výjimkou případů, kdy fyzická ochrana takové památky nezbytně vyžaduje její přemístění. Stavby, které jsou kulturní památkou, obecně mají zpravidla vztah k prostředí, v němž se nacházejí, a jejich přemístěním může dojít k umenšení hodnot, pro které se kulturními památkami staly. Proto podléhá ochraně i prostředí kulturní památky, a proto také kulturní památku zásadně nelze přemístit, vyjma dvou základních skupin případů:

- a) stavba je na místě, kde se nachází, fyzicky ohrožena,
- b) stavba má být přemístěna na místo, k němuž má silnější vztah (historický, architektonický a podobně) než k místu, kde se právě nachází. Zpravidla se bude jednat o kulturní památky v minulosti již přemístěné např. z důvodu povrchové těžby.

Pokud je v rozporu s § 18 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči přemístěna kulturní památka (stavba nebo movitá věc) bez předchozího souhlasu krajského úřadu, nemůže krajský úřad vydat souhlas následně. I v tomto případě však vlastník kulturní památky má oznamovací povinnost vůči Národnímu památkovému ústavu podle § 7 odst. 4 zákona o státní památkové péči. Zákon o státní památkové péči nepředpokládá, že by platnost

⁶⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 303/2013 Sb. výslovně uvádí, že *novela nepředpokládá odlišný procesní režim pro stavby a movité věci, které jsou národní kulturní památkou, a protože národní kulturní památkou se mohou stát výlučně stavby a movité věci, které již jsou kulturní památkou, není výslovně upravena povinnost vlastníků národních kulturních památek vyžádat si ve smyslu odstavce 1 nebo 2 tohoto ustanovení předchozí souhlas, protože tato povinnost na ně dopadá z titulu, že jejich stavba nebo movitá věc je současně i kulturní památkou*

souhlasu s přemístěním kulturní památky byla časově omezena. Proto se lze v praxi setkat i se souhlasy vydanými zejména podle § 18 odst. 1 zákona o státní památkové péči, které se však v mnohém odlišují od výše popsanych předpokladů, ale přesto jsou i nadále platné, účinné a v praxi se s činností prováděnou na jejich základech může setkat i s relativně velkým časovým odstupem od jejich vydání.

6.5 Opatření k zajištění péče o movitou kulturní památku podle § 15 odst. 2 zákona o státní památkové péči

Ustanovení § 15 odst. 2 zákona o státní památkové péči obsahuje speciální nástroj k ochraně movitých kulturních památek a movitých národních kulturních památek.

Rozhodnutí může uložit vlastníku movité kulturní památky, aby s ní určitým způsobem nakládal nebo aby ji na nezbytně dlouhou dobu svěřil do úschovy odborné organizaci. Rozhodnutí může vlastníka omezit pouze přiměřeně, v souladu s § 2 odst. 3 správního řádu. Věcný obsah podmínky využití tohoto nástroje nepatří k nejpřesnějším, neboť jako jediné kritérium pro vedení řízení uvádí dále blíže nespecifikovaný důležitý společenský zájem.⁶⁹

K řízení je příslušný výlučně krajský úřad, který může řízení zahájit z vlastního podnětu, na návrh obecního úřadu obce s rozšířenou působností nebo na návrh Ministerstva kultury. Jde vždy o řízení z moci úřední a „návrh“ Ministerstva kultury nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností je třeba pokládat za kvalifikovaný podnět k zahájení tohoto řízení. Současně pak nelze Ministerstvo kultury nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností považovat za účastníka řízení, který by měl procesní práva.⁷⁰

Není-li možné, aby byla movitá kulturní památka nebo movitá národní kulturní památka uložena u jejího vlastníka, může krajský úřad rozhodnout o dočasném bezplatném uložení takové kulturní památky do úschovy odborné organizaci.⁷¹ Jde o nástroj, který sice na první pohled působí jako omezení vlastnického práva, ale zároveň představuje významnou pomoc vlastníkovi kulturní památky. Tomu totiž toto ustanovení umožňuje, aby svěřil svou movitou kulturní památku do péče osoby, která má dostatek odborných znalostí a rovněž prostorových možností, aby jeho kulturní památce poskytla po přechodnou dobu ochranu, a která zároveň poskytuje tuto péči bezplatně. Náklady spojené s ochranou kulturní památky tak nenese (na rozdíl například od smluvního převzetí kulturní památky do úschovy) vlastník kulturní památky.

⁶⁹ Toto ustanovení se může uplatnit zejména v případech, kdy je movitá kulturní památka umístěna v prostorech, kde je ohroženo její zachování (například nevhodné klimatické podmínky, ohrožení odcizením a podobně) nebo je kulturní památka nevhodně užívána nebo naopak určité minimální využití je u kulturní památky pro její další zachování nutné (například pravidelné spouštění hodinového stroje či nastartování motoru lokomotivy).

⁷⁰ Tento závěr jednoznačně podporuje fakt, že opačný výklad by připouštěl absurdní variantu, že by Ministerstvo kultury mohlo rozhodovat o jím podaném odvolání proti rozhodnutí krajského úřadu. Toto odvolání by Ministerstvo kultury podalo z pozice obhájce zájmu památkové péče a mělo by o něm nezávisle z téhož titulu rozhodnout, což je absurdní.

⁷¹ Touto organizací nemusí nutně být Národní památkový ústav jako odborná organizace státní památkové péče, ale obecně jakákoliv odborná organizace, tedy jakýkoliv subjekt, který má podmínky pro uchování dané kulturní památky (například krajské nebo městské muzeum). Tuto organizaci podle § 15 odst. 2 in fine zákona o státní památkové péči určuje krajský úřad. Lze se tak domnívat, že primárně bude takto určena příspěvková organizace, kterou zřizuje kraj, jehož krajský úřad ve věci rozhoduje.

Vyvlastnění nemovité kulturní památky podle § 15 odst. 3 zákona o státní památkové péči

Ustanovení § 15 odst. 3 zákona o státní památkové péči předpokládá nejintenzivnější zásah do vlastnických práv, kterým je vyvlastnění. Předmětem řízení může být pouze kulturní památka nebo národní kulturní památka samotná, nelze např. vyvlastnit sousedící pozemky nebo stavby.

Vyvlastnit nelze movitou kulturní památku nebo movitou národní kulturní památku. Vyvlastnění se může týkat pouze nemovitých kulturních památek, které nejsou v majetku České republiky.

Poslední věta § 15 odst. 3 zákona o státní památkové péči odkazuje na obecné předpisy, které upravují vyvlastnění. Tímto předpisem je zákon o vyvlastnění.

Věcnou podmínkou je trvalé (nikoli jednorázové nebo krátkodobé) zanedbávání povinností vlastníka kulturní památky, které ohrožuje zachování dané kulturní památky. Alternativně může být důvodem pro vyvlastnění fakt, že kulturní památka je užívána v rozporu se svým kulturně politickým významem, památkovou hodnotou nebo technickým stavem.

Další podmínkou pro uskutečnění vyvlastnění a zároveň jednou z hlavních slabín současného znění tohoto ustanovení je skutečnost, že nedošlo k dohodě o prodeji dané kulturní památky státu.⁷²

Řízení o vyvlastnění podle § 15 odst. 3 zákona o státní památkové péči se zahajuje výlučně na žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností (u kulturní památky) nebo krajského úřadu (u národní kulturní památky). S ohledem na kategorický požadavek § 18 odst. 1 zákona o vyvlastnění lze řízení zahájit jen na žádost vyvlastnítele.

Vyvlastňovacím úřadem podle § 15 odst. 1 zákona o vyvlastnění je obecní úřad obce s rozšířenou působností, Magistrát hlavního města Prahy a magistrát územně členěného statutárního města. Místní příslušnost upravuje § 16 odst. 1 zákona o vyvlastnění a je dána správním obvodem vyvlastňovacího úřadu, ve kterém se nachází dotčená nemovitá kulturní památka nebo nemovitá národní kulturní památka.

Podle § 24 odst. 3 písm. a) bodu 3 zákona o vyvlastnění rozhodne vyvlastňovací úřad o odnětí vlastnického práva vyvlastňovaného k pozemku nebo ke stavbě a o jeho přechodu na vyvlastnítele a současně podle písm. c) téhož ustanovení určí, v jaké lhůtě je vyvlastnitel povinen zahájit uskutečňování účelu vyvlastnění. Lhůta však nesmí být delší než 2 roky od právní moci rozhodnutí. S ohledem na výše uvedené pochybnosti, kdo je fakticky vyvlastnítelem, je i sporné, kdo by fakticky v konkrétním případě roli vyvlastnítele reálně plnil.

Podle § 10 odst. 1 písm. a) zákona o vyvlastnění náleží vyvlastňovanému (vlastníkovi nemovité kulturní památky nebo nemovité národní kulturní památky) náhrada ve výši obvyklé ceny pozemku nebo stavby včetně jejich příslušenství, došlo-li k odnětí vlastnického práva k nim.

⁷² V důsledku změn struktury orgánů státní správy za účinnosti zákona o státní památkové péči a jeho nedokonalé novelizaci je dnes sporné, kdo by měl jménem státu toto zákonné zmocnění využít, tj. kdo je jménem státu povinen tuto nabídku učinit.

6.6 Opatření k ochraně bezprostředně ohrožené kulturní památky podle § 15 odst. 4 zákona o státní památkové péči

Ustanovení § 15 odst. 4 zákona o státní památkové péči zakotvuje pravomoc jakékoliv obce provést opatření k ochraně bezprostředně ohrožené památky. Jde o samostatnou působnost obce.⁷³

Tímto ustanovením je dána možnost bezprostřední a nepřilíš formalizované reakce na situaci, kdy je kulturní památka přímo ohrožena.

Oprávnění obce postupovat podle § 15 odst. 4 zákona o státní památkové péči je limitované. Podle tohoto ustanovení není obec oprávněna samostatně faktickým úkonem reagovat na bezprostřední ohrožení movité či nemovité národní kulturní památky. Obec není oprávněna faktickým úkonem reagovat ani na ohrožení stavby, která je kulturní památkou nebo národní kulturní památkou. Na stav, kdy je taková stavba ohrožena, může reagovat obec podnětem vůči stavebnímu úřadu. Věta druhá § 15 odst. 4 zákona o státní památkové péči je tak speciálním ustanovením k větě první téhož ustanovení a fakticky konstatuje, že v těchto případech obec k provedení faktického úkonu není oprávněna.

Podmínkou provedení opatření v podobě faktického úkonu je bezprostřední, přímé ohrožení kulturní památky, bez ohledu na to, jaká je jeho příčina. Lze provést pouze taková opatření, která jsou nutná k ochraně kulturní památky, tedy k zabránění jejímu ohrožení. K provedení opatření je vyžadován předchozí souhlas obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Ten vydává svůj souhlas v přenesené působnosti, což vyplývá z § 42a zákona o státní památkové péči.

Opatření podle tohoto ustanovení jsou prováděna zásadně na náklady vlastníka.

6.7 Právní předpisy

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy,
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikovaná pod č. 73/2000 Sb. m. s.,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby.

⁷³ Podle § 8 zákona o obcích platí, že každá působnost obce upravená zvláštním zákonem je samostatnou působností, pokud není stanoveno, že jde o působnost přenesenou. Zákon o státní památkové péči v případě působnosti podle tohoto ustanovení nestanoví, že jde o přenesenou působnost.

6.8 Vybraná literatura

- Tupý, Michal; Zídek, Martin: Nový občanský zákoník a památková péče, in: Zprávy památkové péče, ročník 73/2013/6, s. 555–557.
- Varhaník, Jiří; Malý, Stanislav: Zákon o státní památkové péči, Komentář, Praha 2011.
- Varvařovský, Pavel; Seitlová, Jitka; Gregorová, Jana; Hanák, Marek; Plotová, Jana; Vašíková, Jana: Památková péče – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Brno, 2015.
- Vedral, Josef: Správní řád, komentář, Praha 2012.
- Zídek, Martin; Klusoň, Jiří: Státní památková péče a vazba na stavební zákon, Praha 2007.
- Zídek, Martin, Klusoň, Jiří, Tupý, Michal. Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář. Praha, 2019.

7. Obnova kulturní památky a oprávnění restaurovat kulturní památku. Orgány památkové péče.

7.1 Obnova kulturní památky a národní kulturní památky

Pojem „obnova“ nemůže být naplněn jakýmkoliv zásahem do památky, ale jen některou z činností, pro které zákon o státní památkové péči tuto legislativní zkratku zavedl.⁷⁴

Pojem „obnova“ zahrnuje:

- a) údržbu kulturní památky,⁷⁵
- b) opravu kulturní památky,
- c) rekonstrukci kulturní památky,
- d) restaurování kulturní památky,
- e) jinou úpravu kulturní památky nebo
- f) zásah do prostředí kulturní památky.

Zákon o státní památkové péči nedefinuje (vyjma „restaurování“) jednotlivé typy prací vyjmenované v tomto ustanovení. Definici „restaurování kulturní památky“ obsahuje § 14 odst. 8 zákona o státní památkové péči. Jde o souhrn specifických výtvarných, uměleckořemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu. Současně předmětem restaurování může být jen kulturní památka nebo její část, která je dílem výtvarného umění nebo uměleckořemeslnou prací.

„Jinou úpravu kulturní památky“ vymezuje § 9 odst. 1 vyhlášky č. 66/1988 Sb. a tento pojem se navíc vztahuje výlučně k budovám, které jsou kulturní památkou. Dílčími pojmy, které jsou použity při vymezení pojmu jiná úprava kulturní památky, jsou modernizace,⁷⁶ nástavba a přístavba.

Podmínkou vydání závazného stanoviska podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči je žádost, která musí být podána předem, to znamená před realizací zamýšlených prací.⁷⁷ Jestliže vlastník nejprve provede určité práce a po jejich provedení požádá o vydání závazného stanoviska, nemůže orgán památkové péče závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči vydat, neboť smí vést řízení o vydání závazného stanoviska pouze předem, nikoli následně. Hlavním cílem tohoto ustanovení je ochrana autenticity kulturní památky.

⁷⁴ Viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 11/2009 - 64 ze dne 29. 7. 2009.

⁷⁵ K tomuto pojmu uvedly správní soudy několik podstatných dílčích výkladových závěrů. Ve svém rozsudku č. j. 7 As 94/2018 – 26 ze dne 18. 7. 2018 Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že by bylo v rozporu s racionálním výkladem zákona o státní památkové péči, pokud by někdo v údržbě kulturní památky spatřoval sekání trávníku nebo shrabání listů. Naopak kácení a výsadba stromů na pozemku, který je kulturní památkou jako historický park nebo zahrada, pod pojem údržba kulturní památky podřaditelný je, viz rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 11 Ca 259/2007 - 50 ze dne 24. 7. 2008.

⁷⁶ Pojem „modernizace“ lze definovat s využitím § 6 dnes již zrušené vyhlášky č. 162/1980 Sb. Za „modernizaci budovy při nezměněné funkci“ lze považovat takové její úpravy, při nichž se nahrazují její části modernějšími částmi za účelem odstranění následků opotřebení a zastarání vlivem technického rozvoje, zvyšuje se vybavenost budovy nebo se rozšiřuje její využitelnost, přičemž se však nemění její funkce. Pod pojem modernizace lze podřadit i osazení reklamního zařízení nebo jiného reklamního poutače.

⁷⁷ Tuto preventivnost závazného stanoviska podle § 14 zákona o státní památkové péči např. zmínil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku č. j. 7 As 94/2018 – 26 ze dne 18. 7. 2018.

Žadatelem o závazné stanovisko podle § 14 zákona o státní památkové péči je výlučně vlastník kulturní památky. Zvláštní situace nastává, je-li kulturní památka ve vlastnictví státu. V takovém případě záleží na tom, kdo s touto kulturní památkou hospodaří podle předpisů upravujících hospodaření s majetkem státu.

K zahájení řízení postačí, pokud žádost podá kvalifikovaná většina spoluvlastníků.⁷⁸ Přehlasování menšinová spoluvlastníci jsou účastníky řízení, ale nemají s ohledem na své přehlasování postavení žadatele.

Existenci vlastnického práva je třeba v řízení ověřit. U pozemků a budov lze vlastnictví ověřit v katastru nemovitostí, který je v informativní podobě dostupný on-line. V případě movitých věcí nebo staveb, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí, je žadatel povinen na podporu svého tvrzení o vlastnictví věci nebo stavby v souladu s § 52 správního řádu navrhnout důkaz. Namísto důkazu může žadatel v souladu s § 44a odst. 1 zákona o státní památkové péči použít čestného prohlášení, ve kterém bude uvedeno, že je vlastníkem konkrétní věci nebo stavby, která není evidovaná v katastru nemovitostí, a že toto čestné prohlášení podává k určitému datu.

Jménem žadatele (fyzické nebo právnické osoby) může v souladu s § 33 správního řádu ve věci jednat zplnomocněný zástupce, který své zmocnění prokazuje plnou mocí. Zplnomocněný zástupce v řízení vystupuje jménem zastoupeného, tj. žadatelem je osoba, která plnou moc vystavila (typicky vlastník kulturní památky) a nikoli zplnomocněný zástupce. Písemnosti se však podle § 34 odst. 2 správního řádu doručují pouze zplnomocněnému zástupci.

Kromě obecných obsahových náležitostí podle § 45 odst. 1, resp. 37 odst. 2 správního řádu musí žádost o obnovu kulturní památky obsahovat i náležitosti podle § 9 odst. 3 vyhlášky č. 66/1988 Sb. Pokud bude předmět řízení posuzován i stavebním úřadem, je náležitostí žádosti o vydání závazného stanoviska orgánu památkové péče kompletní projektová dokumentace splňující náležitosti podle vyhlášky č. 499/2006 Sb., pokud takovou dokumentaci stavební předpisy v konkrétním případě vyžadují.

V případě restaurování musí kromě obecných obsahových náležitostí podle § 45 odst. 1, resp. § 37 odst. 2 správního řádu žádost o restaurování kulturní památky obsahovat náležitosti podle § 10 odst. 2 vyhlášky č. 66/1988 Sb.

Může také nastat situace, kdy v rámci zamýšlené rozsáhlejší obnovy kulturní památky budou restaurovány některé její části; například spolu s opravou fasády kostela budou restaurovány vitráže. V takovém případě může vlastník podat jedinou žádost o vydání závazného stanoviska ke všem zamýšleným pracím, přičemž tato žádost bude mít náležitosti podle § 9 odst. 3 vyhlášky č. 66/1988 Sb., vyjma restaurování, kde bude mít náležitosti podle § 10 odst. 2 této vyhlášky.

Závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči má dvě formy. Po terminologické stránce je použití pojmu „závazné stanovisko“ v § 14 zákona o státní památkové péči zavádějící, neboť ne vždy se obsahově kryje s tím, jak tento pojem používá správní řád a stavební zákon. Závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči může mít formu:

⁷⁸ Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích ve svém rozsudku č. j. 52 A 24/2013 – 106 ze dne 9. 12. 2013 poukázal na to, že podle § 44 odst. 2 správního řádu, pokud ze zákona nebo z povahy věci vyplývá, že žádost může podat jen více žadatelů společně, není však třeba, aby podání byla učiněna současně.

- a) správního rozhodnutí, nebo
- b) závazného stanoviska ve smyslu správního řádu, tj. závazného stanoviska podle § 149 správního řádu.

Řízení podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči se zahajuje výlučně na základě žádosti, jejíž obsah zároveň vymezuje předmět řízení. Správní orgán je vymezeným předmětem řízení vázán a nesmí se od něj odchýlit.⁷⁹

Věcně příslušným orgánem památkové péče je v případě

- a) obnovy kulturní památky včetně restaurování obecní úřad obce s rozšířenou působností,
- b) obnovy národní kulturní památky včetně restaurování krajský úřad.⁸⁰

Místní příslušnost orgánů památkové péče upravuje obecně § 11 správního řádu. Specifická úprava místní příslušnosti je obsažena v § 44a odst. 2 zákona o státní památkové péči.

Pokud má být řízení ukončeno rozhodnutím a nikoli závazným stanoviskem podle § 149 správního řádu, musí orgán památkové péče pamatovat na to, že o zahájení řízení musejí být informováni ostatní účastníci řízení, odlišní od žadatele.

Bez ohledu na formu posouzení zájmů státní památkové péče podle § 14 zákona o státní památkové péči si musí orgán památkové péče vždy vyžádat písemné vyjádření Národního památkového ústavu. Ustanovení § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči stanoví Národnímu památkovému ústavu lhůtu pro doručení jeho písemného vyjádření, a to lhůtu 20 kalendářních dnů. Orgán památkové péče může stanovit delší lhůtu pro doručení písemného vyjádření. Orgán památkové péče může lhůtu prodloužit až o dalších 30 dnů, tj. maximální lhůta pro doručení písemného vyjádření orgánu památkové péče je 50 dnů.

O prodloužení lhůty se nevydává usnesení, ale správní orgán o tomto prodloužení Národní památkový ústav písemně vyrozumí. O prodloužení lhůty pro vypracování písemného vyjádření by v souladu s § 4 a § 6 odst. 1 správního řádu měl orgán památkové péče vyrozumět i žadatele.

Ve stanovené lhůtě (základní nebo prodloužené) musí být písemné vyjádření doručeno orgánu památkové péče, nikoli pouze vypracováno, popřípadě odesláno.

K vydání závazného stanoviska bez písemného vyjádření Národního památkového ústavu po marném uplynutí stanovené lhůty může orgán památkové péče přistoupit pouze za podmínky, že splnil i ostatní (zejména procesní) požadavky podle právních předpisů. Zde je třeba upozornit zejména na § 3, § 36 odst. 3 a § 50 odst. 3 správního řádu. Současně však platí, že písemné vyjádření Národního památkového ústavu doručené po lhůtě, ale před vydáním závazného stanoviska je důkaz stejně kvalitní jako písemné vyjádření doručené včas.

Písemné vyjádření má povahu důkazu. Nerespektování závěru Národního památkového ústavu, které orgán památkové péče odůvodní a opře o relevantní důkazy, tak nepředstavuje nezákonný postup.⁸¹ S ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů musí písemné vyjádření představovat natolik kvalitní důkaz, aby bylo pro orgán památkové péče

⁷⁹ Viz např. rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 9 Ca 221/2007 – 61 ze dne 27. 1. 2010.

⁸⁰ V souladu s § 26 odst. 3 zákona o státní památkové péči je věcně příslušným orgánem Ministerstvo kultury, pokud jde o stavby projektů společného zájmu energetické infrastruktury, a to v případech kdy by jinak šlo o působnost náležející krajským úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností.

⁸¹ Např. rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 53/2018 – 83 ze dne 24. 5. 2018 nebo č. j. 6 As 72/2014 – 88 ze dne 4. 3. 2015, popř. rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 3 A 32/2016 – 142 ze dne 21. 3. 2018.

dostatečně spolehlivým podkladem. Proto musí písemné vyjádření Národního památkového ústavu především popsat zamýšlené práce, dále musí popsat hodnoty kulturní památky. Své závěry musí Národní památkový ústav samozřejmě zdůvodnit.

Ustanovení § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči dále stanoví povinnost orgánu památkové péče projednat s Národním památkovým ústavem návrh závazného stanoviska, jestliže o to Národní památkový ústav požádá. Zákon o státní památkové péči nestanoví důsledky projednání, pouze předepisuje, že k němu má na základě žádosti Národního památkového ústavu dojít.

Kromě speciálního zapojení Národního památkového ústavu nepředpokládá zákon o státní památkové péči odchýlnou úpravu od správního řádu.

Závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči vždy musí mít výrokovou část (má-li formu rozhodnutí) nebo závaznou část (má-li formu závazného stanoviska podle § 149 správního řádu) a odůvodnění.

Výroková či závazná část musí obsahovat řešení otázky, která je předmětem závazného stanoviska, a ustanovení zákona, které zmocňuje k jeho vydání. Tento požadavek je zakotven pro rozhodnutí v § 68 odst. 2 správního řádu a pro závazné stanovisko v § 149 odst. 2 správního řádu.

Obecně platí, a to pro rozhodnutí i pro závazná stanoviska podle § 149 správního řádu, že závazným stanoviskem podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči lze o pracích, jež jsou předmětem žádosti, rozhodnout trojím způsobem:

- a) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné za určitých podmínek, které jsou uvedeny ve výroku/závazné části závazného stanoviska,
- b) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné bez podmínek, nebo
- c) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče nepřipustné.

Podmínky přípravy nebo provedení zamýšlených prací musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné při realizaci zamýšlených prací zachovat. Stanovení podmínek přichází v úvahu pouze v případě vyslovení přípustnosti zamýšlených prací. Pokud byla naopak vyslovena nepřipustnost záměru, nelze ve výroku rozhodnutí ukládat žadateli povinnost, jak má postupovat, aby jeho případná nová žádost mohla být připuštěna.⁸² Orgán památkové péče nesmí podmínkami měnit předmět řízení nebo ho rozšiřovat. Podmínky mohou předmět řízení zúžit nebo zpřesnit. Formou podmínek nelze ukládat povinnosti, které vyplývají přímo z právních předpisů. Podmínkou nelze přenášet rozhodovací pravomoc mimo správní řízení vedené orgánem památkové péče.⁸³

⁸² Pro takovéto vyjádření není místa ve výroku/závazné části závazného stanoviska, jak zdůrazňuje ve svém rozsudku sp. zn. 7 A 121/95 ze dne 24. 4. 1998 Vrchní soud v Praze.

⁸³ Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku sp. zn. 6 A 139/94 ze dne 25. 2. 1997 konstatoval, že závazné stanovisko odkazovalo pouze na vyjádření Památkového ústavu a na nutnost „akceptovat výsledky SHP a restaurátorského průzkumu“ a předpokládá založení povinností dalšími akty a úkony v budoucnu vzniklými bez účasti správního orgánu. Soud zdůraznil, že povinnosti lze ukládat toliko na základě zákona v jeho mezích (čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svod). Zákon o státní památkové péči předpokládá, že povinnost bude uložena výlučně orgánem památkové péče. Ten je oprávněn rozhodovat ve správním řízení a zakládat práva a povinnosti individuálními správními akty.

Z hlediska fáze realizace zamýšlených prací může orgán památkové péče připustit:

- a) přípravu zamýšlených prací,
- b) provedení zamýšlených prací, nebo
- c) zčásti přípravu a zčásti provedení zamýšlených prací.

V odůvodnění orgán památkové péče uvádí důvody, o které se opírá obsah výrokové či závazné části závazného stanoviska podle § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči, podklady pro jeho vydání a úvahy, kterými se řídil při hodnocení shromážděných podkladů a při výkladu právních předpisů, na kterých je obsah výrokové, popř. závazné části založen. Opět jde o požadavek uplatňovaný vůči rozhodnutí podle § 68 odst. 3 správního řádu i vůči závaznému stanovisku podle § 149 odst. 2 správního řádu.

Správní orgán nesmí opominout uvést pramen současného poznání hodnot, z něž při rozhodování vycházel. Takovým pramenem by mělo být především písemné vyjádření Národního památkového ústavu. Jako další pramen současného stavu poznání hodnot může správnímu orgánu posloužit odborná literatura, která se může týkat například konkrétní kulturní památky nebo jiného předmětu ochrany. Může se však týkat i zamýšlených pracovních postupů, jejich vhodnosti a využitelnosti (zejména jde-li o restaurování). Jako pramen poznání mohou správnímu orgánu posloužit také již provedené průzkumy a výzkumy.

Stanoví-li orgán památkové péče ve výroku/závazné části závazného stanoviska podmínky, musí zdůvodnit, proč tak učinil. Musí vysvětlit relevanci a význam podmínek pro zachování kulturně historických hodnot.

V souvislosti se závazným stanoviskem je na místě zmínit čl. 11 a 12 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. Prvky architektonického dědictví jsou definovány v čl. 1 cit. úmluvy a z hlediska zákona o státní památkové péči jde nejen o kulturní památky, ale i o památkové rezervace a památkové zóny. Podle čl. 4 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. se Česká republika zavázala, že předejde znetvoření, zchátrání nebo demolici chráněných statků. Podle čl. 11 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. lze prvky architektonického dědictví využívat s ohledem na potřeby současného života, avšak pouze při respektování jejich historického a architektonického charakteru. Ani s poukazem na tento článek nesmí dojít ke zničení hodnot architektonického dědictví, což v souvislosti s podporou zpřístupnění kulturních památek zdůrazňuje také čl. 12 cit. úmluvy. Pochopitelně úmluva dopadá pouze na nemovité kulturní památky.

Podle § 2 odst. 4 správního řádu je správní orgán povinen dbát toho, aby přijaté řešení odpovíдал o okolnostem daného případu, jakož i toho, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly. Nelze se však domáhat, aby orgán památkové péče nadále dodržoval svoji předchozí nezákonnou správní praxi. Současně orgány památkové péče musí při své činnosti vždy vycházet z nejnovějších odborně relevantních trendů v památkové ochraně, a přitom musí stále zkoumat, zda je jejich dosavadní praxe v souladu s aktuálním stavem vědeckého poznání v daném oboru. Pokud

tomu tak není, je orgán památkové péče povinen rozhodovací praxi novým vědeckým poznatkům přizpůsobit.⁸⁴

Ustanovení § 149 odst. 2 správního řádu na rozdíl od § 68 odst. 3 téhož zákona neumožňuje v případě závazného stanoviska podle § 149 správního řádu upustit od odůvodnění a toto závazné stanovisko musí být odůvodněno vždy.

Výčet okruhů, kterých se mohou týkat podmínky závazného stanoviska výlučně k obnově kulturní památky, podává § 9 odst. 4 vyhlášky č. 66/1988 Sb. Orgán památkové péče musí pojednat především o jejích vlastních hodnotách kulturní památky a o tom, jaký dopad budou mít zamýšlené práce na její hodnoty. Popis těchto hodnot je však třeba navázat na předmět řízení.⁸⁵ Okruhy podmínek závazného stanoviska v případě restaurování vypočítává § 10 odst. 3 vyhlášky č. 66/1988 Sb.

Při hodnocení konkrétní věci je orgán památkové péče povinen volit přiměřenou míru omezení, tj. rozhodovat v souladu se zásadou proporcionality.

7.2 Oprávnění k provádění restaurování kulturních památek a národních kulturních památek (§ 14a, 14b, 14c zákona o státní památkové péči)

Restaurovat kulturní památky nebo jejich části, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, jsou oprávněny provádět pouze fyzické osoby. Podle právního titulu na základě, kterého mají právo restaurovat kulturní památky, je lze rozdělit do tří základních kategorií:

- a) fyzická osoba je oprávněna restaurování kulturních památek provádět na základě povolení Ministerstva kultury, pokud je současně plně svéprávná a bezúhonná (držitel povolení Ministerstva kultury k restaurování kulturních památek, dále „restaurátor“),
- b) fyzická osoba je oprávněna provádět restaurování kulturních památek na základě oznámení Ministerstvu kultury, pokud je oprávněna restaurovat kulturní památky v jiném členském státě Evropské unie, jiném smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederaci (dále „osoba oprávněná k restaurování“) a
- c) v souladu s § 14a odst. 12 zákona o státní památkové péči je oprávněna restaurovat kulturní památky fyzická osoba, která vykonává restaurátorskou činnost jako součást svého řádného studia v oboru restaurování na vysoké škole nebo na vyšší odborné škole pod dohledem pedagoga, který je sám restaurátorem. Takový student tedy za těchto podmínek k provádění restaurování kulturní památky povolení Ministerstva kultury nepotřebuje.

Pro výkon své činnosti je restaurátor povinen splnit všechny tři podmínky současně (plná svéprávnost, bezúhonnost a existence pravomocného povolení Ministerstva kultury k restaurování).

⁸⁴ Viz rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 43/2009 - 52 ze dne 13. 8. 2009 nebo č. j. 8 As 12/2010 – 113 ze dne 7. 2. 2012.

⁸⁵ Pro posouzení otázky vhodnosti měnění střešní krytiny je například bezpředmětné, že dům – kulturní památka má gotické sklepy. Ačkoli hodnota gotických sklepů může být z hlediska hodnot dané kulturní památky významná, hlubší rozbor této otázky pak pro posouzení požadavků památkové péče na střešní krytinu odpověď dát nemůže.

Právní režim restaurování, jak jej zavádí § 14a zákona o státní památkové péči, se netýká restaurování věcí, které jsou sice díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi, ale nejsou kulturními památkami nebo národními kulturními památkami. V tomto případě podléhá provádění jejich restaurování režimu živnostenského zákona.⁸⁶

Řízení o vydání povolení k restaurování se zahajuje výlučně na žádost. Žadatelem o povolení k restaurování je pouze fyzická osoba.

Kromě obecných obsahových náležitostí podle § 45 odst. 1, resp. § 37 odst. 2 správního řádu musí žádost obsahovat náležitosti podle § 14a odst. 5 zákona o státní památkové péči. Povolení k restaurování se uděluje pro restaurátorskou specializaci, již musí žadatel uvést ve své žádosti. Třídník restaurátorských specializací tvoří přílohu č. 1 k zákonu o státní památkové péči. Obligatorní přílohou žádosti je i vyplněný evidenční dotazník, jehož vzor tvoří přílohu č. 2 k zákonu o státní památkové péči, a vyplněný Chronologický přehled provedených restaurátorských prací, jehož formulář je rovněž obsažen v příloze č. 2 zákona o státní památkové péči. Přílohou žádosti jsou rovněž ověřené kopie dokladů o vzdělání. Přílohou žádosti jsou dále dokumentace nejméně 3 restaurátorských prací na věcech, jež nejsou kulturními památkami. Obsahové náležitosti těchto dokumentací jsou vyjmenovány v § 14a odst. 6 zákona o státní památkové péči.

Podmínkou udělení povolení je skutečnost, že žadatel splňuje odborné předpoklady. Tyto předpoklady jsou podle § 14a odst. 4 zákona o státní památkové péči dvojího druhu:

- a) odborná kvalifikace a
- b) odborné schopnosti.⁸⁷

Dosažená kvalifikace a odborná praxe žadatele podle § 14a odst. 4 písm. a) zákona o státní památkové péči je získané vzdělání a popřípadě praxe.

V případě restaurování kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění, tímto vzděláním a praxí je

- a) vysokoškolské vzdělání získané studiem v magisterském studijním programu v oblasti umění se zaměřením na restaurování,
- b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v magisterském programu v příslušném uměleckém oboru doplněné osvědčením o absolvování restaurátorského studia v rámci celoživotního vzdělávání, nebo
- c) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském studijním programu v oblasti umění se zaměřením na restaurování a 2 roky odborné praxe.

V případě restaurování kulturních památek nebo jejich částí, které jsou uměleckořemeslnými pracemi, tímto vzděláním a praxí je

- a) vyšší odborné vzdělání v oboru restaurování,
- b) úplné střední odborné vzdělání v oboru restaurování,
- c) vyšší odborné vzdělání v příslušném oboru a 5 let odborné praxe nebo
- d) úplné střední odborné vzdělání v příslušném oboru a 5 let odborné praxe.

⁸⁶ Ve vztahu k živnostenskému zákonu je třeba zdůraznit, že restaurování kulturních památek není živností, neboť § 3 odst. 1 písm. d) živnostenského zákona to výslovně vylučuje. Na restaurování kulturních památek se tedy bez ohledu na to, kdo restaurování kulturní památky v souladu se zákonem o státní památkové péči provádí, živnostenský zákon nevztahuje vůbec.

⁸⁷ Předpoklady obsažené v § 14a odst. 4 písm. a) a b) zákona o státní památkové péči musejí být splněny současně, jak ve svém rozsudku č. j. 5 As 18/2007 – 157 ze dne 1. 4. 2008 zmiňuje Nejvyšší správní soud.

V případě restaurování kulturních památek nebo jejich částí, které jsou uměleckořemeslnými pracemi, je pamatováno na výjimku, když pro specializaci, o kterou žadatel žádá, není zřízeno středoškolské studium. V tomto případě postačí vyučení v příslušném oboru a 8 let praxe při restaurování věcí, které nejsou kulturními památkami.

Prokáže-li v řízení žadatel svoji odbornou kvalifikaci,⁸⁸ udělí mu Ministerstvo kultury formou správního rozhodnutí povolení k restaurování. Ve výroku rozhodnutí stanoví podle § 14a odst. 7 zákona o státní památkové péči specializaci restaurátorské činnosti.

Vzhledem k tomu, že podmínkou provádění restaurování kulturních památek (nebo jejich částí) je vedle povolení k restaurování bezúhonnost a plná svéprávnost, umožňuje § 14a odst. 11 zákona o státní památkové péči, aby Ministerstvo kultury rozhodlo o pozastavení restaurátorské činnosti. Ministerstvo kultury tak může učinit pouze ve dvou případech:

- a) je-li proti restaurátorovi zahájeno trestní řízení, v jehož důsledku může přestat splňovat podmínku bezúhonnosti, nebo
- b) je-li zahájeno civilní soudní řízení o omezení svéprávnosti restaurátora.

Zákon o státní památkové péči také v § 14a odst. 10 upravuje zrušení povolení k restaurování. Nastane-li některá z právních situací uvedených v tomto ustanovení, je Ministerstvo kultury povinno povolení k restaurování zrušit. To nastane, pokud držitel povolení k restaurování kulturních památek byl omezen ve svéprávnosti, přestal splňovat podmínku bezúhonnosti, hrubým způsobem poškodil při restaurování kulturní památku (nebo její část), která je dílem výtvarného umění nebo uměleckořemeslnou prací, anebo tuto památku poškodil sice méně závažně, ale opakovaně, uvedl v žádosti o povolení restaurování kulturních památek nepravdivé údaje nebo požádal o zrušení povolení k restaurování kulturních památek.

Ministerstvo kultury vede seznam osob s povolením k restaurování. Do tohoto seznamu nemůže nahlížet každý, nýbrž pouze ten, kdo osvědčí právní zájem podle § 14a odst. 8 zákona o státní památkové péči.⁸⁹

Ustanovení § 1 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace vymezuje okruh osob, na které dopadá regulace podle tohoto zákona. Tyto osoby označuje pojmem “uchazeč”. Jde zejména o státního příslušníka jiného členského státu Evropské unie, jiného smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru (Islandu, Norska, Lichtenštejnska) nebo Švýcarské konfederace.

V § 14b odst. 1 zákona o státní památkové péči se předepisuje Ministerstvu kultury při uznávání kvalifikace uchazeče postup podle zvláštního právního předpisu. Tím je zákon o uznávání odborné kvalifikace. Procesní stránka řízení o uznání odborné kvalifikace je upravena v § 22 a násl. zákona o uznávání odborné kvalifikace. Na řízení se použije správní

⁸⁸ V praxi se Ministerstvo kultury v souladu s obecnými zásadami dokazování zavedenými v § 3 a § 51 odst. 1 správního řádu v řízení opírá o odbornou pomoc své zvláštní poradní komise, ačkoli tento požadavek ze zákona o státní památkové péči výslovně nevyplývá. Tato komise není vybavena žádnou rozhodovací pravomocí. Závěry nebo doporučení této komise jsou toliko podkladem pro rozhodnutí Ministerstva kultury a nejsou závazné.

⁸⁹ Zákon o státní památkové péči nespécifikuje, o jaký právní zájem se má jednat a jakou podobu má mít požadované osvědčení. Právní zájem na nahlédnutí do seznamu má například vlastník kulturní památky, kterou zamýšlí podrobit restaurátorskému zásahu, a potřebuje k tomu účelu nalézt restaurátora ve svém regionu v příslušné specializaci.

řád. Uznávání bezúhonnosti je upraveno v § 20 odst. 1 zákona o uznávání odborné kvalifikace.

Jádro § 14b zákona o státní památkové péči však tkví v úpravě právního režimu uchazečů, kteří jsou podle právního řádu jiného členského státu [ve smyslu § 1 odst. 2 písm. a) zákona o uznávání odborné kvalifikace] oprávněni provádět restaurování a hodlají v České republice poskytovat služby, jejichž součástí je restaurování kulturní památky (jež je z hlediska zákona o uznávání odborné kvalifikace tzv. regulovanou činností). Tyto osoby nemusí žádat o uznání odborné kvalifikace. Nepodléhají režimu § 14a odst. 1 zákona o státní památkové péči, ale dočasně prováděné restaurování kulturní památky pouze oznamují Ministerstvu kultury. Dočasný nebo příležitostný výkon regulované činnosti na území České republiky v rámci svobody poskytování služeb upravuje § 36a a § 36b zákona o uznávání odborné kvalifikace.

Ustanovení § 14b odst. 2 zákona o státní památkové péči hovoří v této souvislosti o „osobě oprávněné k restaurování“. Jde o osobu, která Ministerstvu kultury oznámila svůj záměr provést restaurování kulturní památky v rámci svobody poskytování služeb, přiložila doklady podle § 36a odst. 5 zákona o uznávání odborné kvalifikace a zároveň doložila náležitosti oznámení podle § 14b odst. 3 zákona o státní památkové péči.

Je-li oznámení bezvadné, zapíše Ministerstvo kultury osobu oprávněnou k restaurování do evidence osob oprávněných k restaurování. Oznámení má podle § 36a odst. 8 zákona o uznávání odborné kvalifikace platnost po dobu jednoho roku. Při posuzování, zda je činnost vykonávána dočasně nebo příležitostně, se přihlíží zejména k době trvání, četnosti, pravidelnosti a nepřetržitosti provádění restaurování na území České republiky.

Uchazeč může získat oprávnění k trvalému provádění restaurování na území České republiky. Musí však požádat Ministerstvo kultury o udělení povolení k restaurování podle § 14a odst. 1 až 3 zákona o státní památkové péči. Této osobě (uchazeči) udělí Ministerstvo kultury povolení k restaurování kulturních památek, pokud je jí uznána odborná kvalifikace v souladu s § 22 a násl. zák. o uznávání odborné kvalifikace a bezúhonnost v souladu s § 20 odst. 1 téhož zákona. Ministerstvo kultury vede společné řízení o udělení povolení k restaurování a o uznání uchazečovy kvalifikace a bezúhonnosti.

Pouze za předpokladů uvedených v § 10 odst. 4 zákona o uznávání odborné kvalifikace je Ministerstvo kultury oprávněno podle § 24 odst. 2 téhož zákona v řízení o uznání odborné kvalifikace uložit uchazeči tzv. kompenzační opatření. Zákon o uznávání odborné kvalifikace a § 14c odst. 1 zákona o státní památkové péči předpokládá, že si uchazeč může zvolit v souladu s § 11 odst. 1 zákona o uznávání odborné kvalifikace mezi dvěma kompenzačními opatřeními, a to

- a) rozdílovou zkouškou,⁹⁰
- b) adaptačním obdobím.⁹¹

⁹⁰ Zákon o státní památkové péči stanoví ve své příloze č. 3 teoretické a praktické oblasti, které tvoří obsah vzdělání a přípravy vyžadované v České republice pro výkon činnosti restaurování. Ve výroku rozhodnutí o uznání kvalifikace v souladu s § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace stanoví Ministerstvo kultury oblasti, v nichž má uchazeč rozdílovou zkoušku skládat. Může se jednat jen o oblasti vyjmenované v příloze č. 3 k zákonu o státní památkové péči, a to buď všechny, anebo jen některé. Ministerstvo kultury také požádá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby určilo školu, na níž má žadatel (uchazeč) rozdílovou zkoušku složit.

Požadavek splnění kompenzačního opatření musí Ministerstvo kultury stanovit rozhodnutím podle § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace. V tomto rozhodnutí nestačí konstatovat potřebu splnění jednoho ze dvou kompenzačních opatření, ale Ministerstvo kultury musí v souladu s § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace a § 14c odst. 1 zákona o státní památkové péči stanovit konkrétní podmínky vykonání rozdílové zkoušky i podmínky adaptačního období. Samotná volba kompenzačního opatření je na uchazeči. Ministerstvo kultury musí zdůvodnit, proč uložilo uchazeči povinnost splnit kompenzační opatření.

Pokud Ministerstvo kultury ve společném řízení udělí povolení k restaurování a uzná odbornou kvalifikaci a bezúhonnost, zapíše uchazeče do seznamu osob podle § 14a odst. 8 zákona o státní památkové péči, tj. do seznamu tuzemských restaurátorů. Za těchto předpokladů pak může uchazeč jako restaurátor na území České republiky restaurovat kulturní památky.

7.3 Orgány památkové péče

Ustanovení § 25 zákona o státní památkové péči⁹² obsahuje základní výčet orgánů památkové péče - státní památkovou péči vykonávají orgány státní památkové péče, jimiž jsou Ministerstvo kultury (včetně Památkové inspekce), krajské úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Tento výčet však není úplný - chybí zde jednak celní úřady, které jsou orgánem státní památkové péče podle § 27a zákona o státní památkové péči, a dále dva úřady, jejichž pravomoc se odvíjí ze specifického postavení hlavního města Prahy a Pražského hradu. V této souvislosti nelze pominout i postavení Akademie věd ČR při postupech podle § 21 odst. 2 odst. 5 zákona o státní památkové péči.

Magistrát hlavního města Prahy má podle § 31 odst. 1 a 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů jak postavení obecního úřadu obce s rozšířenou působností, tak i postavení krajského úřadu.

Specifický režim má území národní kulturní památky Pražského hradu, vymezené nařízením vlády č. 147/1999 Sb., o prohlášení a zrušení prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky, ve znění nařízení č. 51/2010 Sb. Ještě před přijetím zákona o kulturních památkách z roku 1958 bylo přijato vládní nařízení č. 55/1954 Sb., o chráněné oblasti Pražského hradu. V jeho § 2 se výslovně stanoví, že „objekty chráněné oblasti spravuje kancelář presidenta republiky, která též na území chráněné oblasti vykonává veškerou správu v oboru státní památkové péče“. Citované vládní nařízení bylo vydáno na základě zmocnění v § 14 odst. 1 zákona č. 2/1954 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství republiky Československé na rok 1954, jako opatření „nutné ke splnění úkolu

⁹¹ Adaptační období spočívá v provádění restaurování pod dohledem tzv. odborně způsobilé osoby a jeho součástí může být i další vzdělávání nebo odborná příprava (§ 13 odst. 1 zákona o uznávání odborné kvalifikace).

⁹² Orgánní struktura památkové péče je v následných ustanoveních popsána takto: § 26 (Ministerstvo kultury), § 27 (Památková inspekce), § 27a (Celní úřady), § 28 (Krajské úřady), § 28a (Kraje v samostatné působnosti), § 29 (Obecní úřady obcí s rozšířenou působností), § 30 (Obce), § 31 (Komise státní památkové péče, konzervátor státní památkové péče a zpravodaj státní památkové péče) a § 32 (Odborná organizace státní památkové péče).

státního plánu, k němuž by jinak bylo třeba zákona“. Zmíněné vládní nařízení nebylo jako celek zrušeno a ani nebylo rozhodnuto o tom, že by působnost, kterou na jeho základě vykonává Kancelář prezidenta republiky,⁹³ byla přenesena na jiný správní orgán.⁹⁴

7.4 Právní předpisy

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy,
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikovaná pod č. 73/2000 Sb. m. s.,
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidovaná), publikovaná pod č. 99/2000 Sb. m. s.,
- zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby.

7.5 Vybraná literatura

- Dienstbier, Filip; Pouperová, Olga; Vícha, Ondřej: Prosazování ochrany kulturních hodnot při ochraně dřevin rostoucích mimo les. Certifikovaná metodika, Praha 2016.
- Dvořák, Max: Katechismus památkové péče, Praha 1991.
- Radová, Milena: Koncepce památkového zásahu do stavebního díla, její úloha a východiska, in: Památky a příroda, XII, 1987, č. 1, str. 1 - 9, č. 2, str. 65 – 75.
- Riegel, Alois: Moderní památková péče, Praha 2003.
- Tupá, Kateřina: Restaurátorský průzkum podle zákona o státní památkové péči, in: Restaurování a ochrana uměleckých děl – Restaurování a obnova, Pardubice 2013, str. 10 – 11.

⁹³ I když zákon o státní památkové péči neurčuje výslovně, kdo je odvolacím orgánem v případě Kanceláře prezidenta republiky, je jím podle § 169 odst. 1 písm. d) správního řádu Ministerstvo kultury. V podobném případě k témuž závěru dospěl i Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku č. j. 7 As 99/2011 – 73 ze dne 26. 10. 2011 při použití opory v oprávnění Ministerstva kultury provádět dozor v oblasti památkové péče.

⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu o státní památkové péči, zvl. část, k § 46 konstatuje: „*Na území chráněné oblasti Pražského hradu a přilehlých objektů a zámeckého objektu Lány bude i nadále vykonávat působnost na úseku státní památkové péče Kancelář prezidenta Československé socialistické republiky.*“.

-
- Varhaník, Jiří; Malý, Stanislav: Zákon o státní památkové péči, Komentář, Praha 2011.
 - Varvařovský, Pavel; Seitlová, Jitka; Gregorová, Jana; Hanák, Marek; Plotová, Jana; Vašíková, Jana: Památková péče – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Brno, 2015.
 - Vedral, Josef: Správní řád, komentář, Praha 2012.
 - Zídek, Martin, Klusůň, Jiří, Tupý, Michal. Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář. Praha, 2019.

8. Řízení o vydání závazného stanoviska při zásahu na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně nebo ochranném pásmu podle § 17 zákona o státní památkové péči; možné formy správních aktů při posouzení zájmů státní památkové péče v tomto řízení.

8.1 Posouzení z hlediska zájmů státní památkové péče

Posouzení z hlediska zájmů státní památkové péče podléhá podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči následující práce na nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu vymezeném podle § 17 zákona o státní památkové péči:

- a) stavba,⁹⁵
- b) prodejní stánek, konstrukce a zařízení pro slavnostní výzdobu a osvětlení budov, jejichž umístění nepřesáhne 30 po sobě jdoucích dnů,⁹⁶
- c) změna stavby,⁹⁷
- d) terénní úprava,⁹⁸
- e) umístění nebo odstranění zařízení,^{99, 100, 101}
- f) odstranění stavby,
- g) úprava dřevin,¹⁰²

⁹⁵ Pojem „stavba“ je třeba vykládat shodně s tím, jak jej vymezuje § 2 odst. 3 stavebního zákona. Ustanovení § 2 odst. 4 stavebního zákona tuto definici doplňuje a stanoví, že pod pojmem stavba lze podle okolností rozumět i část stavby anebo změnu dokončené stavby. Při výkladu pojmu stavba je pak třeba zdůraznit, že stavbou, a to i pro účely památkové péče, jsou i stavby, které podle stavebního zákona nevyžadují ani územní souhlas ani souhlas s ohlášenými pracemi (viz § 79 odst. 2 a § 103 stavebního zákona).

⁹⁶ Toto spojení přinesl s účinností od 1. 1. 2018 zákon č. 225/2017 Sb. Důvodová zpráva k zákonu č. 225/2017 Sb. v této souvislosti konstatuje: „Výčet záměrů, u kterých není vyžadováno vydání územního rozhodnutí ani územní souhlas, byl doplněn o prodejní stánky, konstrukce a zařízení pro slavnostní výzdobu a osvětlení budov, což jsou v podstatě krátkodobá přenosná zařízení, která slouží především k různým jednorázovým akcím, např. trhy, vinobraní apod., a předpokládá se u nich i krátkodobá přechodná instalace. Současně je stanoven časový limit "existence" těchto staveb, a to na 30 po sobě jdoucích dnů.“

⁹⁷ „Změnu stavby“ definují § 2 odst. 5 a 6 stavebního zákona.

⁹⁸ „Terénní úpravou“ se podle § 3 odst. 1 stavebního zákona rozumí zemní práce a změny terénu, jimiž se podstatně mění vzhled prostředí nebo odtokové poměry, a dále těžební a jim podobné a s nimi související práce, s výjimkou hornické činnosti nebo činnosti prováděné hornickým způsobem.

⁹⁹ „Zařízením“ se podle § 3 odst. 2 stavebního zákona rozumí informační a reklamní panel, tabule, deska či jiná konstrukce a technické zařízení, pokud nejde o stavbu podle § 2 odst. 3 stavebního zákona.

¹⁰⁰ Zařízením z hlediska stavebního zákona nejsou reklamní plachty zavěšované na fasády objektů. K tomuto výkladu se opakovaně přiklonil Nejvyšší správní soud, k tomu viz např. rozsudek č. j. 8 As 63/2012 - 37 ze dne 6. 8. 2013 nebo rozsudek č. j. 8 As 48/2013 - 36 ze dne 27. 3. 2014.

¹⁰¹ Městský soud v Praze ve svém rozsudku č. j. 6 As 12/2013 - 54 ze dne 10. 8. 2016 konstatoval, že ze skutkových zjištění správního orgánu prvního stupně jednoznačně vyplývá, že reklamní zařízení žalobce v podobě velkoplošných LCD monitorů bylo umístěno bezprostředně pod vnějším opláštěním budovy, jež bylo provedeno transparentními skleněnými tabulemi, v meziprostoru mezi vnějším a vnitřním pláštěm budovy. Soud dospěl k závěru, že jde o situaci, kdy reklamní zařízení využívá svébytný konstrukční prvek dané budovy. Je sice umístěno pod vnějším pláštěm, ale z hlediska funkčního jde o srovnatelnou situaci, jako kdyby bylo umístěno na vnějším plášti budovy. Tento typ reklamního zařízení vyžaduje závazné stanovisko podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči.

¹⁰² „Úpravu dřevin“ vymezuje jako legislativní zkratku § 6a odst. 1 zákona o státní památkové péči. Ustanovení § 6a odst. 1 zákona o státní památkové péči zavádí rovněž legislativní zkratku „úprava dřevin“. Tato legislativní

h) udržovací práce na nemovitosti.¹⁰³

Předmětem posouzení z hlediska zájmů státní památkové péče jsou veškeré výše vyjmenované zásahy, i když třeba podle stavebního zákona nevyžadují povolení či souhlas stavebního úřadu. Jednotlivá osvobození z povolovacího nebo ohlašovacího režimu podle stavebního zákona (např. § 79 odst. 2, § 80 odst. 3, § 103 stavebního zákona) se totiž vztahují pouze k postupům stavebního úřadu podle stavebního zákona, nikoli k postupům dotčených orgánů jako jsou orgány státní památkové péče.

Povinnost podat žádost, i když jde o práce vyjmenované v § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči, je však vyloučena ve dvou případech:

- a) podle zákona o státní památkové péči, tedy přímo ze zákona – tato výjimka se týká výlučně nemovitostí, které nejsou kulturní památkou, ale nachází se v ochranném pásmu vymezeném podle § 17 zákona o státní památkové péči,¹⁰⁴
- b) na základě zákona o státní památkové péči a navazujícího správního aktu orgánu památkové péče – tato výjimka se může týkat nemovitostí, které nejsou kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně¹⁰⁵ nebo v ochranném pásmu vymezeném podle § 17 zákona o státní památkové péči.¹⁰⁶

Podmínkou vydání závazného stanoviska podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči je žádost, která musí být podána předem, to znamená před realizací zamýšlených prací.¹⁰⁷ Jestliže vlastník nejprve provede určité práce a po jejich provedení požádá o vydání závazného stanoviska, nemůže orgán památkové péče závazné stanovisko podle § 14 odst. 2

zkratka je pak platná i pro jiná ustanovení zákona o státní památkové péči - § 14 odst. 2 a 7, § 17 odst. 1, § 35 odst. 1 písm. g) a § 39 odst. 1 písm. g) zákona o státní památkové péči. Úpravou dřevin je výsadba a kácení dřevin na veřejných prostranstvích. Úpravou dřevin tedy není zdravotní, bezpečnostní, výchovný či jiný řez dřevin (stromů či keřů). Pojem „veřejné prostranství“ je definován v § 34 zákona o obcích. Veřejnými prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Legislativní zkratka „úprava dřevin“ (a tedy i povinnosti vyplývající ze zákona o státní památkové péči) se vztahuje pouze k veřejným prostranstvím, nevztahuje se například na výsadbu a kácení dřevin v soukromých zahradách, ve dvorech zemědělských usedlostí či na jiných pozemcích, které nejsou veřejným prostranstvím podle zákona o obcích.

¹⁰³ Pojem „udržovací práce“ spojuje zákon o státní památkové péči s nemovitostí, nikoli jen se stavbou. Mezi udržovací práce podle zákona o státní památkové péči a údržbu stavby podle § 3 odst. 4 stavebního zákona nelze dát rovnítko, naopak je třeba tyto kategorie, byť jsou obě vlastně „údržbou něčeho“, striktně odlišovat. Pod pojem udržovací práce je třeba například zahrnout i udržovací práce v památkové rezervaci, jejíž charakter určuje soubor archeologických nálezů. Podle čl. III odst. i písm. b) alinea druhá Maltské úmluvy součástí archeologického dědictví nesmějí být během vykopávek a po nich odkryty nebo ponechány nechráněné, aniž by byla přijata opatření k jejich řádnému zachování, konzervaci a správě.

¹⁰⁴ Povinnost vyžádat si závazné stanovisko je podle § 17 odst. 1 a 3 zákona o státní památkové péči je vyloučena vždy, jde-li o stavbu, změnu stavby, udržovací práce, umístění nebo odstranění zařízení, jejichž provedením se nezasahuje žádným způsobem do vnějšího vzhledu nemovitosti. Z pohledu vazby na stavební zákon je podstatné, že pro existenci a uplatnění tohoto osvobození je zcela bezpředmětné, zda zamýšlené práce jsou či nejsou regulovány stavebním zákonem. Pokud zamýšlené práce nikterak nezasahují do vnějšího vzhledu nemovitosti, nemá orgán památkové péče zmocnění k nim vydat závazné stanovisko, i když např. vyžadují stavební povolení nebo alespoň ohlášení. Toto osvobození naopak nelze spojovat s úpravami nemovitostí, které nejsou kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci nebo památkové zóně.

¹⁰⁵ Tuto možnost mohou upravit plány ochrany památkových rezervací a památkových zón podle § 6a zákona o státní památkové péči.

¹⁰⁶ Tuto možnost mohou obsahovat rozhodnutí o vymezení ochranného pásma podle § 17 zákona o státní památkové péči.

¹⁰⁷ Tuto preventivní funkci závazného stanoviska podle § 14 zákona o státní památkové péči např. zmínil Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku č. j. 7 As 94/2018 – 26 ze dne 18. 7. 2018.

zákona o státní památkové péči vydat, neboť smí vést řízení o vydání závazného stanoviska pouze předem, nikoli následně. Hlavním cílem tohoto ustanovení je ochrana autenticity kulturně historických hodnot.

Žadatelem o závazné stanovisko podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči je vlastník, správce nebo uživatel dotčené nemovitosti, která není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, památkové zóně nebo v ochranném pásmu vymezeném podle § 17 zákona o státní památkové péči. Právní postavení správce nebo uživatele podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči může vycházet především ze **soukromoprávních vztahů** založených smlouvami různého druhu. Právním titulem pro funkci správce může být například mandátní smlouva, jejímž předmětem je správa domu. Uživatelem bývá typicky nájemce, vypůjčitel, dále to může být například osoba oprávněná z věcného břemene.

Existenci vlastnického práva je třeba v řízení ověřit. U pozemků a budov lze vlastnictví ověřit v katastru nemovitostí, který je v informativní podobě dostupný on-line. V případě staveb, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí a nejsou součástí pozemku, je žadatel povinen na podporu svého tvrzení o vlastnictví věci (tj. stavby) v souladu s § 52 správního řádu navrhnout důkaz. Namísto důkazu může žadatel v souladu s § 44a odst. 1 zákona o státní památkové péči použít čestného prohlášení, ve kterém bude uvedeno, že je vlastníkem konkrétní věci (tj. stavby), která není evidovaná v katastru nemovitostí a není součástí pozemku, a že toto čestné prohlášení podává k určitému datu.

Jménem žadatele (fyzické nebo právnické osoby) může v souladu s § 33 správního řádu ve věci jednat zplnomocněný zástupce, který své zmocnění prokazuje plnou mocí. Zplnomocněný zástupce v řízení vystupuje jménem zastoupeného, tj. žadatelem je osoba, která plnou moc vystavila (typicky vlastník kulturní památky) a nikoli zplnomocněný zástupce. Písemnosti se však podle § 34 odst. 2 správního řádu doručují pouze zplnomocněnému zástupci.

Náležitosti žádosti podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči upravuje obecná právní úprava obsažená v § 45 odst. 1, resp. 37 odst. 2 správního řádu. Z tohoto pohledu je třeba v první řadě rozhodující, aby žádost jednoznačně popsala, jaké věci se týká a jaké práce jsou zamýšleny.¹⁰⁸ I v tomto případě platí, že náležitostí žádosti bude kompletní projektová dokumentace splňující náležitosti podle vyhlášky č. 499/2006 Sb., pokud věc bude posuzovat stavební úřad a pokud takovou dokumentaci stavební předpisy v konkrétním případě vyžadují.

Řízení podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči se zahajuje výlučně na základě žádosti, jejíž obsah zároveň vymezuje předmět řízení. Správní orgán je vymezeným předmětem řízení vázán a nesmí se od něj odchýlit.¹⁰⁹

Věcně příslušným orgánem památkové péče je obecní úřad obce s rozšířenou působností.¹¹⁰ Místní příslušnost orgánů památkové péče upravuje obecně § 11 správního řádu.

¹⁰⁸ Viz např. rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 7 A 56/2012 - 40 ze dne 16. 12. 2016.

¹⁰⁹ Viz např. rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 9 Ca 221/2007 – 61 ze dne 27. 1. 2010.

¹¹⁰ V souladu s § 26 odst. 3 zákona o státní památkové péči je věcně příslušným orgánem Ministerstvo kultury, pokud jde o stavby projektů společného zájmu energetické infrastruktury, a to v případech kdy by jinak šlo o působnost náležející krajským úřadům a obecním úřadům obcí s rozšířenou působností.

Pokud má být řízení ukončeno rozhodnutím a nikoli závazným stanoviskem podle § 149 správního řádu, musí orgán památkové péče pamatovat na to, že o zahájení řízení musejí být informováni ostatní účastníci řízení, odlišní od žadatele.¹¹¹

Bez ohledu na formu posouzení zájmů státní památkové péče podle § 14 zákona o státní památkové péči si musí orgán památkové péče vždy vyžádat písemné vyjádření Národního památkového ústavu.

Ustanovení § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči stanoví Národnímu památkovému ústavu lhůtu pro doručení jeho písemného vyjádření, a to lhůtu 20 kalendářních dnů. Orgán památkové péče může stanovit delší lhůtu pro doručení písemného vyjádření. Orgán památkové péče může lhůtu prodloužit až o dalších 30 dnů, tj. maximální lhůta pro doručení písemného vyjádření orgánu památkové péče je 50 dnů.¹¹²

Lhůta pro doručení písemného vyjádření Národního památkového ústavu platí jen pro postup podle § 14 zákona o státní památkové péči. Na jiné postupy podle zákona o státní památkové péči v rámci, kterých musí být obstaráno písemné vyjádření Národního památkového ústavu (např. § 10 odst. 1, § 17 odst. 1 a 3 nebo § 18 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči), se toto ustanovení nevztahuje.

O prodloužení lhůty se nevydává usnesení, ale správní orgán o tomto prodloužení Národní památkový ústav písemně vyrozumí. O prodloužení lhůty pro vypracování písemného vyjádření by v souladu s § 4 a § 6 odst. 1 správního řádu měl orgán památkové péče vyrozumět i žadatele.

Ve stanovené lhůtě (základní nebo prodlouženě) musí být písemné vyjádření doručeno orgánu památkové péče, nikoli pouze vypracováno, popřípadě odesláno.

K vydání závazného stanoviska bez písemného vyjádření Národního památkového ústavu po marném uplynutí stanovené lhůty může orgán památkové péče přistoupit pouze za podmínky, že splnil i ostatní (zejména procesní) požadavky podle právních předpisů. Zde je třeba upozornit zejména na § 3, § 36 odst. 3 a § 50 odst. 3 správního řádu. Současně však platí, že písemné vyjádření Národního památkového ústavu doručené po lhůtě, ale před vydáním závazného stanoviska je důkaz kvalitativně stejný jako písemné vyjádření doručené včas.

Písemné vyjádření má povahu důkazu. Nerespektování závěru Národního památkového ústavu, které orgán památkové péče odůvodní a opře o relevantní důkazy, tak nepředstavuje nezákonný postup.¹¹³ S ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů musí

¹¹¹ Tzv. vedlejším účastníkem řízení (dle § 27 odst. 2 správního řádu) mohou být např. menšinová, přehlasovaná spoluvlastníci, dále vlastníci pozemku, na kterém stojí cizí stavba, jež je předmětem správního řízení podle § 14 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči či vlastníci sousední nemovitosti, ze které budou v souladu s § 1022 odst. 1 občanského zákoníku probíhat práce podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči (např. pozemek, na němž bude stát lešení, z něhož bude opravována omítka stavby – kulturní památky).

¹¹² Na počet dnů, o které lze lhůtu prodloužit, nepadá v odborné literatuře shoda. V momentě přijetí úpravy předpokládalo toto ustanovení součet, tj. 20 dnů plus dodatečných 10 dnů. Ustanovení § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči ve znění zákona č. 158/2007 Sb. nemělo jinou racionální interpretaci. Jazykový výklad tohoto ustanovení však na základě uvedené novely z roku 2007 nebylo možné použít. Následně bylo toto ustanovení novelizováno zákonem č. 307/2008 Sb. a číslovka „10“ byla nahrazena číslovkou „30“. Nic se ovšem nezměnilo na základní konstrukci ustanovení. Jde tedy o třicetidenní lhůtu, o níž může být prodloužena základní dvacetidenní lhůta.

¹¹³ Např. rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 53/2018 – 83 ze dne 24. 5. 2018 nebo č. j. 6 As 72/2014 – 88 ze dne 4. 3. 2015, popř. rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 3 A 32/2016 – 142 ze dne 21. 3. 2018.

písemné vyjádření představovat natolik kvalitní důkaz, aby bylo pro orgán památkové péče dostatečně spolehlivým podkladem.¹¹⁴ Proto musí písemné vyjádření Národního památkového ústavu především popsat zamýšlené práce, dále musí (a to zvláště podrobně) popsat hodnoty památkové rezervace, památkové zóny nebo předmětu, k jehož ochraně bylo vymezeno ochranné pásmo, a konečně také musí popsat dopad zamýšlených prací na tyto hodnoty. Své závěry musí Národní památkový ústav samozřejmě zdůvodnit.

Ustanovení § 14 odst. 6 zákona o státní památkové péči dále stanoví povinnost orgánu památkové péče projednat s Národním památkovým ústavem návrh závazného stanoviska, jestliže o to Národní památkový ústav požádá. Zákon o státní památkové péči nestanoví důsledky projednání, pouze předepisuje, že k němu má na základě žádosti Národního památkového ústavu dojít.

Kromě speciálního zapojení Národního památkového ústavu nepředpokládá zákon o státní památkové péči odchýlnou úpravu od správního řádu.

Závazné stanovisko podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči vždy musí mít výrokovou část (má-li formu rozhodnutí) nebo závaznou část (má-li formu závazného stanoviska podle § 149 správního řádu) a odůvodnění.

Výroková či závazná část musí obsahovat řešení otázky, která je předmětem závazného stanoviska, a ustanovení zákona, které zmocňuje k jeho vydání. Tento požadavek je zakotven pro rozhodnutí v § 68 odst. 2 správního řádu a pro závazné stanovisko v § 149 odst. 2 správního řádu.

Obecně platí, a to pro rozhodnutí i pro závazná stanoviska podle § 149 správního řádu, že závazným stanoviskem podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči lze o pracích, jež jsou předmětem žádosti, rozhodnout trojím způsobem:

- d) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné za určitých podmínek, které jsou uvedeny ve výroku/závazné části závazného stanoviska,
- e) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče přípustné bez podmínek, nebo
- f) že jejich příprava nebo provedení jsou z hlediska zájmů státní památkové péče nepřipustné.

Podmínky přípravy nebo provedení zamýšlených prací musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné při realizaci zamýšlených prací zachovat. Stanovení podmínek přichází v úvahu pouze v případě vyslovení přípustnosti zamýšlených prací. Pokud byla naopak vyslovena nepřipustnost záměru, nelze ve výroku rozhodnutí ukládat žadateli povinnost, jak má postupovat, aby jeho případná nová žádost mohla být připuštěna.¹¹⁵ Orgán památkové péče nesmí podmínkami měnit předmět řízení

¹¹⁴ Ve svém rozsudku č. j. 59 Ca 59/2005 - 32 ze dne 20. 6. 2006 Krajský soud v Ústí nad Labem konstatoval, že vyjádření Národního památkového ústavu by mělo být ve svých závěrech odůvodněno tak, aby bylo zjevné, jak je naplněn smysl zákona o státní památkové péči. Soud v tomto případě poukázal analogicky na ustanovení správního řádu o znaleckém dokazování, ale i na ustanovení § 13 vyhlášky č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, neboť za použití zmíněné analogie by i písemné vyjádření Národního památkového ústavu mělo obsahovat pasáž o tom, jak k daným závěrům příslušný odborník dospěl, je-li to s přihlédnutím k povaze věci odůvodněné.

¹¹⁵ Pro takovéto vyjádření není místa ve výroku/závazné části závazného stanoviska, jak zdůrazňuje ve svém rozsudku sp. zn. 7 A 121/95 ze dne 24. 4. 1998 Vrchní soud v Praze.

nebo ho rozšiřovat. Podmínky mohou předmět řízení zúžit nebo zpřesnit. Formou podmínek nelze ukládat povinnosti, které vyplývají přímo z právních předpisů. Podmínkou nelze přenášet rozhodovací pravomoc mimo správní řízení vedené orgánem památkové péče.¹¹⁶

Z hlediska fáze realizace zamýšlených prací může orgán památkové péče připustit:

- d) přípravu zamýšlených prací,
- e) provedení zamýšlených prací, nebo
- f) zčásti přípravu a zčásti provedení zamýšlených prací.

V odůvodnění orgán památkové péče uvádí důvody, o které se opírá obsah výrokové či závazné části závazného stanoviska podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči, podklady pro jeho vydání a úvahy, kterými se řídil při hodnocení shromážděných podkladů a při výkladu právních předpisů, na kterých je obsah výrokové, popř. závazné části založen. Opět jde o požadavek uplatňovaný vůči rozhodnutí podle § 68 odst. 3 správního řádu i vůči závaznému stanovisku podle § 149 odst. 2 správního řádu.

Správní orgán nesmí opominout uvést pramen současného poznání hodnot, z něž při rozhodování vycházel. Takovým pramenem by mělo být především písemné vyjádření Národního památkového ústavu. Jako další pramen současného stavu poznání hodnot může správnímu orgánu posloužit odborná literatura, která se může týkat například konkrétní památkové rezervace. Může se však týkat i zamýšlených pracovních postupů, jejich vhodnosti a využitelnosti. Jako pramen poznání mohou správnímu orgánu posloužit také již provedené průzkumy a výzkumy.

Stanoví-li orgán památkové péče ve výroku/závazné části závazného stanoviska podmínky, musí zdůvodnit, proč tak učinil. Musí vysvětlit relevanci a význam podmínek pro zachování kulturně historických hodnot.

V souvislosti se závazným stanoviskem je na místě zmínit čl. 11 a 12 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. Prvky architektonického dědictví jsou definovány v čl. 1 cit. úmluvy a z hlediska zákona o státní památkové péči jde nejen o kulturní památky, ale i o památkové rezervace a památkové zóny. Podle čl. 4 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. se Česká republika zavázala, že předejde znetvoření, zchátrání nebo demolici chráněných statků, a to včetně staveb, které nejsou kulturními památkami, ale nacházejí se v památkových rezervacích a památkových zónách. Podle čl. 11 Úmluvy o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikované pod č. 73/2000 Sb. m. s. lze prvky architektonického dědictví využívat s ohledem na potřeby současného života, avšak pouze při respektování jejich historického a architektonického charakteru. Ani s poukazem na tento článek nesmí dojít ke zničení hodnot architektonického dědictví, což v souvislosti s podporou zpřístupnění staveb jako součástí architektonického dědictví zdůrazňuje také čl. 12 cit. úmluvy.

¹¹⁶ Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku sp. zn. 6 A 139/94 ze dne 25. 2. 1997 konstatoval, že závazné stanovisko odkazovalo pouze na vyjádření Památkového ústavu a na nutnost „akceptovat výsledky SHP a restaurátorského průzkumu“ a předpokládá založení povinností dalšími akty a úkony v budoucnu vzniklými bez účasti správního orgánu. Soud zdůraznil, že povinnosti lze ukládat toliko na základě zákona v jeho mezích (čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svod). Zákon o státní památkové péči předpokládá, že povinnost bude uložena výlučně orgánem památkové péče. Ten je oprávněn rozhodovat ve správním řízení a zakládat práva a povinnosti individuálními správními akty.

Podle § 2 odst. 4 správního řádu je správní orgán povinen dbát toho, aby přijaté řešení odpovídalo okolnostem daného případu, jakož i toho, aby při rozhodování skutkově shodných nebo podobných případů nevznikaly nedůvodné rozdíly. Nelze se však domáhat, aby orgán památkové péče nadále dodržoval svoji předchozí nezákonnou správní praxi. Současně orgány památkové péče musí při své činnosti vždy vycházet z nejnovějších odborně relevantních trendů v památkové ochraně, a přitom musí stále zkoumat, zda je jejich dosavadní praxe v souladu s aktuálním stavem vědeckého poznání v daném oboru. Pokud tomu tak není, je orgán památkové péče povinen rozhodovací praxi novým vědeckým poznatkům přizpůsobit.¹¹⁷

Ustanovení § 149 odst. 2 správního řádu na rozdíl od § 68 odst. 3 téhož zákona neumožňuje v případě závazného stanoviska podle § 149 správního řádu upustit od odůvodnění a toto závazné stanovisko musí být odůvodněno vždy.

Účelem řízení podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči je zajištění ochrany hodnot, pro něž se území stalo památkovou rezervací či památkovou zónou, před zásahy, které mohou tyto hodnoty ohrozit. Jde-li o nemovitost, která není kulturní památkou, ale nalézá se v památkové rezervaci či památkové zóně, je nutno popsat, jak se tato nemovitost (typicky stavba převážně jako součást nemovitosti) podílí na hodnotách dané památkové rezervace či zóny, a rovněž popsat, jaký dopad na tyto hodnoty budou mít zamýšlené práce. Hodnoty dané nemovitosti jako takové jsou významné nikoli samy o sobě, nýbrž především tím, jak se podílí na hodnotách dané části území, pro které se stalo památkovou rezervací či památkovou zónou.¹¹⁸

Zejména ve vztahu k postupu podle § 14 odst. 2 zákona o státní památkové péči je zmiňována povinnost volit přiměřenou míru omezení, tj. rozhodovat v souladu se zásadou proporcionality.¹¹⁹

Jde-li o nemovitost nacházející se v ochranném pásmu vymezeném podle § 17 zákona o státní památkové péči, jsou irelevantní její vlastní hodnoty nemající vztah k předmětu, k jehož ochraně bylo ochranné pásmo vymezeno. Orgán památkové péče musí pojednat o hodnotách kulturní památky, památkové rezervace či památkové zóny, k jejíž ochraně ochranné pásmo slouží, a o dopadu zamýšlených prací na tyto hodnoty. V tomto případě je také orgán památkové péče vázán rozsahem podmínek ochrany, které byly stanoveny v rozhodnutí o vymezení ochranného pásma podle § 17 zákona o státní památkové péči.

Pokud bude nebo alespoň může na posouzení závazným stanoviskem podle § 14 odst. 2 navazovat jakýkoli postup podle stavebního zákona, vydává v souladu s § 44a odst. 3 zákona o státní památkové péči orgán památkové péče závazné stanovisko podle § 149 správního řádu.¹²⁰

Orgán památkové péče při formulaci svých věcných závěrů v závazném stanovisku podle § 149 správního řádu musí respektovat své předchozí stanovisko, jak to ukládá § 4 odst.

¹¹⁷ Viz rozsudky Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 43/2009 - 52 ze dne 13. 8. 2009 nebo č. j. 8 As 12/2010 - 113 ze dne 7. 2. 2012.

¹¹⁸ Tyto hodnoty musejí být popsány konkrétně a přiměřeně dané památkové rezervaci nebo památkové zóně a je třeba se vyvarovat přílišného zveřejnění, na což poukázal ve svém rozsudku č. j. 52 A 22/2013 - 152 ze dne 5. 6. 2015 Krajský soud v Hradci Králové, pobočka v Pardubicích.

¹¹⁹ Viz např. rozsudek Krajského soudu v Plzni č. j. 30 A 64/2013 - 45 ze dne 21. 1. 2015 nebo rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočky v Pardubicích č. j. 52 A 4/2011 - 63 ze dne 15. 9. 2011.

¹²⁰ K tomu viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 2 As 163/2016 - 27 ze dne 10. 5. 2017.

4 a 5 stavebního zákona. Z této povinnosti jsou zavedeny dvě výjimky: dotčený orgán může uplatňovat navazující závazné stanovisko odchylovající se od předchozího závazného stanoviska na základě

- a) nově zjištěných a doložených skutečností, které nemohly být uplatněny dříve a kterými se podstatně změnily podmínky, za kterých bylo původní stanovisko vydáno, nebo
- b) skutečností, vyplývajících z větší podrobnosti podkladů pro rozhodnutí (typicky projektové dokumentace) nebo jiný úkon stavebního úřadu podle stavebního zákona, k nimž je navazující závazné stanovisko vydáváno.

Povinnost respektovat své předchozí závazné stanovisko nese orgán památkové péče i tehdy, vydává-li závazné stanovisko ve formě rozhodnutí. S tím je spojena i úprava obsažená v § 14 odst. 7 zákona o státní památkové péči. Smysl tohoto ustanovení péči tkví především v tom, že poskytuje vlastníkově či projektantovi možnost odborné konzultace, zda připravovaný záměr je či není v souladu se zájmy státní památkové péče. Je na vlastníkově či projektantovi, zda této možnosti využije.¹²¹

8.2 Formy závazného stanoviska podle § 14 zákona o státní památkové péči

Závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči má dvě formy. Po terminologické stránce je použití pojmu „závazné stanovisko“ v § 14 zákona o státní památkové péči zavádějící, neboť ne vždy se obsahově kryje s tím, jak tento pojem používá správní řád a stavební zákon. Závazné stanovisko podle § 14 odst. 1 nebo 2 zákona o státní památkové péči může mít formu:

- c) správního rozhodnutí, nebo
- d) závazného stanoviska ve smyslu správního řádu, tj. závazného stanoviska podle § 149 správního řádu.

Rozlišení těchto dvou forem upravuje § 44a odst. 3 zákona o státní památkové péči, který určuje, že závazné stanovisko ve formě podle § 149 správního řádu se vydává, když je ve věci příslušný rozhodovat stavební úřad podle stavebního zákona. Toto ustanovení hovoří o příslušnosti stavebního úřadu rozhodnout, nikoli o tom, že v konkrétní věci bude stavební úřad rozhodnutí vydávat.¹²²

Tento postup se vztahuje jak na správní řízení podle stavebního zákona, tak i na zjednodušené postupy podle tohoto zákona, u kterých je sice rovněž dána rozhodovací pravomoc stavebního úřadu, ale jen za stanovených předpokladů, kterými převážně jsou určité kvalitativní nedostatky podání stavebníka. Podmínka rozhodovací pravomoci stavebního úřadu není splněna tehdy, když předmětem řízení jde o stavební úpravu, která je v tzv. volném

¹²¹ Nález Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 35/94 ze dne 23. 6. 1994 považuje tento postup za jednu z kompenzací omezení vlastnického práva.

¹²² Tento postup se vztahuje jak na správní řízení podle stavebního zákona, tak i na zjednodušené postupy podle tohoto zákona, u kterých je sice rovněž dána rozhodovací pravomoc stavebního úřadu, ale jen za stanovených předpokladů, kterými převážně jsou určité kvalitativní nedostatky podání stavebníka. Podmínka rozhodovací pravomoci stavebního úřadu není splněna tehdy, když předmětem řízení je výlučně movitá věc nebo např. stavební úprava, která je v tzv. volném režimu podle § 79 odst. 2, § 80 odst. 3 nebo § 103 stavebního zákona.

režimu podle § 79 odst. 2,¹²³ § 80 odst. 3 nebo § 103 stavebního zákona. V těchto případech vydává orgán památkové péče vždy rozhodnutí, byť nese onen výše zmíněný a možná matoucí název „závazné stanovisko“.

8.3 Právní předpisy

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy,
- Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, publikovaná pod č. 73/2000 Sb. m. s.,
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidovaná), publikovaná pod č. 99/2000 Sb. m. s.,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby.

8.4 Vybraná literatura

- Dienstbier, Filip; Pouperová, Olga; Vícha, Ondřej: Prosazování ochrany kulturních hodnot při ochraně dřevin rostoucích mimo les. Certifikovaná metodika, Praha 2016.
- Kuča, Karel; Kučová, Věra: Principy památkového urbanismu, Praha 2000.
- Klusoň, Jiří; Zidek, Martin: Nový stavební zákon a změny zákona o státní památkové péči, 1. díl, in: Zprávy památkové péče, ročník 66/2006/6, s. 497 – 502 a 2. díl, in: Zprávy památkové péče, ročník 67/2007/1, s. 53 – 59.
- Nováková, Alena: Problematika reklamních plachet v památkově chráněných územích, in: Zprávy památkové péče, ročník LXXII/2012, č. 2, str. 129 – 130.
- Půček, Pavel: Vybrané dopady novely stavebního zákona z pohledu památkové péče. In Průchová, Ivana; Dřevěný, Radek; Janovec, Michal: COFOLA 2018: Část VII – Památková péče v právních vztazích. Brno: 2018, s. 109–125.
- Tupý, Michal; Zidek, Martin: Nový občanský zákoník a památková péče, in: Zprávy památkové péče, ročník 73/2013/6, s. 555–557.

¹²³ Rozhodnutí o umístění stavby ani územní souhlas podle § 79 odst. 2 stavebního zákona např. nevyžadují stožáry pro vlajky do výšky 8 m, opěrné zdi do výšky 1 m nebo oplocení do výšky 2 m, které nehraničí s veřejně přístupnými pozemními komunikacemi nebo s veřejným prostranstvím a které se nacházejí v zastavěném území či v zastavitelné ploše, nepodsklepený skleník do 40 m² zastavěné plochy a do 5 m výšky umístěný v odstupové vzdálenosti nejméně 2 m od hranice pozemku, nebo bazén do 40 m² zastavěné plochy na zastavěném stavebním pozemku rodinného domu nebo stavby pro rodinnou rekreaci v zastavěném území nebo v zastavitelné ploše umístěný v odstupové vzdálenosti nejméně 2 m od hranice pozemku, a jeho související technické zařízení.

- Varhaník, Jiří; Malý, Stanislav: Zákon o státní památkové péči, Komentář, Praha 2011.
- Varhaník, Jiří: K vydávání závazných stanovisek, in: Zprávy památkové péče, ročník 54/1994/2, s. 59 – 60.
- Varvařovský, Pavel; Seitlová, Jitka; Gregorová, Jana; Hanák, Marek; Plotová, Jana; Vašíková, Jana: Památková péče – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Brno, 2015.
- Vedral, Josef: Správní řád, komentář, Praha 2012.
- Vedral, Josef: K přezkumu závazných stanovisek podle novely stavebního zákona, in: Stavební právo Bulletin, ročník XXI, 2017, č. 3, s. 7 – 19.
- Vícha, Ondřej: Ochrana světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO v střeoevropském právním kontextu, in: Zprávy památkové péče, ročník LXXIV/2014, č. 1, str. 76 – 78.
- Zídek, Martin; Klusoň, Jiří: Zákon o státní památkové péči a jeho prováděcí předpisy s komentářem, Praha 2005.
- Zídek, Martin: Několik postřehů k právní úpravě demolice stavby v památkově chráněném území na žádost jejího vlastníka, in: Zprávy památkové péče, ročník LXXII/2012, č. 4, str. 297 – 301.
- Zídek, Martin: Právní úprava regulace reklamy v ČR, její vztah k zájmům památkové péče. In Zprávy památkové péče, ročník LXXVIII, 2018, č. 1, s. 76–79.
- Zídek, Martin, Klusoň, Jiří, Tupý, Michal. Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář. Praha, 2019.

9. Ochrana archeologického dědictví (úprava archeologických výzkumů, archeologický nález v režimu zákona o státní památkové péči a stavebního zákona)

9.1 Oprávnění k provádění archeologických výzkumů podle § 21, 21a, 21b, 21c zákona o státní památkové péči

Archeologické výzkumy jsou oprávněny provádět různé subjekty, které lze podle právního titulu na základě, kterého toto právo mají, rozdělit do tří základních kategorií:

- a) osoba, která je oprávněna provádět archeologické výzkumy ze zákona (archeologický ústav¹²⁴ Akademie věd České republiky),
- b) osoba, která je oprávněna archeologické výzkumy provádět na základě povolení (oprávněná organizace), a
- c) osoba oprávněná provádět archeologické výzkumy na základě oznámení Ministerstvu kultury, pokud je oprávněna provádět archeologické výzkumy v jiném členském státě Evropské unie, jiném smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederaci (osoba oprávněná k výzkumům).¹²⁵

Řízení o vydání povolení k provádění archeologických výzkumů se zahajuje výlučně na žádost. Žadatelem o povolení k provádění archeologických výzkumů může být právnická osoba¹²⁶ nebo fyzická osoba.

Podmínkou udělení povolení podle § 21 odst. 3 zákona o státní památkové péči je skutečnost, že žadatel má potřebné předpoklady:

- a) předpoklady personální a
- b) předpoklady materiální.¹²⁷

Žádá-li o udělení povolení fyzická osoba, musí splňovat stanovené personální předpoklady. Žádá-li o udělení povolení právnická osoba, spočívají personální předpoklady tohoto žadatele v odborné kvalifikaci fyzických osob, jejichž prostřednictvím bude žadatel zajišťovat odbornou úroveň archeologických výzkumů.

Odborná kvalifikace se skládá ze dvou prvků

- a) formální kvalifikace (vysokoškolské vzdělání získané v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti společenských věd se zaměřením na archeologii) a
- b) dvouletá odborná praxe.

¹²⁴ Ačkoli § 21 odst. 1 zákona o státní památkové péči používá jednotného čísla, jde dnes po složitém historickém vývoji o dva ústavy: v Praze a v Brně. Oba ústavy mají právní formu veřejné výzkumné instituce podle zákona o veřejných výzkumných institucích. Jsou jimi Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., a Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.

¹²⁵ Jiné subjekty nejsou oprávněny archeologické výzkumy provádět. Ve vztahu k živnostenskému zákonu je třeba zdůraznit, že provádění archeologických výzkumů není živností, neboť § 3 odst. 1 písm. e) živnostenského zákona to výslovně vylučuje. Na provádění archeologických výzkumů se tedy bez ohledu na to, kdo je v souladu se zákonem o státní památkové péči provádí, živnostenský zákon nevztahuje vůbec.

¹²⁶ Zákon o státní památkové péči uvádí v příkladném výčtu vysoké školy, pokud archeologické výzkumy provádějí při plnění svých vědeckých nebo pedagogických úkolů, muzea a dále „jiné organizace“, tj. právnické osoby ve smyslu občanského zákoníku.

¹²⁷ Splnění materiálních předpokladů spočívá ve vybavení laboratorním zařízením a nezbytnými prostory.

Pokud některý z těchto prvků chybí, není podmínka odborné kvalifikace splněna. Předpokladem udělení povolení Ministerstva kultury k provádění archeologických výzkumů je dohoda Ministerstva kultury s Akademií věd ČR.

Oprávněná organizace je povinna (§ 21 odst. 2 in fine zákona o státní památkové péči) uzavřít s Akademií věd ČR dohodu o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů.¹²⁸

Řízení o odejmutí povolení k provádění archeologických výzkumů podle § 21 odst. 5 zákona o státní památkové péči zahajuje Ministerstvo kultury výlučně z moci úřední, což však nebrání oprávněné organizaci, aby v situaci, kdy již nehodlá provádět archeologické výzkumy, k takovému řízení dala sama podnět.

Důvodem pro odnětí povolení může být porušení podmínek, za kterých bylo povolení uděleno. Ministerstvo kultury ovšem mnohdy v minulosti ve svých rozhodnutích o udělení povolení žádné podmínky nestanovilo. Současně je však třeba pamatovat na výše uvedené základní zákonné podmínky, bez jejichž splnění nelze povolení udělit a nelze archeologické výzkumy provádět. Jestliže tedy oprávněná organizace například pozbude personálních nebo materiálních předpokladů pro udělení povolení, pak je tento stav v rozporu s předpoklady, tj. podmínkami, za kterých lze povolení udělit.

Další zákonnou podmínkou provádění archeologických výzkumů je existence platné a účinné veřejnoprávní smlouvy, tj. dohody o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů uzavřené mezi oprávněnou organizací a Akademií věd ČR podle § 21 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Dlouhodobá neexistence takové veřejnoprávní smlouvy by zřejmě byla důvodem pro zahájení řízení o zrušení povolení k provádění archeologických výzkumů.

Předpokladem odejmutí povolení k provádění archeologických výzkumů je dohoda Ministerstva kultury s Akademií věd ČR. Oprávnění k provádění archeologických výzkumů zaniká nabytím právní moci správního rozhodnutí o odejmutí povolení k provádění archeologických výzkumů. Dále toto oprávnění zaniká v důsledku právních událostí, o nichž Ministerstvu kultury nepřísluší z povahy věci rozhodovat.¹²⁹

Ustanovení § 1 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace vymezuje pojmem „uchazeč“ okruh osob, na které dopadá regulace podle tohoto zákona. Jde zejména o státního příslušníka jiného členského státu Evropské unie, jiného smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace.

V § 21a odst. 1 zákona o státní památkové péči se předepisuje Ministerstvu kultury při uznávání kvalifikace uchazeče postup podle zvláštního právního předpisu, jímž je zákon o uznávání odborné kvalifikace. Procesní stránka řízení o uznání odborné kvalifikace je upravena v § 22 a násl. zák. o uznávání odborné kvalifikace; na toto řízení se použije správní řád

¹²⁸ Dohoda o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů dle § 21 odst. 2 zákona o státní památkové péči, uzavíraná mezi oprávněnou organizací a Akademií věd ČR je veřejnoprávní smlouvou subordinační ve smyslu § 161 správního řádu. Spory z této dohody proto rozhoduje podle § 169 odst. 1 písm. d) správního řádu nadřízený orgán Akademie věd ČR, kterým je pro tyto účely Ministerstvo kultury, jak ve svém rozsudku č. j. 7 As 99/2011 – 73 ze dne 26. 10. 2011 dovodil Nejvyšší správní soud.

¹²⁹ Oprávnění k provádění archeologických výzkumů tak zaniká dnem, kdy oprávněná organizace, která je fyzickou osobou, zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou. Oprávnění rovněž zaniká, když oprávněná organizace, která je právnickou osobou, zanikla. To však zákon o státní památkové péči výslovně neřeší.

Jádro § 21a zákona o státní památkové péči tkví v úpravě právního režimu uchazečů, kteří jsou podle právního řádu jiného členského státu oprávněni provádět archeologické výzkumy a hodlají v České republice poskytovat služby, jejichž součástí je provádění archeologických výzkumů (jež je z hlediska zákona o uznávání odborné kvalifikace tzv. regulovanou činností). Tyto osoby nemusí v České republice žádat o uznání odborné kvalifikace. Nepodléhají režimu § 21 odst. 2 zákona o státní památkové péči, ale dočasně prováděný archeologický výzkum pouze oznamují Ministerstvu kultury. Dočasný nebo příležitostný výkon regulované činnosti na území České republiky v rámci svobody poskytování služeb upravuje § 36a a § 36b zákona o uznávání odborné kvalifikace.

Ustanovení § 21a odst. 2 zákona o státní památkové péči hovoří v této souvislosti o „osobě oprávněné k výzkumům“. Jde o osobu, která Ministerstvu kultury oznámila svůj záměr provést archeologický výzkum v rámci svobody poskytování služeb, přiložila doklady podle § 36a odst. 5 zák. o uznávání odborné kvalifikace a zároveň doložila náležitosti oznámení podle § 21a odst. 3 zák. o st. památkové péči.

Je-li oznámení bezvadné, zapíše Ministerstvo kultury osobu oprávněnou k výzkumům do evidence uchazečů, kterým bylo uděleno povolení k provádění archeologických výzkumů, a osob oprávněných k výzkumům. Oznámení má podle § 36a odst. 8 zák. o uznávání odborné kvalifikace platnost jednoho roku. Při posuzování, zda je činnost vykonávána dočasně nebo příležitostně, se přihlíží zejména k době trvání, četnosti, pravidelnosti a nepřetržitosti provádění archeologických výzkumů na území České republiky.

Uchazeč může získat oprávnění k trvalému provádění archeologických výzkumů na území České republiky. Musí však požádat Ministerstvo kultury o povolení k provádění archeologických výzkumů podle § 21 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Této osobě udělí Ministerstvo kultury povolení k provádění archeologických výzkumů, pokud je jí uznána odborná kvalifikace v souladu s § 22 a násl. zákona o uznávání odborné kvalifikace. Ministerstvo kultury vede spojené řízení o udělení povolení k provádění archeologických výzkumů a o uznání kvalifikace.

Pouze za předpokladů uvedených v § 10 odst. 4 zákona o uznávání odborné kvalifikace je Ministerstvo kultury oprávněno podle § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace v řízení uložit tzv. kompenzační opatření. Zákon o uznávání odborné kvalifikace a § 21b odst. 1 zák. o st. památkové péči stanoví, že si uchazeč může zvolit v souladu s § 11 odst. 1 zák. o uznávání odborné kvalifikace mezi dvěma kompenzačními opatřeními, a to

- a) rozdílovou zkouškou,¹³⁰
- b) adaptačním obdobím.¹³¹

Požadavek splnění kompenzačního opatření musí Ministerstvo kultury stanovit rozhodnutím podle § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace. V tomto rozhodnutí

¹³⁰ Zákon o státní památkové péči stanoví ve své příloze č. 4 teoretické a praktické oblasti, které tvoří obsah vzdělání a přípravy vyžadované v České republice pro provádění archeologických výzkumů. Ve výroku rozhodnutí o uznání kvalifikace v souladu s § 24 odst. 2 zákona o uznávání odborné kvalifikace stanoví Ministerstvo kultury oblasti, v nichž má uchazeč rozdílovou zkoušku skládat. Může se jednat jen o oblasti vyjmenované v příloze č. 4 k zákonu o státní památkové péči, a to buď všechny, anebo jen některé. Ministerstvo kultury také požádá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, aby určilo školu, na níž má žadatel (uchazeč) rozdílovou zkoušku složit.

¹³¹ Adaptační období spočívá v provádění archeologických výzkumů pod dohledem tzv. odborně způsobilé osoby a jeho součástí může být i další vzdělávání nebo odborná příprava (§ 13 odst. 1 zákona o uznávání odborné kvalifikace). Adaptační období lze absolvovat v archeologickém ústavu nebo v oprávněné organizaci.

nestačí konstatovat potřebu splnění jednoho ze dvou kompenzačních opatření, ale Ministerstvo kultury musí v souladu s § 24 odst. 2 zákona uznávání odborné kvalifikace a § 21b odst. 1 zákona o státní památkové péči stanovit konkrétní podmínky vykonání rozdílové zkoušky i podmínky adaptačního období. Volba kompenzačního opatření je na uchazeči. Ministerstvo kultury musí zdůvodnit, proč uložilo uchazeči povinnost splnit kompenzační opatření.

Pokud Ministerstvo kultury ve společném řízení udělí povolení k provádění archeologických výzkumů a uzná odbornou kvalifikaci, zapíše uchazeče do evidence uchazečů, kterým bylo uděleno povolení k provádění archeologických výzkumů, a osob oprávněných k výzkumům podle § 21a odst. 4 zákona o státní památkové péči. Uchazeč musí rovněž uzavřít dohodu s Akademií věd ČR o rozsahu a podmínkách provádění archeologických výzkumů. Při splnění všech těchto podmínek pak může shodně jako oprávněná organizace na území České republiky provádět archeologické výzkumy.

Jak oprávněné organizace, tak osoby oprávněné k výzkumům jsou v souladu s § 21 odst. 4 zákona o státní památkové péči povinny oznámit zahájení archeologických výzkumů archeologickému ústavu a podat mu zprávu o výsledcích výzkumu. Zahájení archeologického výzkumu na nemovitostech, jež jsou kulturními památkami nebo národními kulturními památkami nebo se nacházejí v památkové rezervaci či zóně, tyto osoby oznamují též Národnímu památkovému ústavu. Oprávněné organizace i osoby oprávněné k výzkumům jsou povinny také podat Národnímu památkovému ústavu zprávu o výsledcích archeologického výzkumu.

Osoby oprávněné k výzkumům také nesou povinnosti zakotvené pro oprávněné organizace v § 22, § 23 odst. 3 a § 24 zákona o státní památkové péči.

9.2 Archeologické výzkumy a nálezy podle § 21, 22, 23 a 23a zákona o státní památkové péči

Archeologické výzkumy jsou výzkumy, které směřují k poznání archeologického dědictví. Archeologické výzkumy výslovně zákon o státní památkové péči člení na záchranné archeologické výzkumy a dále na archeologické výzkumy bez dalšího přívlastku.

Záchranný archeologický výzkum je zvláštní kategorií archeologických výzkumů. Jeho základním účelem není získávání vědeckých poznatků (jako je tomu u ostatních archeologických výzkumů), nýbrž záchrana informací o lokalitě a záchrana archeologických nálezů, které by mohly být ohroženy nebo zničeny v důsledku stavební nebo jiné činnosti prováděné na území s archeologickými nálezy. Rozsah záchranného archeologického výzkumu je určen rozsahem stavební či jiné činnosti, jež má být na území s archeologickými nálezy prováděna. Záchranný archeologický výzkum je upraven v § 22 odst. 2 zákona o státní památkové péči.

Aby bylo možné archeologické výzkumy provést, zákon o státní památkové péči ukládá vlastníku (správci, uživateli) nemovitosti povinnost strpět provedení archeologického výzkumu. Právním titulem pro provedení archeologického výzkumu může být buď smlouva podle § 22 odst. 1 zákona o státní památkové péči, správní rozhodnutí podle § 22 odst. 1 zákona o státní památkové péči anebo zákon o státní památkové péči, je-li vlastník (správce,

uživatel) stavebníkem a jde o záchranný archeologický výzkum podle § 22 odst. 2 zákona o státní památkové péči.

Zákon o státní památkové péči preferuje dohodu – pouze nedojde-li k uzavření dohody, může se uplatnit správní rozhodnutí krajského úřadu. Zákon o státní památkové péči nepředepisuje formu této dohody.

Ustanovení § 22 odst. 1 zákon o státní památkové péči řeší situaci, kdy k dohodě mezi osobou, která hodlá archeologický výzkum provádět, a vlastníkem, správcem nebo uživatelem nemovitosti nedojde. V takovém případě krajský úřad rozhodne o povinnostech vlastníka, správce či uživatele nemovitosti:

- a) strpět provedení archeologického výzkumu a popř.
- b) o podmínkách provedení archeologického výzkumu.

Jde o řízení, které nemůže být zahájené z moci úřední. Musí zde být osoba, která má zájem provést archeologický výzkum, a musí zde být i doklad o tom, že vlastník (správce, uživatel) byl osloven s konkrétním návrhem smlouvy a tento návrh neakceptoval. Současně je zřejmé, že předmětem řízení je existence neshody mezi osobou, která má zájem provést archeologický výzkum, a vlastníkem (správcem, uživatelem) nemovitosti, kde by měl výzkum proběhnout.

Ustanovení § 22 odst. 2 zákona o státní památkové péči se týká záchranného archeologického výzkumu a zavádí některé jeho odlišnosti oproti archeologickým výzkumům ostatním. Jestliže má být prováděna stavební činnost na území s archeologickými nálezy, jsou stavebníci povinni oznámit tento záměr archeologickému ústavu, a to již od doby jeho přípravy. Rozsah záchranného archeologického výzkumu je určen územím, které je záměrem stavebníka dotčeno (tzv. dotčené území), nikoli tedy vědeckými výzkumnými potřebami.

Další povinností stavebníka, která ho tíží ze zákona, je povinnost umožnit archeologickému ústavu, oprávněné organizaci nebo osobě oprávněné k výzkumům provedení záchranného archeologického výzkumu. Stavebníci jsou tedy ze zákona povinni strpět provedení záchranného archeologického výzkumu a nebránit mu. Tato povinnost je praktická zejména v případě, kdy stavebník není totožný s vlastníkem, správcem nebo uživatelem nemovitosti. Ačkoliv s ním třeba není uzavřena dohoda o provedení záchranného archeologického výzkumu, je ze zákona povinen jeho provedení umožnit.

Podle § 22 odst. 2 zákona o státní památkové péči vymezit tři situace, kdy je specificky upraveno hrazení nákladů záchranného archeologického výzkumu:

- a) Stavebníkem je právnická osoba. V tomto případě hradí vždy náklady záchranného archeologického výzkumu tato právnická osoba – stavebník.¹³²
- b) Stavebníkem je podnikající fyzická osoba, přičemž nutnost provedení záchranného archeologického výzkumu vznikla při jejím podnikání.¹³³ V tomto případě hradí náklady výzkumu tento stavebník.

¹³² Jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 765/2004 ze dne 29. 9. 2004 Nezáleží na tom, zda je tato právnická osoba podnikatelem nebo nikoli. Může jít tedy nejen o obchodní společnosti nebo družstva, ale i o obce, kraje, církevní právnické osoby, nadace, státní příspěvkové organizace, veřejné výzkumné instituce, příspěvkové organizace zřizované obcemi a kraji, zapsané spolky, vysoké školy a podobně – každá právnická osoba, je-li stavebníkem, hradí náklady záchranného archeologického výzkumu.

¹³³ Podle § 420 odst. 1 občanského zákoníku se za podnikatele považuje ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku. Podle § 2 živnostenského zákona je živností soustavná činnost provozovaná

- c) Stavebníkem je fyzická osoba, která není podnikatelem (neprovozuje podnikání), nebo sice je podnikatelem, ale potřeba provedení záchranného archeologického výzkumu nevznikla při její podnikatelské činnosti. V těchto případech nehradí náklady záchranného archeologického výzkumu stavebník, nýbrž je hradí osoba, která záchranný archeologický výzkum provádí.

Cílem archeologického výzkumu není jen vědecké prozkoumání nemovitosti, ale také vyhotovení nálezové zprávy o takovém výzkumu, která pak bude sloužit jako druhotný pramen poznání archeologického dědictví, a to zejména v případě, kdy primární pramen poznání (konkrétní archeologická situace) nenávratně zanikl. S ohledem na cíl záchranného archeologického výzkumu, kdy předmět archeologického dědictví ve valné většině zaniká, integrální částí záchranného archeologického výzkumu je i část výzkumu prováděná mimo vlastní staveniště. Tato část výzkumu spočívá ve shromáždění všech dostupných podkladů o dané lokalitě a v následném ošetření případných movitých archeologických nálezů. Závěrem jsou všechny výsledky výzkumu zpracovány do nálezové zprávy. Teprve dokončení nálezové zprávy, tohoto sekundárního pramene poznání archeologického dědictví, pak může být považováno také za ukončení archeologického výzkumu. Všechny kroky směřující k pořízení tohoto sekundárního pramene jsou integrální součástí záchranného archeologického výzkumu a z logiky věci tak i náklady související se vznikem tohoto sekundárního pramene poznání jsou náklady záchranného archeologického výzkumu a je vhodné na ně pamatovat v dohodě o provedení archeologického výzkumu či v rozhodnutí krajského úřadu.

Archeologický nález je v § 23 odst. 1 zákona o státní památkové péči definován jako věc nebo soubor věcí, které jsou dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí. Archeologickým nálezem může být věc movitá i nemovitá, vždy však taková, která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka. Může jít například o pozůstatek lidské výrobní nebo stavební činnosti, může však jít i o jiné zásahy člověka do prostředí (terénní úpravy).¹³⁴ Movitým archeologickým nálezem jsou i kosti zvířat související s činností člověka, typicky s lovem nebo chovem. Movitým archeologickým nálezem jsou také lidské kosterní pozůstatky neznámého člověka.¹³⁵

Archeologický nález může být učiněn (nalezen) především při archeologickém výzkumu, ať již záchranném nebo jiném, pro který praxe používá přívlastek „badatelský“.

samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem. Podle § 421 odst. 1 občanského zákoníku se za podnikatele považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku. Zápis v obchodním rejstříku však není nezbytnou podmínkou pro to, aby fyzická osoba mohla být považována za podnikatele.

¹³⁴ Mezi movité archeologické nálezy lze příkladmo zařadit nástroje, zbraně, nádoby, oddělené části stavebních děl (například cihly, dlaždice, kachle), mince a jiná platidla, různé kulturní předměty a podobně. Materiál těchto věcí je nerozhodný – může jít o hlínu, kámen, kovy, kosti, kůže, dřevo, sklo či jiný materiál. Mezi nemovité archeologické nálezy je možno zařadit zbytky lidských sídlišť (například hradiště, hospodářské objekty) a jejich nemovitých částí (ohniště, studny, zásobní jámy), cesty, pole a plůžiny, stará důlní díla, pohřebiště a podobně. Nemovitým archeologickým nálezem jsou též jeskyně, pokud sloužily jako sídliště člověka.

¹³⁵ Lidské ostatky konkrétních historických osob nelze považovat za archeologický nález. Jde o to, že u takovýchto lidských ostatků je známo, o jakou historickou osobu se jedná, a proto zde nelze hovořit o procesu zapomnění, jako tomu bývá při archeologických nálezech lidských ostatků např. z období pravěku. V tomto duchu je koncipován např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2773/2004 ze dne 15. 12. 2005, který se v této souvislosti dovolává prvorepublikové civilistické literatury. Takové ostatky, tj. ostatky konkrétní fyzické osoby nelze v souladu s § 493 občanského zákoníku považovat za věc, a proto nenaplnují jeden ze základních definičních znaků archeologického nálezu.

Může však být učiněn i mimo archeologický výzkum. Takový archeologický nález se nazývá náhodný.

Platný právní řád rozlišuje dva právní režimy náhodných archeologických nálezů:

- a) první režim je upraven v § 176 stavebního zákona (viz níže);
- b) druhý režim je upraven v § 23 odst. 2 až 4 zákona o státní památkové péči a týká se nálezů, které byly učiněny při jiné činnosti, než kterou lze podřadit pod § 176 odst. 1 stavebního zákona.

V obou režimech jsou upraveny oznamovací povinnost, provádění nezbytných opatření k ochraně náhodného archeologického nálezu a úhrada vzniklých nákladů osoby, která byla v souvislosti s ochranou archeologického nálezu omezena ve svých právech, typicky v právu pokračovat v činnosti, která nálezu předcházela. Stavební zákon však neřeší dvě otázky, u kterých je řešení opět navázáno na zákon o státní památkové péči. Těmito otázkami je poskytnutí odměny nálezci a dále určení vlastnictví movitého archeologického nálezu. I v případě postupu podle § 176 stavebního zákona bude otázka odměny za nález a vlastnictví movitého archeologického nálezu řešena dle § 23 odst. 4 a § 23a odst. 1 zákona o státní památkové péči.

Ustanovení § 23 odst. 2 zákona o státní památkové péči upravuje oznamovací povinnost, která se vztahuje k náhodnému archeologickému nálezu, který nepodléhá režimu § 176 stavebního zákona.¹³⁶

Dojde-li k náhodnému archeologickému nálezu, oznamuje se tento nález archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu. Přitom nezáleží na tom, zda toto muzeum je oprávněnou organizací ve smyslu § 21 odst. 2 zákona o státní památkové péči nebo nikoli. Zákon o státní památkové péči umožňuje učinit oznámení i prostřednictvím obce, v jejímž územním obvodu k nálezu došlo.

Povinnost učinit toto oznámení má nálezce nebo osoba odpovědná za provádění prací, při nichž byl archeologický nález učiněn. Je na uvážení nálezce nebo osoby odpovědné za provádění prací, zda oznámí nález archeologickému ústavu nebo nejbližšímu muzeu, popř. učíní oznámení prostřednictvím obce – oznámí archeologický nález typicky obecnímu úřadu té obce, na jejímž území došlo k nálezu.

Nálezce je podle § 23 odst. 2 zákona o státní památkové péči povinen učinit oznámení do druhého dne poté, co nález učinil. Osoba odpovědná za provádění prací je povinna učinit oznámení do druhého dne poté, co se o nálezu dozvěděla. Osoba odpovědná za provádění prací nemusí být nálezu fyzicky přítomna a nelze na ní tudíž požadovat oznámení do druhého dne po nálezu, kdy o něm nemusí ještě vůbec vědět. Jde o dny kalendářní, nikoli o dny pracovní.

Zákon o státní památkové péči stanovuje obecnou povinnost, která platí pro všechny fyzické či právnické osoby, ponechat archeologický nález i naleziště beze změny do prohlídky archeologickým ústavem nebo muzeem. Takové muzeum nemusí v tomto případě mít povolení k provádění archeologických nálezů. Zákon o státní památkové péči zde stanovuje pořádkovou pětidenní lhůtu, během níž by měla být prohlídka provedena.

¹³⁶ Viz § 23 odst. 5 zákona o státní památkové péči.

Ustanovení § 23 odst. 4 zákona o státní památkové péči je speciálním ustanovením k obecné úpravě o nálezném, jak ji upravuje § 1056 odst. 2 občanského zákoníku. Zákon o státní památkové péči nepoužívá termín „nálezný“, ale „odměna“.

Výše odměny se odvíjí od materiálu, ze kterého je archeologický nález vyroben. U archeologických nálezů z drahých kovů nebo jiných cenných materiálů je poskytována odměna ve výši hodnoty materiálu.¹³⁷ V ostatních případech činí odměna až 10 % kulturně historické hodnoty archeologického nálezů, určená na základě odborného posudku archeologického ústavu nebo Národního muzea.

Nárok na odměnu musí nálezce podle § 19 odst. 1 vyhlášky č. 66/1988 Sb. písemně uplatnit ve lhůtě jednoho roku od učinění nálezů, a to u krajského úřadu, který odměnu poskytne. Tato lhůta je prekluzivní – jejím marným uplynutím nálezce právo na odměnu zaniká. Kromě nároku na odměnu umožňuje zákon o státní památkové péči nálezci požadovat náhradu nutných nákladů, které mu vznikly v souvislosti s archeologickým nálezem.

Odměna je poskytována za oznámení náhodného archeologického nálezů. Nálezce, který cíleně s detektorem kovů hledal archeologické nálezů, by neměla být poskytnuta odměna podle § 23 odst. 4 zákona o státní památkové péči. Takové poskytnutí by bylo v rozporu s dobrými mravy a jako takové jej zakazuje § 2 odst. 3 občanského zákoníku.

Okamžikem nálezů se stává movitý archeologický nález vlastnictvím kraje, není-li podle § 23a odst. 2 zákona o státní památkové péči vlastnictvím státu nebo obce. Obecně tedy platí, že movitý archeologický nález se stává vlastnictvím kraje, s výjimkami dále uvedenými. Vlastnictvím kraje se stane movitý archeologický nález pokud

- a) jde o náhodný archeologický nález ve smyslu § 23 odst. 2 zákona o státní památkové péči nebo náhodný nález ve smyslu § 176 stavebního zákona,
- b) jde o archeologický nález, učiněný v rámci archeologického výzkumu, který provádí oprávněná organizace zřízená krajem (typicky příspěvková organizace, například tzv. krajské muzeum),
- c) jde o archeologický nález, učiněný v rámci archeologického výzkumu, který provádí oprávněná organizace, která není příspěvkovou organizací nebo organizační složkou obce a současně není ani státní příspěvkovou organizací nebo organizační složkou státu.¹³⁸

Obce nebo Česká republika mohou nabýt archeologické nálezů jen v souvislosti s archeologickými výzkumy, které prováděly oprávněné organizace, jejichž jsou zřizovateli nebo které jsou jejich organizační složkou.¹³⁹

Ačkoli hlavním vlastníkem archeologických nálezů jsou kraje, předpokládá § 23a odst. 4 zákona o státní památkové péči, že Česká republika může získat archeologický nález, který

¹³⁷ Jako příklad cenných materiálů uvádí § 19 odst. 1 vyhlášky č. 66/1988 Sb. jantar a drahé kameny; o tom, co je vyrobeno z drahého kovu, je v současnosti rozhodné znění zákona č. 539/1992 Sb., o puncovním a zkoušení drahých kovů (puncovní zákon), ve znění pozdějších předpisů – podle § 2 puncovního zákona se drahými kovy rozumí pro účely tohoto zákona zlato, stříbro, platina, paladium, iridium, rhodium, ruthenium a osmium, současně podle § 3 odst. 2 puncovního zákona musí výrobek z drahého kovu především vykazovat stanovenou ryzost.

¹³⁸ Typicky jde o případy oprávněných organizací, které jsou obecně prospěšnými společnostmi, zapsanými spolky nebo veřejnými výzkumnými institucemi.

¹³⁹ Oprávněnou organizací může být i přímo obec, jejíž organizační složka fyzicky archeologické výzkumy realizuje, např. Orlické muzeum v Chocni.

je ve vlastnictví obce nebo kraje.¹⁴⁰ Zákon o státní památkové péči vlastnosti takového movitého archeologického nálezů blíže nespecifikuje, nicméně tento postup se uplatňuje v případech, kdy movitý archeologický nález přesahuje svým významem regionální hranice a má význam celostátní či dokonce širší, jak zmiňuje důvodová zpráva k zákonu č. 1/2005 Sb., který tuto úpravu v zákoně o státní památkové péči zakotvil.

Ustanovení § 23a odst. 4 zákona o státní památkové péči předpokládá, že Ministerstvo kultury uhradí kraji nebo obci cenu stanovenou v posudku znalce a současně i nutné náklady, které obci nebo kraji vznikly. Jediný náklad kraje, který je výslovně z této náhrady vyloučen, je odměna nálezci za náhodný archeologický nález a náhrada nákladů ve smyslu § 23 odst. 4 zákona o státní památkové péči.

9.3 Dotčený orgán památkové péče při archeologickém nálezů podle stavebního zákona

Na případ nepředvídaných nálezů kulturně cenných předmětů, detailů stavby anebo archeologických nálezů, pokud k těmto nálezům dojde při postupech podle stavebního zákona nebo v souvislosti s těmito postupy, dopadá § 176 stavebního zákona, nikoli § 23 zákona o státní památkové péči. Je-li objeven cenný detail stavby nebo archeologický nález při přípravě či provádění obnovy kulturní památky nebo národní kulturní památky a při přípravě či provádění prací v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu podle § 17 zákona o státní památkové péči, pak dotčeným orgánem památkové péče pro postup podle § 176 stavebního zákona je:

- a) obecní úřad obce s rozšířenou působností podle § 29 odst. 2 písm. b) zákona o státní památkové péči, jde-li o nález na nemovitosti, která je kulturní památkou, anebo není kulturní památkou, ale nachází se v památkové rezervaci, v památkové zóně nebo v ochranném pásmu podle § 17 zákona o státní památkové péči, nebo
- b) krajský úřad podle § 28 odst. 2 písm. a) nebo d) zákona o státní památkové péči, jde-li o nález na jiných nemovitostech, včetně národní kulturní památky.

Ustanovení § 176 stavebního zákona se týká nepředvídaných nálezů, k nimž došlo při postupech nebo v souvislosti s postupy, které upravuje stavební zákon.¹⁴¹

Stavebník je podle § 176 stavebního zákona povinen neprodleně oznámit nález stavebnímu úřadu a orgánu památkové péče. Zároveň je stavebník povinen učinit opatření nezbytná k tomu, aby nález nebyl poškozen nebo zničen, a práce v místě nálezů přerušit.¹⁴² Stavební úřad v dohodě s dotčeným orgánem stanoví podmínky k zabezpečení zájmů památkové péče. Stavební úřad může také rozhodnout o přerušení prací. Pokud se podmínky stanovené stavebním úřadem jeví orgánu památkové péče jako nepostačující a zároveň hrozí nebezpečí z prodlení, může orgán památkové péče sám stanovit opatření k ochraně nálezů a může i rozhodnout o přerušení prací; k tomu má lhůtu 5 pracovních dnů ode dne, kdy mu byl

¹⁴⁰ Jediným formálním předpokladem, který musí pro uplatnění tohoto práva Ministerstvo kultury v souladu s ustanovením § 23a odst. 4 zákona o státní památkové péči splnit, je požádat o převedení tohoto nálezů písemně ve lhůtě 3 let ode dne, kdy byl nález učiněn.

¹⁴¹ Například práce, k nimž je třeba územní rozhodnutí, územní souhlas, stavební povolení nebo ohlášení.

¹⁴² Tyto povinnosti nese stavebník přímo ze zákona, aniž by mu musely být zvlášť ukládány správním rozhodnutím.

nález oznámen. Rozhodl-li orgán památkové péče o přerušení prací, může v nich stavebník pokračovat až na základě písemného souhlasu tohoto orgánu s pokračováním prací.

V tomto případě je třeba připomenout i vazbu na záchranný archeologický výzkum. Automatické propojení archeologického výzkumu a archeologického nálezu není možné a nelze vyloučit ani skutečnost, že nepředvídaný nález bude učiněn i v rámci záchranného archeologického výzkumu.¹⁴³ Vždy je třeba vycházet z konkrétních okolností daného případu a míry doložitelnosti předpokladů, za kterých byl záchranný archeologický výzkum zahájen, a skutečnosti, zda se tyto předpoklady potvrdily nebo vyvrátily.¹⁴⁴

Stavební úřad může na základě oznámení nálezu po dohodě s orgánem památkové péče podle § 176 odst. 3 stavebního zákona změnit (nikoli zrušit) vydané stavební povolení, pokud tento postup vyžaduje veřejný zájem na ochraně nálezu.

Ustanovení § 176 odst. 4 stavebního zákona zakládá Ministerstvu kultury pravomoc rozhodnout, že nález podle § 176 odst. 1 stavebního zákona je nálezem „mimořádného významu“. V tomto případě nejde o řízení o žádosti. Pokud Ministerstvo kultury dospěje k závěru, že jde o nález mimořádného významu, prohlásí jej za kulturní památku, a to z vlastního podnětu, jak to předepisuje § 176 odst. 4 stavebního zákona.¹⁴⁵

V některých případech může Ministerstvo kultury podle § 176 odst. 4 stavebního zákona rozhodnout pouze o tom, že nález označí výlučně za nález mimořádného významu. Důvodem je skutečnost, že nález již v okamžiku objevení kulturní památkou byl.¹⁴⁶

V tomto případě může stavební úřad pravomocné stavební povolení nejen změnit, ale i zrušit. Naproti tomu § 176 odst. 3 stavebního zákona umožňuje stavební povolení pouze změnit.

Jako důsledek postupů upravených v § 176 stavebního zákona mohou stavebníkovi vzniknout náklady, které by mu jinak nevznikly. Proto mu § 176 odst. 6 stavebního zákona dává možnost uplatnit nárok na náhradu těchto nákladů. Nárok je třeba uplatnit u toho dotčeného orgánu, který rozhodoval podle § 176 odst. 2 stavebního zákona, resp. s kterým stavební úřad dohadoval změnu stavebního povolení podle § 176 odst. 3 stavebního zákona. Rozhodlo-li Ministerstvo kultury podle § 176 odst. 4 stavebního zákona, že jde o nález mimořádného významu, a prohlásilo jej z vlastního podnětu za kulturní památku, a stavební povolení bylo v důsledku tohoto postupu Ministerstva kultury změněno nebo zrušeno podle

¹⁴³ Např. s ohledem na skutečnost, že převážná část dosavadních záchranných archeologických výzkumů u konkrétního typu prací byla ukončena negativním zjištěním.

¹⁴⁴ Případ, kdy záchranným archeologickým výzkumem byly vyvráceny odborné předpoklady, na kterých byl záchranný archeologický výzkum postaven, je tou situací, kdy lze uvažovat o aplikaci pojmu „nepředvídaný nález“, jak na to svým rozsudku č. j. 9 A 35/2018 – 43 ze dne 25. 9. 2018 poukázal Městský soud v Praze.

¹⁴⁵ Ustanovení § 176 odst. 4 stavebního zákona představuje zvláštní úpravu vůči § 3 odst. 1 zákona o státní památkové péči a v tomto případě lze prohlásit archeologický nález za kulturní památku i z vlastního podnětu Ministerstva kultury. Ministerstvo kultury tedy může zahájit řízení i bez kvalifikovaného podnětu Akademie věd ČR.

¹⁴⁶ Při rekonstrukci budovy pro budoucí sídlo Nejvyššího správního soudu na Moravském náměstí v Brně došlo k nálezů úseku příkopové kontreskarpy. Daný úsek goticko-renesanční kontreskarповé zdi ve své konečné podobě z přelomu 15. a 16. století sloužil k zajištění vnější hrany příkopu městského opevnění. Již od počátku 17. století však tyto vnější součásti opevňovacího pásu postupně ustupovaly barokní bastionové soustavě a prakticky zcela zanikly při bouřlivém stavebním rozvoji města od konce 19. století, kdy vznikl i dům, na jehož dvoře byla předmětná kontreskarповá zeď nalezena. Současně byla objevená konstrukce součástí pozemku, který již byl kulturní památkou. Ač jde o velmi unikátní nález, kulturní památkou fakticky jako součást dotčeného pozemku již byl. Daný mimořádný nález tak představuje nové, do roku 2004 neznámé, velmi významné kulturně historické hodnoty již existující kulturní památky.

§ 176 odst. 5 stavebního zákona, může stavebník uplatnit nárok na náhradu vzniklých nákladů u Ministerstva kultury. Nárok na náhradu nákladů vzniklých v důsledku následných stavebních úprav musí být vždy propojitelný se změnou, kterou dohodl stavební úřad s orgánem památkové péče. Stavební změny, ke kterým přikročil stavebník bez vazby na takto dohodnutý postup spojený s rozhodovací pravomocí stavebního úřadu, nelze považovat za změny, za které by se mohl stavebník úspěšně domáhat náhrady podle § 176 odst. 6 stavebního zákona.

Pro uplatnění nároku na náhradu nákladů má stavebník šestiměsíční propadnou lhůtu. Po jejím marném uplynutí nárok zaniká.

9.4 Právní předpisy

- zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy,
- Úmluva o ochraně archeologického dědictví Evropy (revidovaná), publikovaná pod č. 99/2000 Sb. m. s.,
- zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí předpisy, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby,
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v rozsahu nezbytném pro výkon daného oboru služby.

9.5 Vybraná literatura

- Prokopová, Klára: Prohlašování mimořádných nálezů na stavbě kulturními památkami. In: Žatecká, Eva; Kováčová, Lucia; Nechvátalová, Lucie; Vomáčka, Vojtěch. COFOLA 2012: The Conference Proceedings. Brno 2012, s. 1368-1372.
- Tupý, Michal; Zídek, Martin: Několik poznámek k právní otázce používání detektorů v oblasti archeologie, in: Zprávy památkové péče, ročník LXXV/2015, č. 6, str. 585-588.
- Varhaník, Jiří: K právní úpravě archeologických výzkumů, in: Zprávy památkové péče, ročník LIV/1994, č. 3, str. 95 – 96.
- Varhaník, Jiří: Významný judikát Nejvyššího soudu, in: Archeologické rozhledy LVII-2005, str. 209 - 211.
- Varhaník, Jiří; Malý, Stanislav: Zákon o státní památkové péči, Komentář, Praha 2011.

-
- Varvařovský, Pavel; Seitlová, Jitka; Gregorová, Jana; Hanák, Marek; Plotová, Jana; Vašíková, Jana: Památková péče – Sborník stanovisek veřejného ochránce práv, Brno, 2015.
 - Vedral, Josef: Správní řád, komentář, Praha 2012.
 - Zídek, Martin, Klusoň, Jiří, Tupý, Michal. Zákon o státní památkové péči. Praktický komentář. Praha, 2019.

10. Příspěvek na tvůrčí nebo studijní účely (tzv. stipendium) poskytovaný Ministerstvem kultury podle zákona č. 203/2006 Sb. Pravidla poskytnutí příspěvku, povinnosti příjemce příspěvku, následky neoprávněného použití příspěvku.

10.1 Druhy stipendií (§ 10 zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury, v platném znění)

Příspěvek na tvůrčí účely („tvůrčí stipendium“) je příspěvek na tvůrčí činnost nebo tvůrčí pobyt v délce od 6 měsíců do 2 let s možností prodloužení nejdéle o 1 rok, jejichž výsledkem je vytvoření uměleckého díla.

Příspěvek na studijní účely („studijní stipendium“) je příspěvek na studijní pobyt v délce nejméně 1 měsíce u významného uměleckého, vědeckého nebo jiného specializovaného pracoviště, jehož výsledkem je získání zkušeností a podkladů pro další uměleckou, vědeckou nebo jinou odbornou činnost, popřípadě nastudování nebo vytvoření díla.

10.2 Komu lze příspěvek poskytnout (§ 10 zákona č. 203/2006 Sb.)

O stipendium se mohou v rámci výběrového řízení ucházet fyzické osoby, občané České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v ČR. Žadatel nesmí být v době realizace projektu, na který je mu stipendium poskytováno, žákem střední školy, konzervatoře, studentem vyšší odborné školy nebo vysoké školy v ČR. Žadatel o studijní stipendium nesmí v kalendářních letech, v nichž mu bude stipendium poskytováno, přesáhnout věk 35 let (pro tvůrčí stipendia věkové omezení neplatí). Stipendium lze stejnému žadateli poskytnout nejvýše dvakrát.

10.3 Povinnosti příjemce stipendia (§ 14 zákona č. 203/2006 Sb.)

Povinnosti příjemce stipendia (§ 14 zákona č. 203/2006 Sb.) vyplývají ze smlouvy o poskytnutí stipendia, která je uzavírána individuálně a stanovuje zejména účel, na který je stipendium poskytováno, včetně cíle projektu a předpokládaného výsledku; rozpočet nákladů projektu; časový harmonogram a místo realizace projektu. Dále příjemci ukládá lhůty pro předložení periodických zpráv o realizaci projektu a termíny a způsob vyúčtování stipendia. V případě tvůrčích stipendií je třeba spolu se závěrečnou zprávou doložit dokumentaci výsledků projektu (vytvořeného díla), v případě studijních stipendií příjemci předkládají potvrzení cílové instituce o absolvování studijního pobytu. V průběhu realizace projektu je příjemce stipendia povinen informovat o skutečnostech, které mohou ovlivnit plánovaný rozsah a časový harmonogram projektu.

10.4 Podmínky použití stipendia

Podmínky použití stipendia, jeho vyúčtování, kontrola a uplatňování sankcí se řídí obecnými předpisy pro nakládání s prostředky státního rozpočtu (zákon č. 218/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů). V rámci vyúčtování příjemce dokládá, že stipendium použil na účely stanovené ve smlouvě o poskytnutí stipendia a že dodržel plánovanou strukturu nákladů projektu. V případě porušení smluvních povinností je příjemce vyzván k nápravě a je mu k tomu stanovena lhůta (např. pokud měl příjemce předložit rukopis románu a v termínu stanoveném smlouvou jej nepředložil). Může též být uzavřen dodatek ke smlouvě, v němž bude sjednán pozdější termín plnění. Jestliže příjemce stipendia svůj závazek nesplní, MK jej vyzve k vrácení stipendia nebo jeho části a stanoví mu k tomu lhůtu. Pokud příjemce ve stanovené lhůtě stipendium či jeho část nevrátí, postupuje MK podle předpisů upravujících porušení rozpočtové kázně: oznámí porušení místně příslušnému finančnímu úřadu, který příjemci může uložit sankce. MK je také oprávněno přerušit nebo zastavit poskytování stipendia, pokud příjemce porušuje své smluvní povinnosti (např. nepředloží částečný výstup, ač je k tomu podle smlouvy povinen).

Stipendijní program, realizovaný v rámci programu Kulturní aktivity jako jeho součást, má v systému dotačních programů Ministerstva kultury jedinečné a nezastupitelné postavení díky svému zacílení na podporu individuální tvůrčí nebo studijní činnosti. Na rozdíl od jiných dotačních programů zde mohou čerpat finanční příspěvky fyzické osoby (bez živnostenského oprávnění či zaštitění nějakou institucí). Přidělené stipendium se skládá ze dvou částí – část je poskytována na tzv. věcné náklady projektu (např. na materiál, cestovné, nájem ateliéru), část je poskytována jako odměna za tvůrčí/ studijní činnost (bez nutnosti dokládat čerpání stipendia účetními doklady). Jde tedy o velmi velkorysou a flexibilní formu podpory, jejímž cílem je umělce a kulturní pracovníky motivovat k práci na vlastních projektech a individuálním rozvoji. Na druhou stranu se stále jedná o podporu, která je nenároková a svým způsobem mimořádná (je jistou formou ocenění za dlouhodobou profesionální práci, která má své opodstatnění v jistém bodě profesní kariéry). Jednotlivé žádosti o poskytnutí stipendia posuzuje odborná komise a o přidělení či nepřidělení rozhoduje ministr kultury. Na základě rozhodnutí ministra kultury je se žadatelem uzavřena příslušná smlouva, v níž jsou stanovena práva a povinnosti příjemce a rovněž práva a povinnosti MK. Příjemce stipendia musí podávat periodické zprávy o postupu prací na projektu a doložit výsledky projektu (povinnosti příjemce jsou vymezeny ve smlouvě o poskytnutí stipendia).

11. Zákon č. 257/2001 Sb., vymezení základních pojmů. Veřejné knihovnické a informační služby a jejich obsah. Systém knihoven v České republice. Zápis knihovny do evidence knihoven, podmínky a náležitosti žádosti. Důvody zrušení zápisu v evidenci knihoven.

11.1 Legislativa

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), v platném znění¹⁴⁷, upravuje systém knihoven, které poskytují uživatelům veřejné knihovnické a informační služby, a podmínky jejich provozování. Nevztahuje se na knihovny provozované na základě živnostenského oprávnění.

11.2 Terminologie

Základní terminologické pojmy jsou definovány v § 2, písm. a) až i) knihovního zákona. **Knihovnou** se rozumí zařízení, které je zapsáno v evidenci knihoven (viz § 5 až § 8), v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené zákonem (viz § 4). Rovný přístup k těmto službám vychází ze zásady demokratického přístupu k informacím.

Knihovní dokument je informační pramen evidovaný jako samostatná jednotka knihovního fondu knihovny. Je jím každý samostatný svazek dokumentu (např. jednotlivý výtisk, část vícesvazkového díla, komplet ročníku periodika, hudebnina, norma) či nosič speciálních druhů dokumentů (např. CD-ROM). Je základním prvkem knihovního fondu.

Knihovní fond je organizovaný, soustavně doplňovaný, zpracováváný, ochraňovaný a uchovávaný soubor knihovních dokumentů. Podle zaměření knihovny je budován jako univerzální, který obsahuje dokumenty ze všech oblastí lidského vědění, nebo specializovaný. Specializovaný fond sestává z knihovních dokumentů určitého oborového zaměření (např. lékařství, technika aj.) nebo dokumentů určitého typu (např. fond hudebnin, norem aj.) Zvláštním typem knihovního fondu je historický fond, který pro svou mimořádnou hodnotu vyžaduje speciální ochranu a péči. Sestává z knihovních dokumentů, které vznikly do roku 1860 nebo mají v daném oboru vzhledem ke své unikátnosti historickou hodnotu, popř. jde o jinak zvlášť historicky či kulturně hodnotný knihovní fond vymezený ve statutu knihovny nebo v jiném právním předpisu. Specifický režim nakládání má také konzervační fond, který tvoří knihovní dokumenty, jež knihovna získala jako příjemce povinného výtisku podle zvláštního právního předpisu o povinném výtisku (*historický a konzervační fond – viz též otázka č. 12*).

Mez knihovní služby představují soubor výpůjčních, informačních a reprografických služeb, které mezi sebou uskutečňují knihovny za účelem zpřístupnění knihovního dokumentu

¹⁴⁷ https://www.mkcr.cz/doc/dokumenty_file/zakon-c-257-2001-sb-701.pdf

svým uživatelům, pokud se nenachází v jejich vlastním knihovním fondu. Dokument může být zprostředkován buď jako přímá zápůjčka, poskytnutím tištěné kopie nebo alespoň informace, ve které knihovně se dokument nachází.

Regionální funkce jsou souborem činností, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám v kraji své odborné služby. Jejich cílem je koordinace, účelná dělba činností a efektivnější hospodaření s finančními prostředky. Větší, po metodické, personální a technické stránce lépe vybavené knihovny poskytují odbornou péči menším, zpravidla obecním knihovnám, v nichž nepracuje profesionální knihovník. Jedná se např. o poradenské a konzultační činnosti, tvorbu výměnných knihovních fondů, jejich cirkulaci a distribuci, nákup a zpracování fondu pro obecní knihovny, ale i pomoc při revizi a aktualizaci fondů, statistiku knihovnických činností, vzdělávání knihovníků ad.

Provozovatelem knihovny je fyzická nebo právnická osoba, poskytující v knihovně svým jménem veřejné knihovnické a informační služby. Tento termín bývá někdy zaměňován s pojmem „zřizovatel knihovny“. Pokud má knihovna právní subjektivitu, je současně provozovatelem jí poskytovaných služeb. Např. u menších obecních knihoven, které jsou organizační součástí obecního úřadu (tedy bez právní subjektivity), je zřizovatel totožný s provozovatelem knihovny.

Veřejné knihovnické a informační služby jsou podrobně vymezeny v § 4 knihovního zákona. Tyto služby spočívají ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z fondu jiné knihovny, v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejm. informací ze státní správy a samosprávy, a v umožnění přístupu k informacím na internetu, k nimž má knihovna bezplatný přístup. Všechny služby uvedené v § 4 odst. 1) představují povinné minimum, které je knihovna povinna poskytovat bezplatně.

Výjimku tvoří zákonem stanovené případy v § 4 odst. 2): zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu majících povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu¹⁴⁸, zpřístupňování dokumentů z fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovních reprografických služeb a zpřístupňování knihovních dokumentů v rámci mezinárodních meziknihovních služeb. Zmíněné služby kladou zvýšené nároky na technické, personální a prostorové vybavení, a proto je provozovatel knihovny oprávněn je zpoplatnit a požadovat za jejich poskytování úhradu skutečně vynaložených nákladů. Nejsou však poskytovány za účelem zisku.

Provozovatel knihovny je taktéž oprávněn požadovat úhradu nákladů za poskytování dalších služeb, vyjmenovaných v § 4 odst. 3), spočívajících zejm. v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu (např. databáze), v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti, ve vydávání tematických publikací, v poskytování reprografických služeb a v poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

Provozovatel knihovny je povinen zajistit rovný přístup všem uživatelům k veřejným knihovnickým a informačním službám. Jde o základní definiční znak knihovny, který

¹⁴⁸ § 38 zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v platném znění

navazuje na obecný princip rovnosti zakotvený v čl. 1 Listiny základních práva svobod.¹⁴⁹ Tímto není vyloučena možná preference např. některých skupin uživatelů v konkrétní knihovně (např. rozdílná délka výpůjční doby skupin uživatelů ve vysokoškolské knihovně) nebo odepření zpřístupnění určitých dokumentů, které může vyplývat z jiných právních předpisů (např. zpřístupňování pornografické literatury) či z faktického stavu věci (např. knihovní dokument je vážně poškozen).

11.3 Systém knihoven

Systém knihoven v České republice je stanoven v § 3 knihovního zákona. Jednotlivé druhy knihoven jsou detailněji rozlišeny § 9 až § 13 knihovního zákona. Tento systém tvoří knihovny zřízené Ministerstvem kultury jako státní příspěvkové organizace: Národní knihovna České republiky, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně, dále krajské knihovny, zřízené příslušným orgánem kraje, základní knihovny, zřízené příslušným orgánem obce, a specializované knihovny. Základní a specializované knihovny mohou být zřizovány také jinými, v zákoně neuvedenými subjekty (např. školou, vysokou školou, občanským sdružením, fyzickou osobou aj.) Centrem systému je Národní knihovna České republiky (dále „Národní knihovna“). Její knihovní fond, svým zaměřením univerzální, doplňují specializované fondy (pro obory slavistika, hudební věda, knihovnictví a informační věda). Trvale uchovává konzervační a historický fond. Národní knihovna vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti. Vytváří a spravuje Souborný katalog ČR, poskytující přehled o složení knihovních fondů knihoven ČR. Jako ústřední bibliografické pracoviště zpracovává současnou i retrospektivní národní bibliografii a zabezpečuje koordinaci národního bibliografického systému. Plní funkci národní agentury pro mezinárodní standardní číslování knih (ISBN) a hudebnin (ISMN) a spolupracuje s příslušnou mezinárodní agenturou. Je národním centrem meziknihovních služeb České republiky, které koordinuje, metodicky za ně odpovídá a zprostředkovává výpůjčky z fondů zahraničních knihoven. Národní knihovna působí též jako ústředí pro zabezpečení mezinárodní výměny oficiálních publikací.¹⁵⁰ Zastupuje knihovny vedené v evidenci Ministerstva kultury při jednání s kolektivními správci autorských práv ve věci úhrady odměn za užití autorských děl¹⁵¹ (sjednává s kolektivními správci smlouvy a provádí úhradu odměn za půjčování těchto děl, hrazených ze státního rozpočtu). V celostátním měřítku koordinuje výkon regionálních funkcí a vyhodnocuje jejich plnění.

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana se specializuje na poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb nevidomým a zrakově postižením uživatelům. Moravská zemská knihovna v Brně zajišťuje rovněž řadu činností celostátního charakteru, ať už ve spolupráci s Národní knihovnou (např. přispívá do souborného katalogu a národní

¹⁴⁹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění

¹⁵⁰ Vyhláška č. 12/1965, o Úmluvě o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů mezi státy a Úmluvě o mezinárodní výměně publikací

¹⁵¹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění platných předpisů

bibliografie), nebo samostatně (např. provozuje Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven, Centrální portál českých knihoven aj.) Vedle toho plní funkci krajské knihovny v Jihomoravském kraji. Obě knihovny disponují univerzálním knihovním fondem, Moravská zemská knihovna v Brně též specializovanými fondy, a trvale uchovávají konzervační i historický fond.

Krajská knihovna vytváří univerzální knihovní fond, příp. doplněný specializovanými fondy, a trvale uchovává konzervační fond a historický fond. Představuje centrální knihovnické pracoviště, které je zřízeno ve všech čtrnácti krajích ČR. Krajská knihovna vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti. Spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a souborného katalogu. V rámci kraje zpracovává a zpřístupňuje regionální databáze, koordinuje krajský bibliografický systém, funguje jako krajské centrum meziknihovnických služeb a spolupracuje s ostatními knihovnami při zavádění nových technologií. V neposlední řadě plní a koordinuje plnění regionálních funkcí, které může smluvně přenést na vybrané základní knihovny (tzv. „pověřené knihovny“) v kraji, splňující určitá kritéria. Pokud v krajském městě neexistuje základní knihovna s univerzálním knihovním fondem, plní krajská knihovna také funkci základní knihovny, na jejímž zajištění se podílí město (např. Liberec, České Budějovice aj.)

Základní knihovna je nejčastěji zastoupeným druhem knihovny. Podle zaměření knihovního fondu existují dva její typy: základní knihovna s univerzálním fondem (např. městská, obecní) a se specializovaným fondem, která bývá často součástí odborné instituce (např. muzejní, zdravotnická). Obecní a městské knihovny s univerzálním fondem zajišťují především výpůjční, bibliograficko-informační a kulturně vzdělávací služby, zatímco základní knihovny se specializovaným fondem vykonávají též činnosti odborné.

Specializovaná knihovna buduje specializovaný, zpravidla oborově zaměřený knihovní fond. Velmi často může být ústřední knihovnou sítě určitých základních knihoven se specializovaným knihovním fondem (např. Národní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, knihovna Ústavu zemědělské ekonomiky a informací aj.) Specializovaná knihovna zajišťuje další odborné vzdělávání knihovníků a inf. pracovníků a metodické a poradenské činnosti a služby pro knihovny své specializace. Spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu formou poskytování záznamů, zpracovává a zpřístupňuje vlastní tematické a oborové bibliografie a databáze (např. Národní lékařská knihovna zpracovává bibliografii článků, zpřístupňovanou v databázi Bibliomedica czechoslovaca). Ve spolupráci s ústředím v Národní knihovně plní funkci centra meziknihovnických služeb pro knihovny své specializace a spolupracuje s nimi při zavádění nových technologií.

Evidenci knihoven, tedy zápis knihovny do evidence, podmínky a náležitosti podání včetně zrušení zápisu v evidenci upravují § 5 až § 8 knihovního zákona. Zápis knihovny do evidence knihoven je nezbytnou podmínkou provozování veřejných knihovnických a informačních služeb v režimu knihovního zákona. Evidované knihovny mohou žádat dotace

z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo z Národního fondu podle zákona č. 218/2000 Sb., v platném znění¹⁵² (§ 15 knihovního zákona).

Evidenci knihoven, která je veřejně dostupným informačním systémem¹⁵³, vede Ministerstvo kultury (dále „ministerstvo“). Na jejím základě vykonává ministerstvo kontrolní a sankční funkce dané zákonem.

Návrh na zápis do evidence podává provozovatel knihovny. Jeho povinné náležitosti jsou stanoveny v § 5 odst. 3 knihovního zákona:

- a) název nebo obchodní firma provozovatele, jeho identifikační číslo osoby, sídlo, předmět činnosti a právní forma, je-li provozovatelem knihovny právnická osoba,
- b) jméno, příjmení a datum narození provozovatele, jeho identifikační číslo osoby, bylo-li přiděleno, a místo trvalého pobytu, je-li provozovatelem knihovny fyzická osoba,
- c) adresa, název a druh knihovny (podle § 9 až 13), popřípadě její specializace.

K návrhu je nutné přiložit knihovní řád, ev. další nezbytné přílohy. Je-li provozovatelem právnická osoba, která se zapisuje do veřejného seznamu podle zvláštního právního předpisu (např. obecně prospěšná společnost, nadace aj.), je povinna přiložit výpis z tohoto veřejného seznamu, který nesmí být starší 60 dnů. Pokud je provozovatelem příspěvková organizace nebo provozuje-li stát či územní samosprávný celek knihovnu prostřednictvím své organizační složky, je nutné připojit zřizovací listinu, popř. statut příspěvkové organizace nebo organizační složky. Provozovatel obecní knihovny, která je organizační složkou obce (bez právní subjektivity) musí přiložit své prohlášení o provozování knihovny.

Jestliže je předložený návrh na zápis do evidence neúplný, vyzve ministerstvo provozovatele ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení výzvy k jeho doplnění (s upozorněním, že nebude-li lhůta dodržena, návrh bude odložen).

Poskytuje-li knihovna své služby podle knihovního zákona a způsobem zaručujícím rovný přístup všem uživatelům bez rozdílu, ministerstvo ji do evidence knihoven zapíše a jejímu provozovateli vydá osvědčení o provedeném zápisu, a to do 15 dnů ode dne doručení úplného návrhu. Nejsou-li podmínky pro zápis splněny, návrh zamítne.

Provozovateli knihovny je uložena povinnost oznámit ministerstvu každou změnu údajů vedených v evidenci knihoven, a to nejpozději do 30 dnů od dne, kdy ke změně došlo. Ministerstvo do 30 dnů od doručení oznámení provede změnu zápisu v evidenci a vydá osvědčení.

Ke zrušení zápisu v evidenci knihoven dochází ze dvou důvodů: ministerstvo z vlastního či jiného podnětu zápis zruší, pokud knihovna přestane naplňovat znaky knihovny definované v § 2 písm. a) knihovního zákona, nebo na základě oznámení provozovatele o ukončení provozování knihovny. Ke zrušení zápisu dochází rozhodnutím ministerstva, ve kterém je uvedeno datum, k němuž se zápis v evidenci knihoven ruší.

¹⁵² Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění

¹⁵³ <https://www.mkcr.cz/evidence-knihoven-adresar-knihoven-evidovanych-ministerstvem-kultury-a-souvisejici-informace-341.html>

12. Evidence a revize knihovního fondu, periodicita revize, postup při vyřazování knihovních dokumentů. Konzervační knihovní fond, jeho význam, způsob jeho tvorby, vyřazování dokumentů. Povinný výtisk neperiodických publikací a periodického tisku. Historický knihovní fond jako pojem, péče o něj a nakládání s ním.

12.1 Evidence a revize knihovního fondu

Evidence a revize knihovního fondu včetně periodicity jejího provádění je upravena v § 16 knihovního zákona a dále vyhláškou č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., (konkrétně v § 4 až § 7).

Evidenci knihovního fondu vede provozovatel knihovny. Je základním nástrojem, poskytujícím přehled o rozsahu a pořizovací ceně knihovního fondu. Zákon nepředepisuje její formu, je tedy možná evidence tištěná i digitální, avšak musí umožňovat kontrolu jednotlivých záznamů a zajistit jejich nezaměnitelnost. Podle vyhlášky č. 88/2002 Sb. je evidence knihovního fondu vedena obvykle v podobě přírůstkového seznamu a seznamu úbytků, které mohou představovat několik dílčích seznamů. Zmíněná vyhláška vymezuje náležitosti zápisu do těchto seznamů a povinně vedené údaje.

Revize knihovního fondu slouží jako kontrolní nástroj, pro porovnání evidovaného stavu jednotlivých knihovních dokumentů se stavem skutečným. Provozovatel knihovny je povinen provádět revize v pravidelných intervalech a o jejich výsledku sepsat zápis o výsledku revize knihovního fondu. Součástí zápisu je seznam při revizi zjištěných rozdílů, další náležitosti stanoví vyhláška č. 88/2002 Sb.

Postup při revizi knihovního fondu knihoven evidovaných ministerstvem se neřídí podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v platném znění. Knihovní fond představuje zvláštní druh hmotného majetku - hodnota knihovních dokumentů je časově značně proměnlivá a některé dokumenty jsou půjčovány absenčně, jsou v neustálém oběhu. Evidované knihovny tudíž nejsou nuceny zajišťovat fyzickou inventuru knihovního fondu. Provádějí revize knihovního fondu, jejichž periodicita je stanovena knihovním zákonem a odvíjí se od počtu knihovních dokumentů v knihovním fondu jako celku:

Velikost knihovního fondu (počet knih. dokumentů)	Periodicita revizí
do 100 000	1 x za 5 let
100 001 – 200 000	1 x za 10 let
201 000- 1 000 000	1 x za 15 let
1 000 001 – 3 000 000	postupně; každý rok nejméně 5 % z celkového počtu knih. dokumentů v knihovním fondu
více než 3 000 000	podle plánu revizí schváleného zřizovatelem knihovny; min. 200 000 knih. dokumentů ročně

Vyřazování knihovních dokumentů probíhá podle § 17 knihovního zákona.

Knihovní fond je třeba průběžně aktualizovat, aby jeho obsah zůstal pro uživatele

knihovny dostatečně přitažlivý. Zákon připouští tyto důvody pro vyřazování z knihovních dokumentů: a) dokumenty, které neodpovídají zaměření knihovního fondu knihovny a jejím úkolům, b) multiplikáty a c) dokumenty opotřebované, neúplné nebo poškozené natolik, že přestaly být informačním pramenem. Multiplikáty jsou opodstatněnou součástí knihovního fondu pouze v případě, že jde o nejčastěji půjčované knihovní dokumenty (např. učebnice).

Pouze poškozené, vyřazené dokumenty, jejichž povaha vylučuje další použití, lze zlikvidovat přímo. Ostatní vyřazené dokumenty, uvedené ad a) a b), je provozovatel knihovny povinen nabídnout ke koupi nejprve jiné knihovně téhož druhu, jejíž fond mohou vhodně doplnit. Pokud tato knihovna odmítne, nabídne je školní knihovně, poté je možné je nabídnout k odkoupení jinému zájemci. Teprve po vyčerpání těchto možností lze dokumenty darovat či zlikvidovat.

Knihovní dokumenty z konzervačního a z historického fondu lze vyřazovat pouze se souhlasem ministerstva. Je-li souhlas s jejich vyřazením udělen, je provozovatel knihovny povinen dokumenty přednostně nabídnout ke koupi Národní knihovně. Teprve po odmítnutí Národní knihovnou je lze nabídnout ke koupi jinému zájemci atd.

Dokumenty chráněné podle zvláštních právních předpisů jako archiválie¹⁵⁴ a sbírky¹⁵⁵ mají specifický režim nakládání a nelze je jako knihovní fond vyřazovat.

Pokud dojde k rušení knihovny, je provozovatel knihovny při nakládání s knihovním fondem, resp. s vyřazenými dokumenty povinen postupovat podle knihovního zákona.

12.2 Konzervační knihovní fond, jeho význam, způsob tvorby, vyřazování

Konzervační fond je zvláštní typ knihovního fondu, který je definován v § 2 písm. f) knihovního zákona (*viz též otázka č. 11*). Vzniká na základě knihovních dokumentů, který zákonem stanovené knihovny získaly jako příjemci povinného výtisku podle zvláštních právních předpisů.

Jeho smyslem je pro budoucí generace trvale uchovat dokumenty vydané na území ČR. Současně je východiskem pro bibliografické zachycení národní knižní a periodické produkce. Tímto je dán i zvláštní režim zacházení s konzervačním fondem, neboť dokumenty z něj se uživatelům obvykle nepůjčují. Tomu odpovídá i způsob vyřazování, neboť jak už bylo výše řečeno, z konzervačního fondu lze vyřazovat pouze se souhlasem ministerstva a povinností provozovatele knihovny je vyřazené dokumenty přednostně nabídnout Národní knihovně.

12.3 Povinný výtisk neperiodických publikací a periodického tisku

(podrobně viz otázka č. 14)

Povinný výtisk je výtisk dokumentu, který je vydavatel působící na knižním trhu v ČR povinen bezplatně a na svůj náklad odevzdávat zákonem určeným knihovnám, příjemcům povinného výtisku, a to ve stanovené lhůtě od data vydání dokumentu. Vydavatel rovněž musí splnit zákonem stanovenou tzv. „nabídkovou povinnost“. I přes snížení počtu povinných

¹⁵⁴ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v platném znění

¹⁵⁵ Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění

výtisků oproti dřívější právní úpravě představují pro knihovny nezanedbatelný akviziční zdroj.

Z povinného výtisku neperiodických publikací¹⁵⁶ náleží dva povinné výtisky Národní knihovně České republiky, jeden Moravské zemské knihovně v Brně, jeden Vědecké knihovně v Olomouci a jeden regionální povinný výtisk podle sídla vydavatele Městské knihovně v Praze a místně příslušné krajské knihovně. U neperiodické publikace pořízené slepeckým písmem náleží jeden povinný výtisk Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze.

Z povinného výtisku periodického tisku¹⁵⁷ náleží dva povinné výtisky Národní knihovně České republiky, po jednom Moravské zemské knihovně v Brně, knihovně Národního muzea v Praze, Ministerstvu kultury, Parlamentní knihovně, každé krajské knihovně a Městské knihovně v Praze. Jeden povinný výtisk periodického tisku pro nevidomé nebo slabozraké náleží Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze. Je-li periodický tisk vydáván v regionálních mutacích, vydavatel dodá jeho povinný výtisk krajské knihovně příslušné podle označení regionální mutace, čímž splní povinnost dle odstavce 1 písm. f) tohoto zákona.

12.4 Historický knihovní fond jako pojem, péče o něj a nakládání s ním

Historický fond představuje zvláštní typ knihovního fondu, definovaný v § 2 písm. e) knihovního zákona (*viz též otázka č. 11*). Obsahuje jedinečné a nenahraditelné dokumenty, nalézající se někdy na území ČR v jediném exempláři, které je nutno uchovat jako součást národního bohatství.

Pro svou mimořádnou kulturně historickou hodnotu vyžaduje speciální ochranu a péči. Vedle nároků kladených na péči o fond obecně jako je umístění v podmínkách vhodných pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb nebo ochrana před odcizením a poškozením (zejména před nepříznivými vlivy prostředí), vyvstává u historického fondu do popředí problematika restaurování (též konzervátorských zákroků, výroby ochranných obalů aj.) a převedení knihovních dokumentů na jiný druh nosiče, resp. digitalizace, je-li to pro jejich trvalé uchování nezbytné (§ 18 knihovního zákona).

Významnými historickými fondy disponuje např. Národní knihovna či Knihovna Národního muzea. Specializovaná pracoviště Národní knihovny zajišťují komplexní péči o dokumenty, tedy primární ochranu fyzických dokumentů, jejich digitalizaci i uložení, ochranu a zpřístupnění digitálních kopií. Národní knihovna v roli poradenského centra poskytuje ostatním knihovnám s historickými knihovními fondy v ČR odbornou a metodickou pomoc.

Jak již bylo řečeno výše, k ev. vyřazování dokumentů z historického fondu je třeba souhlasu ministerstva; další nakládání s dokumenty je obdobné jako u konzervačního fondu. Jestliže součástí historického fondu tvoří např. sbírky či kulturní památky, režim jejich ochrany podle zvláštních předpisů není knihovním zákonem dotčen.

¹⁵⁶ Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, v platném znění

¹⁵⁷ Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), v platném znění

13. Konceptní a strategické materiály Ministerstva kultury týkající se oblasti knihovnictví

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021-2027 je dokument navazující na Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2017 - 2020, kterou vzala vláda na vědomí usnesením ze dne 23. listopadu 2016 č. 1032. Jejím úkolem je zapojit systém knihoven do Strategického rámce Česká republika 2030. Je dokumentem obecné povahy, zastřešující různorodý systém knihoven, jejichž provozovateli jsou obce, kraje, státní instituce i soukromé subjekty. V Koncepci je formulována základní vize rozvoje systému knihoven v rámci tří základních pilířů: Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit, Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce a Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství.

❖ I. Knihovny jako pilíře občanské společnosti a přirozená centra komunit

V rámci pilíře I. budou podporovány aktivity, směřující k rozvoji potenciálu knihoven jako komunitních center včetně adekvátního prostorového, technologického a materiálního zázemí a personálního zajištění.

❖ II. Knihovny jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce

V rámci pilíře II. budou podporovány aktivity k posílení vzdělávací funkce knihoven a kooperace knihoven se školami.

❖ III. Knihovny jako správci kulturního a znalostního bohatství

V rámci pilíře III. budou podporovány aktivity, které umožňují zprostředkování kulturního a vědeckého bohatství v analogové i digitální podobě všem uživatelům.

Analytická část zahrnuje PEST analýzu, sektorovou (vnitřní) analýzu a SWOT analýzu, které pojednávají oblast knihoven z hlediska vlivu vnějšího prostředí i vnitřních faktorů i příležitostí a rizik. Strategická část obsahuje vizi rozvoje do r. 2027 ve členění výše uvedených tří pilířů, k nimž jsou vždy přiřazeny teze a strategické cíle. Realizační část představují implementační opatření - aktivity a dílčí projekty nezbytné pro splnění cílů. Součástí materiálu je i přehled hlavních rizik naplňování koncepce v základních skupinách (finanční, organizační, právní, technická rizika a věcné riziko). Přestože knihovny mají různé specializace, priority a liší se i svými cílovými skupinami, fungují na totožných principech, vycházejících ze zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, v platném znění (knihovní zákon), dokáží spolu efektivně spolupracovat a hledat synergická řešení soudobých společenských, kulturních, ekonomických i environmentálních výzev.

Mezi východiska materiálu patří Metodika přípravy veřejných strategií, a další významné národní strategické dokumenty, jako je výše uvedený Strategický rámec Česká republika 2030 a Národní koncepce realizace politiky soudržnosti v ČR po r. 2020. Promítají se do něj i iniciativy Evropské komise týkající se digitalizace a zpřístupnění kulturního obsahu a iniciativy a programy UNESCO včetně mezinárodních profesních doporučení, zejména ze strany IFLA (Mezinárodní federace knihovnických asociací).

14. Právní úprava neperiodických publikací a periodického tisku.

14.1 Neperiodické publikace

Neperiodické publikace jsou upraveny zákonem č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, v platném znění. Jde o rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány zpravidla jednorázově. Typický příklad: kniha. Na některé neperiodické publikace se zákon nevztahuje: např. na propagační materiály politických stran, církví nebo zapsaných spolků, na rozmnoženiny audiovizuálních děl nebo mapy.

Kniha musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti (tiráž). Vydavatel je povinen odevzdat tzv. povinné výtisky zákonem určeným knihovnám (Národní knihovna, Moravská zemská knihovna, Vědecká knihovna v Olomouci, krajská knihovna příslušná podle sídla vydavatele). Dále má vydavatel povinnost nabídnout ke koupi jeden výtisk knihy knihovnám uvedených ve vyhlášce č. 252/1995 Sb. (jde vesměs o krajské knihovny).

Pokud vydavatel knihy poruší povinnosti stanovené zákonem, dopouští se přestupku, za který mu může uložit pokutu krajský úřad příslušný podle sídla vydavatele; odvolacím orgánem je Ministerstvo kultury.

14.2 Periodický tisk

Periodický tisk je upraven zákonem č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), v platném znění. Jde o noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce.

Ministerstvo kultury vede evidenci periodického tisku, do níž je vydavatel povinen oznámit periodický tisk, který hodlá začít vydávat (30 dnů předem). Periodický tisk musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti (tiráž). Vydavatel je povinen odevzdat tzv. povinné výtisky zákonem určeným knihovnám; nemá nabídkovou povinnost, jež je zavedena u knih.

Na rozdíl od knih zavádí tiskový zákon tzv. právo na odpověď a právo na dodatečné sdělení. Pokud bylo uveřejněno sdělení dotýkající se cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby nebo jména či dobré pověsti právnické osoby, má tato osoba právo požadovat na vydavateli uveřejnění odpovědi. Vydavatel je povinen na žádost této osoby odpověď uveřejnit. Dodatečné sdělení se týká případu, kdy bylo v tisku uveřejněno sdělení o trestním nebo přestupkovém řízení před jeho pravomocným ukončením, a dodatečné sdělení je informací o konečném výsledku řízení.

Pokud vydavatel periodika poruší povinnosti stanovené zákonem, dopouští se přestupku, za který mu může uložit pokutu krajský úřad příslušný podle sídla vydavatele; odvolacím orgánem je Ministerstvo kultury.

15. Problematika neprofesionálního umění, organizace státu pověřené péči o tuto oblast, její fungování v ČR.

15.1 Související dotační řízení

Ministerstvo kultury (MK) je dle zákona č. 2/1969 Sb. – Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy České socialistické republiky (tzv. Kompetenční zákon) kromě jiného i ústředním orgánem státní správy pro umění a kulturně výchovnou činnost. Do obou těchto oborů kultury spadá neprofesionální umění, kdy jejím aktérům nejde jen o vytváření uměleckých děl a uměleckých výkonů, ale svou zájmovou činností přispívají ke kultivaci sebe samého, ale i svého okolí, prohlubují zároveň občanskou společnost a zejména v menších obcích jsou mnohdy jedinými hybateli a nositeli kulturních akcí. Proto je tato oblast pro celkový kulturní obraz společnosti nesmírně důležitá a je podporována i na úrovni státu.

MK za účelem podpory vypisuje specializované výběrové dotační řízení, které je zacíleno právě na podporu neprofesionálních akcí (přehlídky, festivaly, vzdělávací akce) a dále na podporu zahraničních styků v oblasti neprofesionálního umění (účast na výběrových prestižních festivalech a soutěžích pro vyspělé soubory). Vypisování výběrových řízení je možné díky Zákonu č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a platné Státní kulturní politice (viz upřesnění níže). V rámci těchto dotačních programů funguje 5 samostatných komisí, a to hudební, divadelní, pro dětské estetické aktivity, folklór a výtvarné, filmové a audiovizuální aktivity.

15.2 Další související činnost

Kromě zmíněných výběrových dotačních řízení jsou také každoročně oceňovány významné osobnosti z oblasti neprofesionálního umění, a to jak sami neprofesionální umělci, tak odborníci z řad pedagogů či profesionálních umělců, kteří s amatéry systematicky spolupracují a zvyšují tak jejich uměleckou úroveň a posouvají neprofesionální umění kupředu. To se děje v souladu s vládním nařízením č. 5/2003., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury. I zde jsou ocenění udělována ve všech oborech neprofesionálního umění.

Další možností podpory neprofesionálnímu umění ze strany státu je poskytování příspěvku na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury, který může být využit na tvůrčí činnost nebo tvůrčí pobyt v tuzemsku či zahraničí v délce od 6 měsíců do dvou let s možností dalšího prodloužení nejméně o 1 rok. Udělování stipendií umožňuje ministerstvu Zákon č. 3/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury... (viz níže).

Pro oblast neprofesionálního umění v ČR dále MK zřizuje svou příspěvkovou organizaci Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, jejíž jednou z hlavních činností v oblasti veřejných služeb v kultuře je odborná, metodická a organizační pomoc neprofesionálnímu umění. V rámci NIPOS byl zřízen útvar ARTAMA jako odborný

a informační servis ve vybraných oborech neprofesionálních uměleckých aktivit dětí, studentů, dospělých i seniorů.

Útvar působí jako odborný a informační servis ve vybraných oborech neprofesionálních uměleckých aktivit dětí, studentů, dospělých a seniorů: divadlo všech druhů, scénický tanec, taneční folklor, výtvarné aktivity, fotografie, film, dechová, komorní a symfonická hudba, sborový zpěv. V těchto oborech je ve spolupráci s městy, obcemi, kulturními zařízeními a NNO pořadatelem celostátních přehlídek, garantem systému postupových přehlídek, nabízí kvalifikační a zájmové vzdělávání, vydává časopisy, bulletiny, odbornou literaturu. Je aktivní rovněž v mezinárodních kontaktech a spolupráci. Odborně spolupracuje na řadě dalších aktivit v oblasti své působnosti.

Útvar spolupracuje s řadou subjektů působících v jednotlivých oborech. Jedná se o kulturní, vědecké a školské instituce (NÚV, NÚLK, Národní muzeum, Divadelní fakulta AMU, základní umělecké školy ad.), nestátní neziskové organizace (zejména spolky a obecně prospěšné společnosti). Se spolky a dalšími subjekty instituce spolupřádá řadu celostátních, ale i mnoho dalších akcí, např. Nahlížení – celostátní přehlídku středoškolské dramatiky a mladého divadla (Sdružení pro tvořivou dramatiku), Otevřeno – CP pantomimy a pohybového divadla (Evropské centrum pantomimy neslyšících), Národopisnou slavnost v Kinského zahradě (Národní muzeum, Sdružení pro dětskou taneční tvořivost), Tanambourrée Varnsdorf – otevřený celostátní festival scénického tance (Etuda Prima Varnsdorf) a mnoho dalších.

15.3 Právní předpisy:

- Zákon č. 2/1969 Sb. – Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění ze dne 12. dubna 2006
- <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=107>
- Státní kulturní politika na léta 2015 – 2020 (s výhledem do roku 2025), usn. vlády č. 266 ze dne 15. dubna 2015
- <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2015-2020-s-vyhledem-do-roku-2025-252032/>
- Nařízení vlády č. 5/2003Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury, v platném znění
- <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-5>
- Programové prohlášení vlády ze dne 27. června 2018
- <http://www.vlada.cz/cz/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-165960/>
- Koncepce podpory umění na léta 2015-2020, usn. vlády č. 1009 ze dne 7. prosince 2015
- <https://www.mkcr.cz/koncepce-podpory-umeni-v-ceske-republice-na-leta-2015-az-2020-1279.html>
- další prameny:
- www stránky NIPOS – www.nipos-mk.cz

16.Podpora oblasti kulturně výchovné činnosti na Ministerstvu kultury. Národní informační a poradenské středisko pro kulturu.

Pro oblast kulturně výchovné činnosti vyhlašuje odbor regionální a národnostní kultury výzvy k předkládání projektů do výběrových dotačních řízení.

16.1 Tematické okruhy:

Program Kulturní aktivity:

- Podpora tradiční lidové kultury
- Podpora neprofesionálních uměleckých aktivit

obory:

- Divadelní a slovesné aktivity
- Hudební aktivity
- Výtvarné, foto a filmové aktivity
- Taneční aktivity
- Dětské estetické aktivity

a podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit (v této části programu nelze z výše vypsanych oborů podporovat výtvarné, fotografické a video projekty)

- Podpora kulturních aktivit osob se zdravotním postižením a seniorů
- Podpora rozvoje zájmových kulturních – mimouměleckých aktivit
- Podpora regionálních kulturních tradic
- Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury

Další programy:

Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice

Program na podporu integrace příslušníků romské menšiny

Podpora tradiční lidové kultury se vyhlašuje **ve dvou samostatných kategoriích:**

- **Kategorie A:** výběrové řízení pro různé subjekty, jejichž projekty plní úkoly Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu
- **Kategorie B:** výběrové řízení pro regionální odborná pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu, pověřená krajskými úřady na základě usnesení vlády č. 571/2003, Nositele tradice lidových řemesel a pro předkladatele projektů zaměřených na podporu a uchování statků zapsaných do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR

Podpora neprofesionálních uměleckých aktivit a podpora zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit

Kategorie A: výběrové řízení v oblasti podpory neprofesionálních uměleckých aktivit

Zaměření projektů:

1. slovesné obory, divadelní tvořivost včetně inspirativních dílen a seminářů
2. tradiční česká hudebnost
3. neprofesionální tvorba výtvarná, fotografická, zvuková a filmová
4. všechny druhy tanečního umění od folkloru až po scénický a moderní tanec
5. estetické aktivity dětí a mládeže s důrazem na přípravu a vzdělávání vedoucích dětských a mládežnických kolektivů
6. kulturní aktivity zaměřené na realizaci Národního plánu podporujícího rovné příležitosti pro osoby se zdravotním postižením na období 2015 - 2020 schváleného usnesením vlády ČR č. 385/2013
7. umělecké aktivity studentů a mladých lidí s důrazem na akce podporující jejich kreativitu a inovaci
8. odborná ediční a dokumentační činnost podporující rozvoj jednotlivých uměleckých oborů (např. odborné oborové publikace a sborníky, oborové časopisy, bulletiny a zpravodaje)

Charakter projektů:

- I. Akce celostátního rozsahu (upřednostněny jsou přehlídky, festivaly a jiné otevřené akce, kterým předchází celorepublikový výběr a dále dílny s ucelenou koncepcí, akce a přehlídky s prokazatelným a nezastupitelným významem pro českou kulturu s dosahem na území minimálně dvou krajů.
- II. Postupové přehlídky, které jsou výběrem na některou z celostátních přehlídek a soutěží konaných z pověření a za finanční podpory Ministerstva kultury.

Kategorie B: výběrové řízení v oblasti podpory zahraničních kontaktů v oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit

Projekty musí být zaměřeny na účast těles na prestižních zahraničních festivalech a přehlídkách, dílnách, popř. prezentační účast na kongresech, konferencích a seminářích, kde je na příkladu činnosti dokumentujícím přístup ČR k rozvoji dané oblasti neprofesionálního umění.

Zaměření projektů:

1. amatérské divadlo všech druhů, včetně dětského
2. taneční umění všech druhů s výjimkou folkloru
3. dechové, symfonické a komorní orchestry
4. dětské a dospělé folklorní soubory
5. dětské a dospělé pěvecké sbory

Podpora kulturních aktivit osob se zdravotním postižením a seniorů

V tomto programu jsou podporovány zejména projekty s regionálním nebo národním dopadem, kulturní aktivity zaměřené především na realizaci Národního plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015-2020, schváleného usnesením vlády ČR č. 385/2015, zvláště jde o následující aktivity:"

-
- a) využití terapeutické funkce kultury ke kompenzaci znevýhodnění zdravotním postižením,
 - b) arteterapeutické programy pro zdravotně postižené občany a seniory,
 - c) prezentace umělecké tvorby jako cesta k ovlivňování veřejnosti,
 - d) tvorba zdravotně postižených profesionálních umělců (např. v divadelních souborech),
 - e) činnost zdravotně postižených občanů a seniorů v amatérských souborech a dílnách s účastí profesionálních umělců a lektorů,
 - f) umělecká tvorba profesionálních a neprofesionálních umělců pro zdravotně postižené a občany, seniory a dlouhodobě nemocné v nemocnicích a ústavech sociální péče,
 - g) zájmové a vzdělávací aktivity pro zdravotně postižené občany a seniory v kulturních oborech ve volném čase,
 - h) kulturní aktivity zdravotně postižených dětí a mládeže,
 - i) usnadnění přístupu ke kultuře odstraňováním informačních bariér, usnadnění komunikace mezi postiženými navzájem a postiženými a zdravými občany (zvukové knihy a časopisy, tlumočení divadelních představení, titulkování filmů apod.),
 - j) odstraňování architektonických bariér v kulturních zařízeních (rozumí se pouze technické vybavení neinvestičními prostředky).

Podpora rozvoje zájmových kulturních – mimouměleckých aktivit

Projekty mohou být zaměřeny na:

1. vzdělávání dětí, mládeže i dospělých prostřednictvím kulturních aktivit,
2. rozvoj nových a inspirativních metod a forem mimoškolního vzdělávání,
3. projekty zaměřené na celoživotní vzdělávání,
4. komponované kulturně-vzdělávací aktivity, zvláště s tematikou etiky (především se zaměřením na děti a mládež), příprava k partnerským vztahům a rodinnému životu, prevence proti alkoholismu, toxikomanii, gamblerství, nomofobii, mobbingu, ortorexii, závislosti na elektronických hrách, kyberšikaně, groomingu, HIV/AIDS – primární prevence,
5. kulturně-vzdělávací aktivity pro nezaměstnané a rizikové skupiny obyvatel.

Podpora regionálních kulturních tradic

Jedná se o podporu spojenou s významnými výročími měst a obcí, s významnými výročími kulturně-historických událostí a s významnými výročími významných osobností českého původu působících v oblasti kultury, jejichž význam (působení) překračuje rámec regionu. Za významná jubilea jsou považována výročí kulatá ve smyslu 100., 200., 300. výročí atp., popř. výročí půlkulatá ve smyslu 150., 250., 350. výročí atp. V případě projektů, které se vztahují k významným výročím obcí či měst, jsou při výběrovém dotačním řízení upřednostňovány projekty s hodnotnými výstupy, např. s vydáním výroční publikace (almanachu, sborníku) o historii obce či města.

Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely v oblasti neprofesionálního umění a tradiční lidové kultury

Zaměření programu: podpora stipendijních projektů vycházející z tradic českého neprofesionálního umění a české lidové kultury

Druhy stipendií:

Tvůrčí stipendium je finanční částka přiznaná žadateli na tvůrčí účely – tj. na tvůrčí činnost nebo tvůrčí pobyt v tuzemsku či v zahraničí v délce od 6 měsíců do dvou let s možností prodloužení nejdéle o 1 rok. Výsledkem pobytu bude umělecké dílo, které nebude komerčně využíváno. Je povinností žadatele zveřejnit tvůrčí postupy a metody.

Studijní stipendium je finanční částka přiznaná žadatelům na studijní účely – tj. na studijní pobyt v délce nejméně 1 měsíce u významného tuzemského či zahraničního uměleckého vědeckého nebo jiného specializovaného pracoviště, včetně vysokých škol a konzervatoří (netýká se formy denního studia, nýbrž jednorázových kurzů a podobných studijních programů), jehož výsledkem je získání zkušeností a podkladů pro další uměleckou, vědeckou, edukativní nebo jinou odbornou činnost, případně nastudování nebo vytvoření díla.

Program na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice

Druh kulturních aktivit:

- a) umělecké aktivity (divadla, muzea, galerie, knihovny),
- b) kulturně výchovné a vzdělávací aktivity (např. semináře, přednášky, besedy),
- c) studium a rozborů národnostní kultury a lidových tradic,
- d) multietnické kulturní akce (směřující mimo jiné např. k potírání negativních projevů extremismu, rasové a národnostní nesnášenlivosti a xenofobie),
- e) ediční činnost (neperiodické publikace),
- f) dokumentace národnostní kultury.

Program na podporu integrace příslušníků romské menšiny

Tematické okruhy (druhy podporovaných činností)

- a) umělecké aktivity (divadla, muzea, galerie, knihovny, koncerty, přehlídky, festivaly),
- b) kulturně vzdělávací a výchovné aktivity (např. semináře, přednášky, besedy),
- c) odborné studie rozšiřující poznání a podporující bádání o romské kultuře, tradicích a historii,
- d) dokumentace romské kultury,
- e) ediční činnost (neperiodické publikace),
- f) kulturní akce směřující k potírání negativních projevů extremismu, rasové a národnostní nesnášenlivosti a xenofobie.

Kulturně výchovnou činností v působnosti odboru regionální a národnostní kultury se zabývá státní příspěvková organizace Ministerstva kultury **Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)**.

v působnosti odboru regionální a národnostní kultury **Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS)**.

Základním posláním NIPOS je podpora rozvoje kultury, především rozvoje kulturněspolečenských a tvůrčích aktivit občanů v místech a regionech, se zřetelem k oblasti neprofesionálních uměleckých aktivit a k veřejnému užití autorských děl, poskytování informačních služeb a odborných konzultací orgánům a pracovníkům územní samosprávy, státní správy, občanských sdružení, právníkům i fyzickým osobám a dalším subjektům, působícím v místní a regionální kultuře, a to na základě soustavného vytěžování teoretických a praktických poznatků z analytické a výzkumné činnosti v oblasti kultury, z vlastního výzkumu a s využitím odborných znalostí z různých oborů umělecké činnosti. Odborná činnost NIPOS je zaměřena rovněž na získávání a analýzu poznatků o obecné úloze a postavení veřejných služeb kultury v sociálně-ekonomickém rozvoji regionů. NIPOS je odborným pracovištěm pro rozvoj neprofesionálních uměleckých aktivit a estetické výchovy dětí a mládeže, a pro rezortní statistiku.

16.2 Právní předpisy

Legislativa:

- Zákon č. 2/1969 Sb. - Zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění
- Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), v platném znění
- Nařízení vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení vlády ČR ze dne 15. dubna 2015 č. 266 k návrhu Státní kulturní politiky na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025)
- Usnesení vlády ČR ze dne 7. prosince 2015 č. 1009 ke Koncepci podpory umění v České republice na léta 2015 – 2020, cíl I. Podpora umělecké tvorby, profesionalizace a strategického plánování, bod 15.
- Usnesení vlády ČR ze dne 25. května 2015 č. 385 o Národním plánu podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015 - 2020
- Usnesení vlády ČR ze dne 12. května 2014 č. 342 k vyhodnocení Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013 a k návrhu Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020
- Státní kulturní politika na léta 2015 až 2020 (s výhledem do roku 2025)
<https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>
- Evropská charta regionálních či menšinových jazyků
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/evropska-charta-regionalnich-ci-mensinovyh-jazyku-17547/>
- Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin
<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/dokumenty/mezinarodni-dokumenty/ramcova-umluva-o-ochrane-narodnostnich-mensin-6912/>

-
- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, která byla ve Sbírce mezinárodních smluv uveřejněna pod číslem 10/1010
Sb.m.s.(http://www.mpsv.cz/files/clanky/10774/umluva_CJ_rev.pdf)
 - Národní plán podpory rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2015 – 2020
 - <https://www.vlada.cz/cz/ppov/vvzpo/dokumenty/narodni-plan-podpory-rovnych-prilezitosti-pro-osoby-se-zdravotnim-postizenim-na-obdobi-2015-2020-130992/>

Další prameny:

- Výroční zprávy Ministerstva kultury
- <https://www.mkcr.cz/vyrocni-zpravy-81.html>
- Národní informační a poradenské středisko pro kulturu
- www.nipos-mk.cz

17. Implementace článků 12 a 13 Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví v podmínkách České republiky.

17.1 Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví – čl. 12 – Soupisy

K zajištění identifikace zaměřené na zachování nemateriálního kulturního dědictví sestavuje každý smluvní stát způsobem, který odpovídá jeho situaci, jeden nebo více soupisů nemateriálního kulturního dědictví vyskytujících se na jeho území. Takovéto soupisy budou pravidelně aktualizovány.

Ministerstvo kultury začalo sestavovat v roce 2008 Seznam nemateriálních statků tradiční lidové kultury České republiky, který pravidelně aktualizuje. Prováděcí předpisy jsou uveřejněny na internetových stránkách MK:

Aktuální seznam statků zapsaných do Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR je uveden na <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>; součástí informací je i výčet statků, které byly dosud zapsány do Reprezentativního seznamu nemateriálního kulturního dědictví lidstva, zřízeného dle Úmluvy o zachování nemateriálního kulturního dědictví (UNESCO).

Každý smluvní stát poskytuje příslušné informace týkající se těchto soupisů, když periodicky předkládá podle článku 29 svou zprávu Výboru.

Periodická zpráva ČR byla poprvé sestavena dle instrukce UNESCO a předložena v prosinci 2015 a je uveřejněna na internetových stránkách MK. Mezivládní výbor pro zachování nemateriálního kulturního dědictví tuto zprávu na svém zasedání v roce 2016 zcela akceptoval a poukázal na ni jako na příkladně zpracovanou.

17.2 Úmluva o zachování nemateriálního kulturního dědictví – čl. 13 – Další záchovná opatření

K zajištění zachování, rozvoje a podpory nemateriálního kulturního dědictví, které se nachází na jeho území, smluvní stát usiluje o:

- a) **přijetí obecné politiky zaměřené na podporu funkce nemateriálního kulturního dědictví ve společnosti a na zahrnutí zachování tohoto dědictví do plánovacích programů;**

Péči o nemateriální kulturní dědictví řeší na národní úrovni:

- **Státní kulturní politika na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025), usn. vlády č. 266 ze dne 15. dubna 2015**

- Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v ČR na léta 2016 – 2020, usn. vlády č. 10 ze dne 13. ledna 2016
- b) **určení nebo zřízení jednoho či více orgánů příslušných k zachování nemateriálního kulturního dědictví, které se vyskytuje na jeho území;**

Hlavním garantem péče o nemateriální kulturní dědictví v ČR je Ministerstvo kultury na základě Zákona č. 2/1969 Sb., zákon České národní rady o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Na úrovni krajů byla tato funkce doporučena na základě Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu krajským úřadům.

- c) **podporu vědeckých, technických a uměleckých studií, jakož i metodologií výzkumu, pro účinné zachování nemateriálního kulturního dědictví, a to zejména ohroženého nemateriálního kulturního dědictví;**

Ministerstvo kultury poskytuje Národnímu ústavu lidové kultury finanční podporu na základní i aplikovaný výzkum v oblasti tradiční lidové kultury na území celého našeho státu. Zároveň podporuje výměnu informací a zkušeností s obdobnými institucemi v ČR i v zahraničí. Jedná se o různé formy vědeckého zpracování, ochrany, uchování a prezentace tradiční lidové kultury – kulturního dědictví, folklorních jevů (lidový tanec, píseň, hudba, obyčej, obřady, zvyky aj.), lidových řemesel, technologií lidové umělecké výroby, folklorismus, zásad muzejní práce apod.

- d) **přijetí vhodných právních, technických, správních a finančních opatření zaměřených na: i) podporu vzniku nebo posílení institucí pro vzdělávání v oblasti správy nemateriálního kulturního dědictví a předávání tohoto dědictví na shromážděních a v prostorách určených k předvádění nebo vyjadřování tohoto dědictví; ii) zajištění přístupu k nemateriálnímu kulturnímu dědictví při dodržení obvyklých postupů, jimiž se řídí přístup ke specifickým aspektům tohoto dědictví; iii) zřízení institucí pro dokumentaci nemateriálního kulturního dědictví a usnadnění přístupu k nim.**

Za účelem splnění těchto úkolů byla upravena zřizovací listina Národního ústavu lidové kultury (NÚLK) a ve spolupráci s krajskými úřady byla vybrána krajská muzea, při kterých byla zřízena regionální pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu v krajích. Ministerstvo kultury vydalo pro tato pracoviště vzorovou pracovní náplň. Takto vytvořená síť odborných institucí ve spolupráci s ostatními paměťovými institucemi a zejména s nositeli jednotlivých prvků nehmotného kulturního dědictví vytváří podmínky pro ochranu a zachování identifikovaných prvků. Ministerstvo kultury k tomu vytváří podpůrné nástroje jako jsou výběrová dotační řízení a systém podpory formou studijních a tvůrčích stipendií, metodická a správní opatření.

17.3 Právní předpisy a dokumenty

Legislativa:

- <https://www.mkcr.cz/umluva-o-zachovani-nematerialniho-kulturniho-dedictvi-300.html>
- <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Další prameny:

- <https://www.mkcr.cz/seznam-nematerialnich-statku-tradicni-a-lidove-kultury-ceske-republiky-299.html>
- <https://www.mkcr.cz/koncepce-a-jine-ustavujici-dokumenty-297.html>
- <http://www.nulk.cz/vyzkum-aktualne/>
- http://www.nulk.cz/wp-content/uploads/2017/03/zrizovaci_listina2009.pdf -
- <https://www.mkcr.cz/regionalni-odborna-pracoviste-pro-peci-o-tradicni-lidovou-kulturu-v-krajich-369.html>
- <https://www.mkcr.cz/granty-a-dotace-1234.html>

18. Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění. Vymezení základních pojmů. Definice Centrální evidence sbírek (CES), práva a povinnosti vlastníka sbírky zapsané v CES, vymezení standardů, realizace kontroly a problematika přestupků.

18.1 Legislativa

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění, svým vznikem navazuje na působení předchozí legislativy - zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích, ve znění pozdějších předpisů, který se však sbírek dotýkal pouze okrajově, neboť upravoval především postavení institucí spravujících sbírky, a to státních a obecních, sbírky však nevymezoval a jejich ochranu nezajišťoval. Se vstupem ČR do EU a zóny volného obchodu tak zák. č. 122/2000 Sb. řešil, jako národní legislativa, ochranu a jisté omezení volného pohybu (vývozu) jeho jednotlivých předmětů - jednu z částí národního pokladu.

Zákon provádí vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, která obsahuje formuláře žádostí k evidenci a správě sbírky. Vyhláška rovněž obsahuje výčet organizací určených k odborné pomoci správcům sbírek.

18.2 Základní pojmy

Sbírkou muzejní povahy je sbírka, která je ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění, literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy; tvoří ji soubor sbírkových předmětů shromážděných lidskou činností (dále jen "sbírka"). Má se za to, že sbírka je věcí hromadnou. Ve sbírce musí být minimálně pět předmětů.

Sbírka, jejímž vlastníkem je Česká republika nebo územní samosprávný celek, je veřejným statkem podle zvláštního právního předpisu (§490 Občanského zákoníku).

Sbírkovým předmětem je věc movitá nebo nemovitost nebo soubor těchto věcí, a to přírodnina nebo lidský výtvar. Sbírkovým předmětem jsou také preparáty lidských a zvířecích těl nebo jejich částí a kosterní pozůstatky lidské a zvířecí.

Muzeem je instituce, která získává a shromažďuje přírodniny a lidské výtvar pro vědecké a studijní účely, zkoumá prostředí, z něhož jsou přírodniny a lidské výtvar získávány, z vybraných přírodnin a lidských výtvarů vytváří sbírky, které trvale uchovává, eviduje a odborně zpracovává, umožňuje způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu jejich využívání a zpřístupňování poskytováním vybraných veřejných služeb, přičemž účelem těchto činností není zpravidla dosažení zisku. **Galerií je muzeum specializované na sbírky výtvarného umění.**

Veřejně prospěšnými službami poskytovanými muzeem nebo galerií jsou služby, které slouží k uspokojování kulturních, výchovných, vzdělávacích a informačních potřeb

veřejnosti (dále jen "veřejná služba"). Veřejné služby jsou zčásti nebo zcela financovány z veřejných rozpočtů.

Standardizovanými veřejnými službami jsou vybrané veřejné služby, pro něž jsou stanoveny standardy zákonem v rozsahu a struktuře zaručujícími územní, časovou, ekonomickou a fyzickou dostupnost evidovaných muzejní sbírek v muzeích a galeriích.

Poskytovateli standardizovaných veřejných služeb jsou muzea a galerie, které spravují sbírky zapsané v centrální evidenci sbírek, jejichž vlastníkem je Česká republika nebo územní samosprávný celek.

Garanty poskytování standardizovaných veřejných služeb jsou zřizovatelé poskytovatelů, nebo ti, kdo vůči poskytovatelům plní funkci zřizovatele (kraje, obce, ministerstva). Povinností garanta je:

- určit poskytovatelům zřizovací listinou obory, v nichž působí, a území, z něž převážně získávají jednotlivé sbírkové předměty, a to v souladu s charakteristikou sbírek, uvedenou v centrální evidenci a s tradiční sběrnou oblastí muzea nebo galerie.
- stanovit poskytovatelům zřizovací listinou poskytování standardizovaných veřejných služeb podle tohoto zákona do hlavního předmětu jejich činnosti,
- zajistit poskytovatelům podmínky pro plnění standardizovaných veřejných služeb

Prezentace sbírek se provádí prostřednictvím muzejních expozic, výstav (časově omezena prezentace), muzejních programů a muzejních publikací. Správci sbírek vedou v patrnosti, že ochrana sbírek je vždy nadřazena prezentaci, a proto je možné také vystavovat sbírkové předměty pouze v prostorách k tomu vhodných, chráněných proti krádežím a vloupáním, v neagresivním prostředí.

Centrální evidence (CES) je podle zákona (§3 odst. 4) veřejnosti přístupným informačním systémem (<http://ces.mkcr.cz/>) - seznamem sbírek muzejní povahy, chráněných ve veřejném zájmu. Součástí zápisu sbírky do CES je i výčet evidenčních čísel sbírkových předmětů, které sbírku tvoří a CES tak vymezuje také všechny sbírkové předměty (přírodniny nebo lidské výtvořiny nebo jejich soubory). **CES není katalog jednotlivých sbírkových předmětů.**

CES obsahuje slovní, popřípadě obrazovou charakteristiku sbírky pro badatele a zájemce z řad veřejnosti. Sbírkové předměty mohou být členěny na oborové části, tzv. podsbírkou, č. 275/2000 Sb. (podle přílohy č. 1 vyhlášky). V takovém případě jsou pak slovní a obrazové charakteristiky uvedeny pro každou „podsbírkou“. Údaje o vlastníkově sbírky a místě uložení sbírky, není-li jím Česká republika nebo územní samosprávný celek, lze zájemci sdělit jen se souhlasem vlastníka sbírky.

Vlastníci sbírek (nebo pověřeni správci) mají právo na odbornou pomoc, jíž jsou mu povinny bezplatně poskytnout organizace státu nebo územního samosprávného celku určené ministerstvem a služby, jež jsou mu povinny za úplatu poskytnout organizace státu nebo územního samosprávného celku určené ministerstvem (uvedených v příloze č. 5 vyhlášky č. 275/2000 Sb.).

Odborná pomoc zahrnuje odborné určení sbírkových předmětů a jejich třídění, odborné určení vhodných podmínek a způsobu ukládání, uchovávání nebo vystavování sbírek a sbírkových předmětů včetně určení vhodných podmínek prostředí jejich uchovávání, revizi sbírek z hlediska potřeby preparace, konzervování nebo restaurování, poradenskou činnost

týkající se evidence, inventarizace nebo vývozu sbírkových předmětů do zahraničí. Služby zahrnují preparaci, konzervování a restaurování.

Vlastníku sbírky zapsané do centrální evidence mohou být poskytnuty z veřejných prostředků účelově určené příspěvky na:

- vybavení objektů, kde je sbírka umístěna, zabezpečovacími a protipožárními systémy,
- preparaci, konzervování a restaurování sbírkových předmětů,
- pořizování registru ohrožených sbírkových předmětů a dalších registrů sloužících ke zmírnění následků krádeží a k operativní
- evidenci sbírkových předmětů,
- instalaci expozic a výstav,
- zpřístupnění expozic a výstav osobám s omezenou schopností pohybu a orientace, nebo
- plnění opatření vyplývajících z mezinárodních smluvních závazků České republiky, které se týkají ochrany, uchovávání a prezentace sbírek.

V případě státního rozpočtu se jedná o příspěvky a dotace z programu Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (ISO), poskytovaných podle zásad zveřejněných na webové stránce Ministerstva kultury (www.mkcr.cz).

18.3 Povinnosti vlastníků sbírky

Vlastníci sbírek (nebo pověření správci) mají za povinnost sbírku a jednotlivé sbírkové předměty především:

- a) chránit před ztrátou, krádežemi a vloupáním, tj. uchovávat předměty v prostorách se zabezpečenými vstupy (dveře a okna) a zajistit ochranu sbírkových předmětů před krádeží při jejich prezentaci, transportu atp.;
- b) chránit je před nepříznivými vlivy prostředí, v němž jsou sbírkové předměty uchovávány (teplota, vlhkost a jejich výkyvy, prašnost, chemické vlivy, biologičtí škůdci atp.).
- c) evidovat - sbírkovou evidenci tvoří evidenční záznamy ke všem sbírkovým předmětům. Evidenční záznamy se vedou v listinné podobě, záznamy vedené v elektronické podobě (v databázi počítače) představují pouze evidenci pomocnou.

Evidence ve sbírkách čítajících více než 3000 věcí je dvoustupňová – chronologická a systematická. Evidenční záznamy musí být autentizované a vedou se v přírůstkové knize (chronologická evidence), v inventární knize nebo na zvláštních katalogizačních listech (systematická evidence). Evidenční záznamy v chronologické evidenci jsou uloženy odděleně (v jiné místnosti) od záznamů v systematické evidenci.

V rámci evidence může být veden *jeden* sbírkový předmět jako *soubor* věcí movitých nebo nemovitých pouze v některých případech, uvedených v ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky

č. 275/2000 Sb.:

- přírodniny jedné systematické skupiny,

- fragmentární archeologický materiál, hromadné nálezy mincí a osteologického materiálu,
 - stejné věci jednoho druhu,
 - písemnosti a tisky, negativy, fotografie, filmové záznamy, kresby a náčrty vážící se k jednomu tématu či významné osobnosti, nebo
 - věci, které tvoří jeden funkční soubor nebo jsou součástmi jednoho funkčního celku.
- d) inventarizovat - každá sbírka je inventarizována v úplnosti nejpozději v průběhu 10 let, u sbírek čítajících více jak 200 000 sbírkových předmětů v průběhu 15 let a u sbírek čítajících více než 500 000 sbírkových předmětů v průběhu 20 let. Výběr se provede podle naléhavosti, dosavadního průběhu inventarizace sbírky v minulých letech, případně formou náhodného souboru vybraného počítacem. Určenou část každé sbírky musí každoročně tvořit nejméně 5 % všech sbírkových předmětů, které sbírku tvoří. O průběhu a výsledku inventarizace podávat zprávy Ministerstvu kultury. **Inventarizace se provádí permanentně a slouží k ověřování souladu evidenčních záznamů se skutečným stavem sbírkových předmětů.** Inventarizace je tedy také významným nástrojem zmírňování následků případných krádeží a poškození sbírkových předmětů nepříznivými vlivy prostředí, protože umožňuje ztráty a poškození zjistit.
- e) aktualizovat stav zápisu sbírky v centrální evidenci – podávat žádosti o změnu zápisu na MK v případě změny výčtu evidenčních čísel sb. předmětů (akvizice, deakvizice) a dalších informací spojených (např. změna správce, krádeže, aj.).
prezentovat - prostřednictvím muzejních výstav, muzejních programů a muzejních publikací, když přívlastek „muzejní“ říká, že se jedná o výstavy, programy a publikace čerpající ze sbírky muzejní povahy. Nejběžnějšími formami prezentace jsou muzejní výstavy pořádané správcem sbírky anebo účast (zapůjčování sbírkových předmětů) na muzejních výstavách pořádaných jinými osobami v tuzemsku i v zahraničí a také poskytování sbírkových předmětů badatelům.

18.4 Vývozy sbírkových předmětů do zahraničí

Sbírkové předměty lze vyvézt do zahraničí:

- a) pouze na základě povolení Ministerstva kultury,
- b) pouze na dobu určitou,
- c) pouze z důvodů uvedených v zákoně (vystavování, preparace, konzervování, restaurování a pro badatelské účely).

Povolení ministerstva je platné jeden rok, doba určitá, na níž mohou být sbírkové předměty vyvezeny, je uvedena v tomto povolení. Bezpečnost sbírkových předmětů po dobu jejich transportu a pobytu v zahraničí je zajištěna smlouvami s přepravcem a se zahraničním partnerem, jemuž jsou zapůjčovány.

Kontrolu zákona provádí Ministerstvo kultury.

V případě zjištěných pochybení při správě sbírky, je obvykle stanoven termín k zajištění nápravy, následná kontrola, nebo udělení sankce ve správním řízení. Výše pokuty

za přestupky se řídí určením § 14 zákona o sbírkách a mírou pochybení. Za přestupek lze udělit pokutu až do výše 10 000 000 Kč.

Vzor formuláře žádosti o vývoz sbírkového předmětu do zahraničí je definován v příloze vyhlášky č. 275/2000 Sb. V rámci vývozu sbírkových předmětů do zahraničí vydalo Ministerstvo kultury následující metodické pokyny:

- Metodický pokyn k provádění některých činností souvisejících s tvorbou sbírek, péčí o sbírky a vývozem sbírkových předmětů do zahraničí
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k vývozům kulturních statků ve vlastnictví České republiky do zahraničí v režimu zákona č. 122-2000 Sb.

V prvním z uvedených metodických pokynů jsou (mimo jiné) popsány základní náležitosti a postupy při vývozu sbírkových předmětů do zahraničí. Jsou rozepsány rovněž různé případy, které v této agendě nastávají a jejich řešení. V příloze metodického pokynu jsou pak uvedeny jednotlivé vzory, které žadatel potřebuje k podání žádosti. Tyto vzory jsou rovněž uvedeny ve veřejné i neveřejné části systému CES on-line (<https://www.cesonline.cz/>) a na webových stránkách Ministerstva kultury, v sekci „Sbírky a muzea“ (<https://www.mkcr.cz/sbirky-a-muzea-21.html>) a eSbírky (<https://www.esbirky.cz/>).

Druhý metodický pokyn je pak určen pro rizikové vývozy sbírkových předmětů ve vlastnictví státu v souhrnné hodnotě nad 500 tisíc Kč. Vzhledem k některým soudním sporům byl pro tyto vývozy stanoven odlišný a přísnější režim, který zajistí jejich větší ochranu v souladu s § 11 odst. 3 zákona č. 122-2000 Sb. Za účelem snížení rizika spojeného s vývozem konkrétního sbírkového předmětu do konkrétního státu oproti obecně vnímanému riziku je nutné doložit:

1. Příslušným právním dokumentem zajišťujícím nezabavitelnost vyvážených sbírkových předmětů, případně předložením jiných relevantních dokladů.
2. Uvedení možnosti nahraditelnosti sbírkového předmětu v případě ztráty, v případě, že žadatel shledá vyvážené sbírkové předměty nenahraditelnými, uvede jejich význam, stejně jako význam zápůjčky a zdůvodní, proč podstupuje rizika spojená s vývozem a jak vážné znehodnocení sbírky by ztráta sbírkového předmětu způsobila
3. Předložení zprávy o pojištění sbírkových předmětů určených k zápůjčce, obsahující zejména informace o způsobu pojištění, přepravě a bezpečnostních opatřeních spojených s přepravou a vystavováním
4. Zdůvodnění významu (důležitosti) zápůjčky do zahraničí (pakliže tuto informaci žadatel nevyplnil u bodu 2.)

V případě nedodržení těchto náležitostí je žádost zastavena v rámci správního řízení (dle zákona č. 500/2004 Sb., Správní řád), a to do doby jejich odstranění. Pro některé velmi významné sbírkové předměty je nezbytné zajistit po získání povolení podle zákona č. 122/2000 Sb., i následné vývozní povolení podle zákona č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropské unie, v platném znění, který je implementací evropské legislativy, kterou po novelizaci tvoří:

- Nařízení RADY (ES) č. 116/2009 o vývozu kulturních statků (dále jen „nařízení“)
- Prováděcí nařízení komise EU č. 1081/2012 o vývozu kulturních statků.

Kategorie předmětů, pro které je nezbytné toto vývozní povolení mimo celní území EU obdržet, jsou uvedeny v příloze nařízení. Tyto předměty mohou být vyvezeny na dobu určitou nebo trvale. Jednotlivé náležitosti pak upravuje Metodický pokyn Ministerstva kultury k vývozu kulturních statků z celního území EU. Lze pro úplnost dodat, že vývozní povolení podle zákona č. 214/2002 Sb., je vydáváno i pro povolení k vývozu dle zákona č. 20/1987 Sb., zákona č. 97/1974 Sb., ve znění zákona č. 343/1992 Sb. a zákona č. 71/1994 Sb.

18.5 Právní předpisy a dokumenty

Legislativa:

- Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 275/2000 Sb., kterou se provádí zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 148/1949 Sb., o Národní galerii, v platném znění
- Zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem, v platném znění
- Prováděcí nařízení komise EU č. 1081/2012 o vývozu kulturních statků
- Nařízení RADY (ES) č. 116/2009 o vývozu kulturních statků
- Zákon č. 214/2002 Sb., o vývozu některých kulturních statků z celního území Evropské unie, v platném znění

Další dokumenty:

- Metodický pokyn Ministerstva kultury k evidenci a inventarizaci sbírkových předmětů a k doplnění obrazových údajů pro charakteristiku sbírky v CES
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k zapůjčování sbírkových předmětů a jejich souborů ze sbírek muzejní povahy k dočasnému vystavování
- Metodický pokyn k zajišťování správy, evidence a ochrany sbírek muzejní povahy v muzeích a galeriích zřizovaných ČR nebo územními samosprávnými celky
- Metodický pokyn k zajištění průkaznosti evidence sbírkových předmětů a stanovení režimu zacházení se sbírkou v muzeích a galeriích
- Metodický pokyn k provádění některých činností souvisejících s tvorbou sbírek, péčí o sbírky a vývozem sbírkových předmětů do zahraničí, č.j. 14639-2
- Metodický pokyn k provádění zák. č. 122-2000 Sb., ve znění zák. č. 483-2004 Sb., a k dopadu zák. č. 1-2005 Sb., kterým se mění zák. č. 243-2000 Sb.
- Metodický pokyn Ministerstva kultury k vývozům kulturních statků ve vlastnictví České republiky do zahraničí v režimu zákona č. 122-2000 Sb.
- Metodického pokynu k provedení vyhlášky MF č. 270-2010 Sb., o inventarizaci majetku a závazků
- Metodického pokynu k tvorbě plánů prevence a ochrany v muzeích a galeriích
- Zákon o účetnictví a sbírky muzejní povahy

-
- Zákon o účetnictví a sbírky muzejní povahy II
 - Metodický pokyn k ochraně sbírek muzejní povahy a sbírkových předmětů před krádežemi, vloupáním a požárem
 - Metodický pokyn Ministerstva kultury k vývozu kulturních statků z celního území Evropské unie

Doporučená literatura:

- ŽALMAN, Jiří a kol., Příručka muzejníka, díly I. a II., vyd. 1, Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2002, 2006.

19. Podmínky registrace církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

19.1 Obecně k tématu

Postup při registraci církví a náboženských společností upravuje zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností (**zákon o církvích a náboženských společnostech - ZCNS**).

Správním orgánem, příslušným k rozhodování o návrhu na registraci, je Ministerstvo kultury. Správní orgán ve věci rozhoduje ve správním řízení – pokud ZCNS jako zvláštní zákon nestanoví jinak, platí pro řízení o návrhu na registraci obecný předpis o správním řízení, kterým je zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Z ustanovení § 3 písm. a) ZCNS vyplývá, že registrovanou může být pouze církev nebo náboženská společnost, která je založená za účelem vyznávání **náboženské víry**. Správní orgán může tedy jako církev a náboženskou společnost registrovat jen takové společenství osob, jež má náboženskou povahu. Vzhledem k tomu, že pojem ‚náboženství‘ ZCNS nedefinuje, ale je nutné jej vyjasnit, činí tak správní orgán na základě charakteristických znaků, které poskytuje religionistika, jejímž předmětem zkoumání je právě náboženství. Ani religionistika ale nepřináší jednu závaznou definici náboženství, jelikož náboženství je abstraktní pojem, na nějž může být nahlíženo z různých úhlů a tomu také odpovídá množství nejrůznějších definic. Z nich je ale možné sestavit výstižnou charakteristiku náboženství, které lze vnímat jako **ucelený a ustálený systém představ o transcendentnu, které stmelují skupinu osob stanovenými pravidly, vnímáním světa a postavením člověka v něm, tedy jeho existenci. Existence člověka spočívá v uvědomění si sama sebe právě prostřednictvím tohoto systému představ, jež má komplexní povahu a vypovídá tak o základních existenciálních otázkách, týkajících se života, jeho smyslu a účelu, o smrti a posmrtném životě. Náboženství je tak zároveň uceleným systémem norem chování a způsobu života, jež stanoví co je morální a co nemorální, co je spravedlivé a co nespravedlivé.**

Náboženství jsou také vlastní postavy jeho zakladatelů, proroků, svatých, posvátných spisů, svátků a posvátných míst, která nejsou současně používána ke světským účelům. Je-li sounáležitost osob vyznávající určité náboženství vyjádřena i organizačně, pak vznikají v rámci jednotlivých náboženství církve, resp. náboženské společnosti.

V rámci jednoho náboženství (jedné náboženské víry) může současně působit více církví (náboženských společností). Kupříkladu v případě křesťanské náboženské víry působí Římskokatolická církev, Řeckokatolická církev, Pravoslavná církev a dále církve protestantské (těmi jsou v ČR např. Českobratrská církev evangelická, Jednota bratrská), Luteránské církve (Evangelická církev augsburského vyznání), původem anglosaské církve

(Církev bratrská, Bratrská jednota baptistů), jakož i Československá církev husitská, jež se považuje za dědičku české reformace.

ZCNS je spolu se zákonem č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (Listina) stěžejním pramenem konfesního práva v České republice.

Listina zejména zaručuje svobodu (právo) každého zvolit si náboženské vyznání, jakož i právo být bez náboženského vyznání (Čl. 15 odst. 1). S tím souvisí také právo svobodně své náboženství projevovat, a to jak soukromě, tak i veřejně, např. účastí na bohoslužbách, mších (Čl. 16 odst. 1).

Církev a náboženské společnosti působící ve státech, které respektují Listinu, mají zaručenu autonomii na státu, tedy právo spravovat své záležitosti nezávisle na státních orgánech (Čl. 16 odst. 2).

Listina také stanoví, že výkon práv souvisejících s náboženstvím může stanovit zákon, jde-li o ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Zákonem, který stanoví podmínky, za kterých mohou vznikat a vyvíjet svou činnost církev a náboženské společnosti, je ZCNS (Čl. 16 odst. 4).

19.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech

- postavení církví a náboženských společností,
- vedení veřejně přístupných seznamů registrovaných církví a náboženských společností, jimi založených právnických osob, jakož i svazů církví a náboženských společností, a
- působnost Ministerstva kultury ve věcech církví a náboženských společností.

ZCNS definuje **pojem církev a náboženské společnosti** (§ 3 písm. a) jako dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité **náboženské víry**, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování, duchovní služby a případně obecně prospěšné činnosti. Obecně prospěšnou činností se rozumí činnost charitativní, poskytování sociálních služeb, služeb zdravotnické, apod.

Samotný pojem **církev a náboženská společnost**, používaný zákonem, v sobě zahrnuje jak náboženská společenství křesťanská, tedy církev, tak i náboženská společenství ostatní, pro která je vyhrazen pojem „náboženská společnost“. Ani toto dělení však neodpovídá vždy praxi (například Kněžské bratrstvo sv. Pia X., registrované v roce 2018, se označuje podle návrhu tohoto společenství jako náboženská společnost, přestože jde o náboženské společenství křesťanské). Pojem **církev** je z etymologického důvodu vhodné používat jen pro náboženská společenství křesťanská.

Ministerstvo kultury může registrovat jen takovou církev a náboženskou společnost, která naplňuje každý ze znaků stanovených v uvedené zákonné definici. Církev nebo náboženská společnost však nevzniká její registrací Ministerstvem kultury, tedy právní mocí rozhodnutí o registraci. Dnem, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci, se církev nebo náboženská společnost již existující stává právnickou osobou, tedy **církví a náboženskou společností (CNS)** podle zákona.

Ministerstvo kultury ve správním řízení o návrhu na registraci tedy musí na základě správního uvážení vždy určit, zda konkrétní náboženské společenství naplňuje znaky pojmu **církve a náboženské společnosti** podle ZCNS a zda údaje v návrhu na registraci odpovídají skutečnému stavu věci. Zároveň musí být splněny všechny podmínky, které ZCNS stanoví zejména ve svém ustanovení § 5. Toto ustanovení v demonstrativním výčtu stanoví protiprávní jednání, kterých se církev a náboženská společnost nemůže dopustit, pokud má být církev nebo náboženská společnost registrovaná. Nesplnění těchto podmínek však není jen překážkou registrace církve nebo náboženské společnosti jako CNS, ale je také překážkou i pro její působení, a je tedy důvodem pro zrušení registrace. Zákonem stanovené podmínky musí ale splňovat nejen již registrovaná CNS, ale rovněž náboženské společenství, která podle ZCNS jako církve a náboženské společnosti registrovaná nejsou.

19.3 Podmínky registrace

ZCNS stanoví pro návrh na registraci následující podmínky (§ 10 ZCNS):

Návrh na registraci podává přípravný výbor, který je tvořen nejméně třemi fyzickými osobami, které dosáhly 18 let věku, jež mají neomezenou svéprávnost (§ 15 odst. 2 občanského zákoníku), jsou občany České republiky nebo cizinci s trvalým pobytem v ČR. Členové přípravného výboru návrh podepíší (podpisy musí být úředně ověřeny) a určí, kdo ze členů přípravného výboru bude ve správním řízení o návrhu na registraci jednat jménem přípravného výboru jako jeho zmocněnec.

Součástí návrhu na registraci podle ZCNS musí být také **základní charakteristika** náboženského společenství, jejího učení a poslání. ZCNS nestanoví obsah tohoto dokumentu, ale z povahy věci, jakož i z ustálené praxe plyne, že jde o bližší informace, charakterizující náboženské společenství s vylíčením její stručné historie, údaje o jejím rozšíření v zahraničí, jejím současném působení v ČR, dále o informace, týkající se náboženského učení, které toto náboženské společenství vyznává, a v čem náboženské společenství spatřuje své poslání.

Součástí návrhu také musí být **zápis o založení církve a náboženské společnosti** na území ČR, který je podepsán všemi členy přípravného výboru; **originální podpisy alespoň 300 zletilých občanů České republiky nebo cizinců s trvalým pobytem v ČR**, kteří se k této církvi a náboženské společnosti hlásí a **základní dokument**, jehož obsah je na rozdíl od charakteristiky a zápisu o založení církve a náboženské společnosti ZCNS přesně stanoven (§ 10 odst. 3 ZCNS).

19.4 Obsah základního dokumentu

Základní dokument musí obsahovat:

- název církve, který se musí lišit od názvu právnické osoby, která již působí na území ČR nebo která již o registraci požádala;
- poslání CNS a základní články její víry;
- sídlo CNS na území ČR;
- označení statutárního orgánu CNS, způsob jeho jednání, jakož i způsob jednání jménem CNS a další náležitosti, týkající se orgánů CNS;
- organizační strukturu CNS;
- způsob ustanovování a odvolávání duchovních a jejich označování;
- způsob schvalování změn základního dokumentu;
- začlenění CNS do struktur CNS mimo území ČR;
- zásady hospodaření CNS a způsob naložení s likvidačním zůstatkem;
- práva a povinnosti osob hlásících se k CNS.

Dnem, kdy návrh na registraci dojde Ministerstvu kultury, je správní řízení zahájeno (§ 44 správního řádu). Ministerstvo kultury ve správním řízení o návrhu postupuje zejména podle ustanovení § 14 ZCNS, podle kterého přezkoumává, zda je návrh podán oprávněnými osobami, zda návrh splňuje všechny podmínky, stanovené zákonem a zda činnost církve a náboženské společnosti není v rozporu s jejím základním dokumentem a s podmínkami, které stanoví ZCNS.

19.5 Další ustanovení

ZCNS v ustanovení § 5 stanoví, že církev a náboženská společnost nemůže vznikat, ale ani vyvíjet svou činnost, jestliže její učení a činnost sleduje porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem. Dále pak ZCNS demonstrativním způsobem vyjmenovává nezákonná jednání, spočívající v:

- popírání nebo omezování osobních politických nebo jiných práv fyzických osob pro jejich národnost, pohlaví, rasu, původ, politické nebo jiné smýšlení, náboženské vyznání nebo sociální postavení;
- rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti;
- podpoře násilí nebo porušování právních předpisů,
- závažném narušování veřejné mravnosti, pořádku či bezpečnosti;
- omezování osobní svobody osob zejména psychickým nebo fyzickým nátlakem k vytvoření závislosti, vedoucí k poškozování těchto osob, včetně omezování psychického vývoje nezletilých, omezování jejich práva na vzdělání, nebo zabraňování nezletilým přijmout odpovídající zdravotní péči;

- utajování svého učení, organizační struktury a vazeb na zahraniční složky církve a náboženské společnosti.

Ministerstvo kultury jako správní orgán vydá rozhodnutí na základě zjištění, zda údaje uvedené v návrhu a k němu přiložených dokumentech odpovídají skutečnosti a zda jsou splněny zákonné podmínky pro registraci. V závislosti na tom pak Ministerstvo kultury vydá rozhodnutí, kterým se církev a náboženská společnost registruje, nebo návrh na registraci zamítne. V případě registrace nové CNS Ministerstvo kultury církev a náboženskou společnost zapíše do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností, a to ke dni, kdy rozhodnutí nabylo právní moci.

Dnem nabytí právní moci rozhodnutí o registraci se náboženské společenství stává církví a náboženskou společností podle ZCNS, a současně právnickou osobou (k tomuto dni je CNS přiděleno IČO).

Registrované církve a náboženské společnosti rovněž mohou zakládat další právnické osoby. Rozhodnutím příslušného orgánu církve a náboženské společnosti tak vznikají řeholní instituce či jednotlivé orgány církve a náboženské společnosti, ať už jsou jimi církevní řády, farnosti, církevní obce, etc., nazvané a zřízené podle vnitrocírkevní úpravy každé z registrovaných CNS (§15a odst. 1 písm. a) ZCNS), nebo účelová zařízení církví a náboženských společností, poskytující charitativní služby, s názvy jako např. charity nebo diakonie (§ 15a odst. 1 písm. b) ZCNS). Předmětem činnosti účelových zařízení zřízených podle ZCNS může být rovněž poskytování zdravotních služeb. Tato účelová zařízení potřebují ke své činnosti poskytovatelů zdravotních služeb oprávnění, které vydává místně příslušný krajský úřad.

Po přezkoumání, zda jsou splněny všechny podmínky, stanovené zákonem, Ministerstvo kultury eviduje v Rejstříku evidovaných právnických osob na základě návrhu církví a náboženských společností řeholní instituce a účelová zařízení, která se dnem evidence stávají právnickými osobami.

19.6 Právní předpisy

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního řádu České republiky
- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 232/2002 Sb., kterou se provádí zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zejména § 15 a násl.)

-
- Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

19.7 Doporučená literatura:

- Wagnerová, Eliška; Šimíček, Vojtěch; Langášek, Tomáš; Pospíšil, Ivo: Listina základních práv a svobod, Komentář. Praha 2012
- Kříž, Jakub: Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha, 2011
- Vedral, Josef: Správní řád. Komentář. Praha 2012
- Horyna, Břetislav: Úvod do religionistiky. Praha 1994

20. Zvláštní práva církví a náboženských společností a podmínky jejich přiznání

20.1 Zvláštní práva

ZCNS umožňuje CNS, aby vykonávaly i další činnosti, které s jejich posláním, tedy s výkonem náboženské činnosti úzce souvisí. Výkon těchto činností přitom váže na schválení příslušným správním orgánem, kterým je opět Ministerstvo kultury. Působení církví a náboženských společností v těchto jiných oblastech je tak možné pouze na základě rozhodnutí o registraci Ministerstva kultury, činěným ve správním řízení podle ZCNS a správního řádu. V případě, že církev a náboženská společnost splní každou z podmínek, předepsaných zákonem, Ministerstvo kultury ji svým rozhodnutím přizná zvláštní práva podle návrhu.

Rozhodnutím Ministerstva kultury lze přiznat církvím a náboženským společnostem zvláštní práva, taxativně vyjmenovaná v ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) – e) ZCNS.

Zvláštními právy jsou:

a) právo **vyučovat náboženství** na státních (veřejných) školách podle zvláštního předpisu. Toto zvláštní právo souvisí se základním právem, garantovaným Listinou, jde tedy o právo chráněné ústavním řádem ČR. Současně Listina stanoví, že zákon může stanovit podmínky vyučování náboženství na státních školách a že je lze omezit, pokud jde o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých. Toto omezení se v podmínkách právního řádu ČR promítá právě v tom, že ZCNS umožňuje právo vyučovat na státních školách pouze registrovaným CNS, které zároveň naplňují podmínky stanovené školským zákonem.

b) právo pověřit osoby vykonávající **duchovenskou činnost** k výkonu duchovenské činnosti v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova. Podmínky pro výkon duchovenské činnosti v jednotlivých zařízeních upravují zvláštní právní předpisy, ale i dvou a vícestranná právní jednání. Kupříkladu v podmínkách ozbrojených sil ČR (Armádě ČR) jsou stanoveny podmínky pro výkon duchovenské činnosti zejména v dohodě o spolupráci, uzavřené mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Smyslem výkonu duchovenské činnosti v Armádě ČR podle této dohody je mj. podpora velitelů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života vojáků v činné službě a občanských zaměstnanců, nabídka pomoci při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků rezortu Ministerstva obrany a vytváření podmínek pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou náboženského vyznání. Pro duchovní činnost v ozbrojených silách platí **zásada ekumenicity**, podle níž jsou vojenští duchovní pověřeni ke službě

společně Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví a nejsou tak zástupci konkrétní CNS, ale společnými zástupci všech CNS účastných ve vojenské duchovní službě. Za spornou a dosud nevyřešenou lze považovat otázku povahy práva vykonávat duchovenskou činnost v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, nebo služba v ozbrojených silách. Právo na svobodu náboženského vyznání mají totiž i osoby, které jsou v uvedených ztížených podmínkách – jde o základní lidské právo, zaručené Listinou, jež je součástí českého ústavního řádu. Spornou je tedy skutečnost, že se hovoří o „zvláštním“ právu i v případě tohoto oprávnění CNS, které je prostředkem k výkonu základního lidského práva.

c) právo konat obřady, při nichž jsou uzavírány **církevní sňatky**. Církev a náboženské společnosti, kterým bylo toto zvláštní právo přiznáno, vykonávají sňatečné obřady podle vlastních předpisů, ale s účinkem shodným, jaký mají občanskoprávní sňatky. Pravomoc platně a účinně rozvést manželství však ani ty CNS, které za splnění stanovených podmínek podle svých předpisů rozvod manželství připouští, nemají. Platí, že právně účinný rozvod těch manželství, jež byla uzavřena formou církevního sňatku, se uskutečňuje výlučně podle obecně závazných právních předpisů (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

d) právo zřizovat **církevní školy** podle zvláštního právního předpisu, kterým je zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon. Tento zákon stanoví, že CNS, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, zřizují školy a školská zařízení jako školské právnické osoby nebo jako právnické osoby podle zvláštních právních předpisů, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání nebo školských služeb podle tohoto zákona.

CNS jsou tak jedním z neveřejných zřizovatelů škol, kterými mohou být jak právnické, tak i fyzické osoby, a to škol mateřských, základních, středních, jakož i dalších typů škol podle školského zákona. Ze zákona vyplývá, že i CNS, kterým nebylo podle ZCNS ministerstvem kultury přiznané zvláštní právo zřizovat církevní školy, školy zřizovat mohou, ovšem nikoli jako CNS, ale jako „ostatní právnické osoby“. Na rozdíl od školy zřízené CNS s přiznaným právem zřizovat církevní školy však v tomto případě nejde o školu církevní. Jediný rozdíl mezi církevními školami a školami zřizovanými ostatními neveřejnými zřizovateli pak spočívá ve způsobech jejich financování, které rovněž upravuje školský zákon.

e) právo zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem **zpovědního tajemství** nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství. Příkladem zpovědního tajemství může být *svátost smíření* Církev římskokatolické: z důvodu ochrany intimní sféry zpovídajícího, jsou římskokatoličtí kněží jako udělovatelé svátosti vázáni zpovědním tajemstvím, které je ve smyslu Kodexu kanonického práva absolutní.

Předpokladem pro účinnost tohoto zvláštního práva podle platné právní úpravy je splnění těchto podmínek:

- právo musí být jako právo zvláštní CNS výslovně přiznáno formou rozhodnutí správního orgánu – Ministerstva kultury;
- právo se váže pouze na stav duchovních, jak je stanoven v základním dokumentu registrovaných CNS;

- CNS musí podle ZCNS ve správním řízení doložit, že zpovědní tajemství je tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti alespoň po dobu padesáti roků (§ 7 odst. 5 ZCNS).

I toto zvláštní právo má zákonné omezení, spočívající v tom, že jeho registrací není dotčena povinnost překazit trestný čin, uložená trestním zákoníkem.

ZCNS stanoví podmínky pro vedení správního řízení o návrhu na přiznání zvláštních práv v ustanoveních § 11 a § 14.

Návrh na registraci zvláštních práv může podat pouze církev a náboženská společnost, která je nepřetržitě nejméně 10 roků před podáním návrhu registrovaná podle zákona a jež každoročně (rovněž po dobu 10 roků před podáním návrhu) zveřejňovala výroční zprávu o činnosti, plní řádně závazky jak vůči státu (např. povinnosti vyplývající ze zákonů upravujících daně), tak i vůči dalším osobám, a je bezúhonná (§ 11). Pro účel ZCNS se za bezúhonnou považuje taková CNS, jež nebyla pravomocně odsouzená pro trestný čin související s výkonem zvláštních práv anebo pro zločin uložený podle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Návrh na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv musí podle ZCNS obsahovat:

- v originále podpisy tolika zletilých občanů ČR nebo cizinců s trvalým pobytem v ČR hlásících se k této CNS, kolik činí nejméně 1 promile obyvatel ČR podle posledního sčítání lidu;
- prohlášení, že její dosavadní činnost jako právnické osoby podle tohoto zákona vyhovuje podmínkám, stanoveným tímto zákonem (v současnosti přibližně 10,5 tis. osob);
- texty výročních zpráv a účetních závěrek za dobu 10 roků předcházející podání tohoto návrhu.

Ministerstvo kultury jako správní orgán postupuje ve správním řízení o návrhu na přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv obdobně jako při řízení o návrhu na registraci CNS. Návrh může podat pouze osoba, která je k tomu oprávněná podle základního dokumentu církve a náboženské společnosti a Ministerstvo kultury také přezkoumává, zda je činnost církve a náboženské společnosti v souladu s jejím základním dokumentem a s podmínkami stanovenými ZCNS. Pokud je činnost CNS v rozporu se základním dokumentem nebo se zákonem, pak je tato skutečnost důvodem nejen pro vydání rozhodnutí ministerstva kultury, kterým přiznání ke zvláštním právům zamítne, ale také důvodem pro zrušení registrace CNS.

V případě, že církev a náboženská společnost splní každou z podmínek, stanovených ZCNS, Ministerstvo kultury rozhodne o přiznání oprávnění k výkonu zvláštních práv, a to ke dni, kdy toto rozhodnutí nabylo právní moci. Přiznaná zvláštní práva se zapisují do Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností.

Ministerstvo může na základě návrhu církve a náboženské společnosti rozhodnout o přiznání oprávnění buď pro výkon všech zvláštních práv podle ustanovení § 7 odst. 1 ZCNS, anebo jen pro výkon zvláštních práv podle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) až d) ZCNS – tedy všech zvláštních práv s výjimkou práva zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovními v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství.

20.2 Právní předpisy

- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech)
- Vyhláška Ministerstva kultury č. 232/2002 Sb., kterou se provádí zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

20.3 Doporučená literatura

- Kříž, Jakub: Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha, 2011
- Vedral, Josef: Správní řád. Komentář. Praha 2012
- Kodex kanonického práva. Praha, 1994